

HUMAN
RIGHTS
WATCH

TÜRKİYE BASININI SUSTURMAK

Hükümetin Eleştirel Gazeteciliğe Karşı Derinleşen Saldırısı

Türkiye Basınıni Susturmak

Hükümetin Eleştirel Gazeteciliğe Karşı Derinleşen Saldırısı

Copyright © 2016 Human Rights Watch

Tüm hakları saklıdır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde basılmıştır

ISBN: 978-1-6231-3427

Kapak tasarımı: Rafael Jimenez

İnsan Hakları İzleme Örgütü dünya çapında insan haklarını savunur. İhlalleri büyük bir titizlikle araştırır, hakikatleri ortaya koyarak yaygınlaştırır ve haklara saygılı olmaları ve adaleti güvence altına altına almaları için güç sahiplerine baskı yaparız. İnsan Hakları İzleme Örgütü, insanlık onurunu savunmak ve herkes için insan haklarını geliştirmek için çalışan dinamik bir hareketin parçası olan bağımsız bir uluslararası kuruluştur.

İnsan Hakları İzleme Örgütü 40'dan fazla ülkede çalışanı ve Amsterdam, Beyrut, Berlin, Brüksel, Cenevre, Goma, Johannesburg, Londra, Los Angeles, Moskova, Nairobi, New York, Paris, San Francisco, Sidney, Chicago, Tokyo, Toronto, Tunus, Washington DC ve Zürih'te ofisleri bulunan uluslararası bir kuruluştur.

Daha fazla bilgi için websitemizi ziyaret edebilirsiniz: <http://www.hrw.org>

Türkiye Basını Susturmak

Hükümetin Eleştirel Gazeteciliğe Karşı Derinleşen Saldırısı

Özet	1
Tavsiyeler	8
Türkiye Cumhuriyeti hükümetine.....	8
Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği ve AB üye ülkelerine.....	9
Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'na (AGİT)	9
Avrupa Konseyi'ne	9
BM İnsan Hakları Konseyi'ne.....	10
Metodoloji	11
I. Arkaplan	12
Basın Özgürlüğüne Devlet Müdahalesinin Tarihiçesi	12
Temmuz'daki Darbe Girişimi Öncesi ve Sonrasında Hükümetin Gülen Hareketi'ne Yönelik Operasyonları.....	13
II. Gazetecilerin kovuşturulması	17
Casusluk ve Devlet Sırlarını İfşa Etmekten Açılan Kovuşturmalar	18
Terör Propagandası ve Terör Örgütü Üyeliği Kovuşturmaları	22
“Kin ve düşmanlığa tahrik” suçundan başlatılan kovuşturmalar:	28
Türkiye Cumhurbaşkanı'na ve Kamu Görevlilerine Hakaret Davaları ve Mahkûmiyetler	29
III. Gazetecilere ve Medya Organlarına Yönelik Tehditler ve Fiziksel Saldırıları	33
Hürriyet Gazetesi'ne Karşı Yürütülen Kampanya	33
Ahmet Hakan'a saldırı	35
Can Dündar'a ateş açılması	38
Güneydoğudaki Çatışmayı Takip Eden Gazetecilere Yönelik Şiddet ve Tehditler	40
Devletin Yetersiz Müdahalesinin Sonuçları	47
IV. İşten Atılan Gazeteciler ve Yazı İşlerine Müdahale	49
İşten Atılan Gazeteciler.....	49
Yazı İşlerine Müdahale	56

V. Hükümetin Özel Medya Gruplarına El Koyması ve Kapatması	59
Koza İpek Holding'e Ait Medya Grubuna El Konması ve Kapatılması.....	60
Feza Gazetecilik A.Ş.'ye El Konması	60
VI. Eleştirel TV Kanallarının Susturulması	63
Eleştirel TV Kanallarının Dağıtımdan Çıkarılması	63
Eleştirel TV Kanallarına Verilen Para Cezaları.....	65
VII. Türkiye'nin Ulusal ve Uluslararası Hukuk Bakımından Yükümlülükleri.....	69
Ek: Türkiye'deki Tutuklu ve Hükümlü Gazeteciler ve Basın Çalışanları	72

Özet

15 Temmuz 2016 gecesi Türkiye ordusunun bazı unsurları demokratik yolla seçilmiş hükümeti devirmek amacıyla bir girişimde bulundu. Resmi rakamlara göre, başkent Ankara ve İstanbul'daki çatışmalarda en az 241 sivil yurttaş ve güvenlik personeli öldürüldü ve 2.000'i aşkın kişi de yaralandı.

21 Temmuz'da Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan üç ay süreli olağanüstü hal (OHAL) ilan etti. Bu sürenin sonunda bir kez daha Ocak 2017'ye kadar uzatılan OHAL'in bundan üç ay sonra yeniden uzatılma ihtimali bulunuyor. OHAL, cumhurbaşkanına ve hükümete ülkeyi, Meclis'i ve Anayasa Mahkemesi'ne yapılabilecek potansiyel itirazları bertaraf edebilecekleri bir ortamda, kanun hükmünde kararnamelerle (KHK) yönetme yetkisi veriyor. Hükümet 27 Temmuz 2016'da çıkardığı böylesi bir KHK'yla, başarısız darbe girişiminin arkasındaki üst akıl olmakla suçladığı Fethullah Gülen'le bağlantılı oldukları iddiasıyla, içlerinde 45 gazete, 16 TV kanalı, üç haber ajansı, 23 radyo istasyonu, 15 dergi ve 29 yayınevinin bulunduğu 131 medya organının kapatılmasına karar verdi.

28 Ekim 2016'da aynı KHK'ya dayanarak Kürtler, Aleviler ve muhalefet partilerin destekçileri arasında popüler olan 23 TV ve radyo istasyonu daha kapatıldı ve 31 Ekim 2016 günü polis, kalan son bağımsız gazetelerden biri olan Cumhuriyet'te çalışan 12 gazeteci ve yöneticiyi gözaltına aldı. Bu kişilerden onu daha sonra tutuklandı.

Aralık 2016'ya gelindiğinde 140 basın-yayın kurulu ve 29 yayınevi KHK'larla kapatılmış ve böylece 2.500 medya çalışanı ve gazeteci işsiz kalmıştı. Türkiye'de yokluğunun gazetecilik yapmayı zorlaştırabildiği yüzlerce basın kartı iptal edildi. Bilinmeyen sayıda gazetecinin pasaportları iptal edildi ve böylece yurtdışına seyahat etmeleri yasaklandı.

100'den fazla gazeteci için yakalama kararı çıkartıldı ve P24 Bağımsız Gazetecilik Platformu'na göre, Aralık itibariyle artık 149 gazeteci ve basın çalışanı Türkiye hapisanelerinde tutuklu ve hükümlü olarak bulunuyordu. Bu durum Türkiye'yi bir kez daha gazetecileri hapseden ülkeler arasında dünya lideri yaptı. Hapisteki tanınmış yazar ve köşe yazarları arasında Şahin Alpay, Nazlı Ilıcak, Ahmet ve Mehmet Altan, Ali Bulaç, Aslı

Erdoğan, Kadri Gürsel, Necmiye Alpay ve Cumhuriyet Gazetesi'nin genel yayın yönetmeni Murat Sabuncu da yer alıyor.

Temmuz ayında darbe girişimi bastırıldıktan sonra bağımsız medyaya yönelik saldırılar basın özgürlüğü üzerinde bir yıldan uzun süredir devam eden baskıların ne denli yoğunlaştığını bir kez daha gösterdi. Basına yönelik sansür ise çok daha uzun süredir devam etmekteydi. Yetkililer, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümetinin hemfikir olmadığı önemli haberlerin medyada yer almasını önlemek için her gün biraz daha yaratıcı yöntemlere başvuruyorlar.

Beş eğilim öne çıkıyor: ilki, gazetecileri terör, kamu görevlilerine hakaret veya devlete karşı işlenen suçlar gibi suçlamalarla kovuşturmak için ceza adalet sisteminin kullanılması; ikincisi, gazetecilere ve medya organlarına yönelik tehditler ve fiziksel saldırılar; üçüncüsü, hükümetin editöryel bağımsızlığa müdahale etmesi ve eleştirel gazetecilerin işten atılması için medya kuruluşlarına baskı yapılması; dördüncüsü, hükümetin özel medya şirketlerine el koyması; ve beşincisi de, para cezaları, dağıtımın kısıtlanması ve eleştirel televizyon kanallarının kapatılması. Altıncı eğilim olan online haber sitelerinin engellenmesi ve genel olarak internete erişimin kapatılması bu raporda ele alınmamaktadır. Türkiye'nin internet özgürlüğüne koyduğu çok sayıda kısıtlama kendi başına bir araştırmayı hak ediyor.

Rapor bu beş eğilimi, Türkiye hükümetinin ifade ve konuşma özgürlüğünü nasıl yok ettiğini gösteren, en dikkat çekici örnekleri belgeleyerek incelemeyi amaçlıyor. Basın özgürlüğünü ihlal eden tüm olayları kapsamlı biçimde ortaya koymayı hedeflemeyen bu rapor, yalnızca belli başlı vakalara ve yeni eğilimlere yoğunlaşıyor.

Bu rapor için görüşülen gazeteciler, editörler ve avukatların hepsi, çalıştıkları boğucu ortamdan ve hükümetin haber olmasını istemediği konuları haber yapacak mecranın hızla daraldığından söz ettiler. Gazeteciler ayrıca, hükümetle silahlı Kürdistan İşçi Partisi (PKK) arasındaki ateşkesin bozularak iki buçuk yıllık barış sürecini yerle bir ettiği Temmuz 2015'ten beri çatışmaların şiddetlendiği güneydoğu gibi bazı coğrafi bölgelere erişimin kısıtlandığından da bahsettiler.

Medyayı engellemeye yönelik tedbirlerin ve bunun yarattığı kısıtlı ortamın önemli etkilerinden biri de medyanın hükümet yetkililerinden hesap sorma ve faaliyetlerini inceleme becerilerine ket vurulması oldu.

Ceza Adalet Sisteminin Gazetecilere Karşı Kullanılması

Türkiye uzun süredir, görevini yapmaktan başka suçu olmayan gazetecileri yargılamak amacıyla ceza adalet sistemini kullanıyor. 2014-2016 yılları arasında, Temmuz'daki darbe girişiminin ardından hapsedilen gazeteci sayısındaki büyük artış öncesinde, büyük ölçüde Türkiye'deki hapis gazeteciler sorununa ilişkin uluslararası baskı sayesinde, tutuklu gazeteci sayısı önemli ölçüde azalmıştı. Ancak serbest bırakılan gazetecilerin birçoğunun duruşmaları halen devam ediyor ve Türkiye yetkilileri de eleştirel basını susturmanın binbir yolunu buluyor.

Türkiye'nin terörle mücadele yasalarını solcu ve Kürt gazetecilere karşı haksız yere kullanma alışkanlığı oldukça eskiye dayansa da, geçen sene anaakım medya kuruluşlarında çalışan gazeteciler de hedef alındı. Birçoğu, bilinmesinde kamu yararı bulunan, basına sızdırılmış bilgileri haberleştirdikleri için düzmece casusluk ve "devlete karşı işlenen" diğer suçlardan tutuklu veya tutuksuz olarak yargılanıyor.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, ağırlıklı olarak Kürt siyasi aktivistlerin, gazetecilerin, avukatlar ve öğrencilerin, silahlı Kürdistan İşçi Partisi'yle (PKK) ilişkili oldukları iddiasıyla mevzuatı keyfi ve kötüye kullanarak terör suçlarıyla yargılanmaları sorununu da kapsamlı olarak belgelemiştir. Silahlı örgüt üyeliği suçundan haklarında soruşturma yürütülen sanıklar, suçun ağırlığı gerekçe gösterilerek neredeyse otomatik olarak tutuklanıyor ve mahkemeler hiçbir mücbir sebep göstermeksizin sanıkların tutukluluk hallerini ısrarla uzatıyor. Haklarında terör propagandası yaymak suçuyla ceza soruşturması devam eden gazetecilerin tutuklanması da yeni bir eğilim olarak kendini gösteriyor.

Her ne kadar terörizm bağlantılı suçlardan uzun süreli tutukluluk uygulamasının asıl mağdurları Kürt ve solcu gazeteciler olsa da, son iki yıldır Gülen hareketiyle ilişkilendirilenler yazı işleri müdürleri, gazeteciler ve köşe yazarları ve diğer anaakım basın organlarında çalışan gazeteciler de tutuklu yargılanıyor. Gazetecilerin Gülen hareketiyle ilişkili oldukları için kovuşturulması eğilimi, başarısız darbe girişiminden sonra iyiden iyiye

arttı. Gülen hareketiyle ve darbe girişimiyle bağlantılı oldukları gerekçesiyle yaklaşık 82 gazeteci tutuklu bulunuyor. Hükümet Fethullahçı Terör Örgütü / Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) olarak adlandırdığı bu hareketi terör örgütü olarak tescil etti.

Son dönemde Türkiyeli yetkililer bazı saygın gazeteciler hakkında terör ve “devlete karşı işlenen” diğer suçlardan kovuşturma başlattı. Cumhuriyet Gazetesi eski Genel Yayın Yönetmeni Can Dündar ve gazetenin Ankara Büro Şefi Erdem Gül, Milli İstihbarat Teşkilatı'nın (MİT) Türkiye'den Suriyeli isyancılara gizlice silah göndermesine dair bir haberi yayınladıkları için hapis cezasına çarptırıldılar.

Sınır Tanımayan Gazeteciler Türkiye Temsilcisi, gazeteci Erol Önderoğlu da, Özgür Gündem Gazetesi'yle dayanışma kampanyası çerçevesinde -daha birçokları gibi- gazeteyle bir günlüğüne sembolik genel yayın yönetmenliği yaptıktan sonra, hakkında terör örgütü propagandasını yapmak suçundan açılan davada yargılanıyor. Özgür Gündem'in 16 Ağustos 2016'da mahkeme kararıyla geçici olarak, 29 Ekim'de ise çıkarılan bir KHK ile diğer 14 basın organıyla birlikte kalıcı biçimde kapatılmasıyla birlikte Türkiye'deki Kürt azınlığın takip ettiği tüm medya organları fiilen ortadan kaldırılmış oldu.

Özgür Gündem'in kapatıldığı gün, aralarında Genel yayın Yönetmeni Zana Kaya ve Yazı İşleri Müdürü İnan Kızılkaya'nın da bulunduğu gazetenin çalışanları gözaltına alındı. Kaya ve Kızılkaya 23 Ağustos 2016'da tutuklandı. Daha sonra, uluslararası ödüllü bir yazar ve Özgür Gündem'in danışma kurulu üyesi ve köşe yazarı Aslı Erdoğan ve saygın bir dilbilimci ve Özgür Gündem Gazetesi danışma kurulu üyesi Necmiye Alpay'ın da gözaltına alınarak tutuklanması uluslararası protestolarla karşılandı. Erdoğan ve Alpay, Kaya ve Kızılkaya'yla birlikte “terör örgütü propagandası yapmak”, “terör örgütü üyesi olmak” ve “devletin ve milletin bölünmez bütünlüğünü bozmak” suçlarından yargılanacaklar. Son suçlamadan suçlu bulunmaları halinde haklarında ağırlaştırılmış ömür boyu hapis cezası verilebilir.

29 Ağustos 2016 günü polis, Diyarbakır'da Kürtçe yayımlanan günlük Azadiya Welat Gazetesi'ni basarak en az 23 çalışanını gözaltına aldı. Gözaltına alınanlardan altısı daha sonra tutuklandı. Bu gazete de 29 Ekim 2016'da KHK ile kapatılan basın kuruluşları arasındaydı.

Polis 31 Ekim’de bağımsız muhalif Cumhuriyet Gazetesi’nin 12 üst düzey çalışanını gözaltına aldı. Gözaltına alınanlar arasında Genel Yayın Yönetmeni Murat Sabuncu, tanınmış köşe yazarı Kadri Gürsel ve karikatürist Musa Kart da bulunuyordu. Altı gün sonra üçü de, Cumhuriyet’ten diğer altı meslektaşlarıyla birlikte terör suçlarından tutuklandılar. Hem PKK, hem de (hükümetçe FETÖ/PDY olarak adlandırılan) Gülen Hareketi adına suç işlemekle suçlandılar. Gazetenin İcra Kurulu Başkanı Akın Atalay da Almanya’dan döndüğü 11 Kasım 2016 tarihinde İstanbul Atatürk Havaalanı’nda gözaltına alındı.

Tehditler ve Fiziksel Saldırıları

Geçen sene Türkiye’nin güneydoğusunda çalışan gazeteciler İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne, hükümetle PKK arasındaki uzlaşma sebebiyle Kürt meselesiyle ilgili haberlerin görece daha özgürce yapılabildiği kısa süren bir dönemden sonra, bölgede çalışırken yine ciddi engellerle karşılaştıklarını söylediler. Bölgeye ve habere erişim son derece zorlaştı. Görüşülen gazetecilerden bazıları, devam eden çatışmalar hakkında haber yapanlara yönelik tehditlerin, fiziksel şiddetin ve ceza soruşturmalarının neredeyse sıradanlaştığını belirttiler.

Ne var ki gazetecilere yönelik şiddet, saldırı ve tehditler yalnızca güneydoğuda yaşanmadı. Geçtiğimiz yıl boyunca, gazeteciler özel kişilerin, güvenlik gücü mensuplarının veya devlet görevlileri ya da politikacılarla gizli ittifak içinde olan kişilerin karıştığı bir dizi saldırının hedefi oldular. Saldırıları, siyasetçilerin eleştirel gazeteciler hakkında karalama kampanyalarının olağan hale geldiği bir ortamda gerçekleşti. İnsan Hakları İzleme Örgütü’yle görüşen gazetecilerin birçoğu, tehditlerin doğrudan veya kendileri hakkında başlatılan karalama kampanyaları yoluyla; belgelenmiş bazı durumlarda da bizzat hükümet görevlilerinden geldiğini söylediler.

Hükümeti Eleştiren Gazetecilerin İşten Çıkarılması

Birçok gazeteci de eleştirel haber veya yazı yazdıkları için işini kaybetti. Gazeteciler Cemiyeti’nin hazırladığı bir rapora göre, 2016 yılının ilk beş ayında 898 gazeteci hükümetin çalıştıkları medya organının sahibine veya yayın yönetmenine müdahale etmesi ve siyasi baskı yapması yüzünden işten çıkarıldı veya istifa etmeye zorlandı. Hükümet yetkililerinin medya organlarını arayarak medya sahiplerine ve yayın yönetmenlerine eleştirel haberleri önlemeleri ve çalışanların kararlarına müdahale etmeleri için baskı yapmaları son birkaç

yıldır olağan bir durum haline geldi. Bir diğer sorun da, Türkiye’deki birçok medya patronunun diğer sektörlerdeki şirketlerinin, hükümetle çalışması yüzünden yetkililerin baskı ve müdahalesine açık olmasıdır.

Hükümetin Bağımsız Medya Kuruluşlarına El Koyması veya Kapatılması

21 Temmuz 2016’dan bu yana devam eden olağanüstü halden faydalanan AKP hükümeti, 169 medya ve yayın organını çıkardığı KHK’larla kalıcı olarak kapattı.

Ne var ki, özel medya şirketlerine yönelik operasyonlar Temmuz’daki darbe girişiminden önce zaten başlamıştı. Geçen sene, hükümet iki özel sektör medya şirketine, İpek (çok daha büyük olan Koza İpek grubunun bir parçası) ve Feza Gazetecilik A.Ş.’ye kayyım atayarak yönetimine fiilen el koydu. Sonuç olarak, ikisi de Gülen hareketiyle bağlantılı olan bu iki şirket editöryel politikalarını değiştirmek ve yayınlarını ve televizyon kanallarını hükümet yanlısı basın organları haline getirmek zorunda kaldılar. Sonunda kayyımlar İpek Medya’yı tamamen kapattılar. Kayyım yönetimindeki Feza Gazetecilik’te ise Zaman Gazetesi’nin tirajı önce ciddi oranda düştü; darbe girişiminden sonra da Gülencilerle ilişkili oldukları iddiasıyla kapatılan 100’den fazla medya organıyla birlikte, kapatıldı.

Eleştirel TV Kanallarının Kapatılması

Hükümet eleştirel televizyon istasyonlarına da göz açtırmadı; ya kapattı ya da uydu ve kablo dağıtım platformlarından çıkarılmalarını sağladı. Temmuz 2016 darbe girişiminden sonra, Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddia edilen 16 TV kanalı süresiz kapatıldı. Kürt TV kanalları Türkiye’nin ana uydu dağıtım platformundan çıkarıldı ve bazı TV kanalları da eleştirel ya da hükümet karşıtı yayınlar yapmalarının ardından para cezasına çarptırıldılar. Bu tedbirler Eylül ayında daha da şiddetlendi ve hükümet 668 sayılı KHK ile 23 Kürt radyo ve TV kanalını kapattı. 27 Temmuz’da yürürlüğe giren KHK hükümete, “terör örgütlerine aidiyeti veya iltisakı ya da bunlarla irtibatı olan” ve “milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen” yayıncıları ve medya organlarını kapatma yetkisi veriyor. Kapatılan, ancak Kasım ayında tekrar yayın yapmasına izin verilen tek TV kanalı ise, “Şirinler” gibi sevilen çizgi filmleri Kurmançi Kürtçesi ve Zazaca yayınlayan Zarok TV oldu.

İşleyen bir demokrasinin temel sütunlarından olan özgür ve bağımsız basın, siyasi hayatın işlenmesi için gerekli olan fikirlerin, düşüncelerin ve bilginin özgürce yayılmasına yardımcı olur ve yürütme makamları ile onlarla ilişkide olan güçlü aktörlerin üzerinde önemli bir kontrol mekanizması olarak hizmet eder.

Türkiye hükümetinin basın özgürlüğünü erozyona uğratması ve ifade özgürlüğünü kısıtlama hevesi, Türkiye'nin demokratik ehliyetine ve uluslararası itibarına zarar vermekte ve insan hakları hukukundan doğan yükümlülüklerinin ihlali anlamına gelmektedir.

Türkiye hükümetinin giderek şiddetlenen baskısı ülkenin basın kuruluşlarını ve bağımsız gazeteciler topluluğunu yok ediyor. Bir gazetecinin İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne dediği gibi: "Türkiye'de, eskiden gazeteciler öldürülüyordu. Bu hükümet gazeteciliği bütünüyle öldürüyor."

Tavsiyeler

Türkiye Cumhuriyeti hükümetine

- Gazetecilere yönelik şiddet eylemleri ve tehditlere ilişkin zamanında ve etkin ceza soruşturmaları sağlanmalı ve gazetecilere ve basına yönelik her türlü saldırı alenen ve kesin bir dille kınanmalıdır;
- Bağımsız haber kuruluşlarının yayın politikalarıyla ilgili ve gazetecilerin ve editörlerin işten çıkarılması gibi idari kararlarına müdahale edilmesine ve eleştirel haber kuruluşları ve gazetecilere yönelik baskı ve sindirme girişimleri sona erdirilmelidir;
- Polis ve savcılar için, basın özgürlüğünün önemini vurgulayan net yönergeler yayımlanmalı ve gazeteciler veya haber kuruluşları hakkında soruşturma başlatma kararlarının, suç işlendiğine dair net kanıtlara dayanması, kamu yararı testinin uygulanması ve ifade özgürlüğüne saygı yükümlülüğünün ihlal edilmemesi sağlanmalıdır;
- Herhangi bir suçu işlediklerine dair bir kanıtın olmadığı hallerde, gazetecilere yalnızca yaptıkları işin içeriği veya sözde bağlantıları sebebiyle soruşturma açılmasına veya gözaltına alınmalarına son verilmelidir;
- Tutukluluğun istisnai bir uygulama olması ve azami tutukluluk süresinin makuliyet ilkesiyle uyumlu olarak daha da sınırlandırılması ve yargılama usullerinin hızlandırılması sağlanmalıdır;
- Olağanüstü hal dönemleri dahil olmak üzere, medya kuruluşları ancak ve yalnızca son çare olarak ve hukuk usullerine titizlikle uyularak ve temyiz hakkı saklı olmak kaydıyla bağımsız bir makam tarafından verilen kararlarla kapatılabilmeli. Kararın ifade özgürlüğünü ihlal edip etmediğinin denetlenebilmesi için, her türlü kapatma kararında kararın gerekçesi ve kararı destekleyici deliller de yer almalıdır.
- Özel medya kuruluşlarına kayyım atamak amacıyla Ceza Kanunu hükümlerinin kötüye kullanılmasına son verilmelidir;
- Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye'nin ifade ve basın özgürlüğünü koruma ve savunma yükümlülüğüne ilişkin

kararlarını hayata geçirmek suretiyle Türkiye'nin uluslararası insan hakları yükümlülükleriyle uyumlu hale getirilmelidir.

Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği ve AB üye ülkelere

- Türkiye'yle ilişkilerde basın ve ifade özgürlüğüne saygının önemi vurgulanmalı; Türkiye makamları ceza hukukunda Türkiye'nin uluslararası insan hakları yükümlülüklerini yerine getirebilmesini sağlayacak nitelikte reformlar yapmaları yolunda teşvik edilmelidir;
- Türkiye'deki ilgili makamlar, gazetecilerin ve medya kuruluşlarının her türlü yolla sindirilmesine son verilmesi ve gazetecilere ve basın kuruluşlarına yönelik her türlü tehdit ve saldırıyla ilgili soruşturmalarda ilerleme kaydedilmesi ve faillerin yargılanması için gereken tüm adımları atılması konularında her fırsatta teşvik edilmelidir.

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'na (AGİT)

- AGİT Basın Özgürlüğü Temsilcisi, Türkiye'deki basın özgürlüğü ihlallerine vurgu yapmaya devam etmeli ve Türkiye'deki ilgili makamlara, tespit edilen sorunların giderilmesi için yapılması gerekenlere ilişkin somut önerilerde bulunmalıdır;
- AGİT'in diğer yapıları ve katılımcı devletler, gazetecilere ve medya kuruluşlarına yönelik, online olanlar dahil olmak üzere, tüm saldırı ve tehdit vakalarının kapsamlı olarak soruşturulması, kovuşturulması ve faillerin yargı önüne çıkarılması için Türkiye'nin ilgili makamlarını teşvik etmelidir.

Avrupa Konseyi'ne

- Genel Sekreter, İnsan Hakları Komiseri, Parlamenterler Meclisi ve Avrupa Konseyi'nin ilgili diğer organları Türkiye'nin ilgili makamlarını, gazetecilere yalnızca yaptıkları işin içeriği veya iddia edilen bağlantıları sebebiyle soruşturma açılması veya gözaltına alınmasının sona erdirilmesi, online olanlar dahil olmak üzere gazetecilere ve basın kuruluşlarına yönelik tüm saldırı ve tehdit vakalarını kapsamlı olarak soruşturmaları, kovuşturmaları ve failleri yargı önüne çıkarmaları ve

gazetecilere yönelik şiddetin ve tehditlerin hoşgörülelemeyeceğini açıkça ifade etmeleri yönünde teşvik etmelidir;

- Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, Türkiye’de ifade ve basın özgürlüğüne saldırıların ağırlığını ve daha birçok alanda insan haklarına yönelik kısıtlamaların yoğunlaşmasını göz önünde bulundurarak Türkiye’nin resmi olarak izlenmesini (“izleme prosedürü”) yeniden devreye sokmalıdır.

BM İnsan Hakları Konseyi’ne

- BM İnsan Hakları Konseyi üye ve gözlemcileri Türkiye’yi görüş ve ifade özgürlüğü hakkına dair BM Özel Raportörü ve diğer özel usuller tarafından dile getirilen tavsiyeleri hayata geçirmesi için teşvik etmeli ve tüm diğer alanlardaki haklara yönelik sıkı baskıları gidermesi yönünde baskı yapmalıdır.

Metodoloji

Bu rapor, ağırlıklı olarak, iki İnsan Hakları İzleme Örgütü araştırmacısının Şubat - Ekim 2016 tarihleri arasında yaptığı yüz yüze söyleşilere ve telefon görüşmelerine dayanıyor. İnsan Hakları İzleme Örgütü, gazeteciler, editörler, avukatlar, politikacılar ve basın özgürlüğü aktivistleriyle toplamda 61 derinlemesine görüşme gerçekleştirdi ve yüz yüze, telefonla ve e-postayla çeşitli takip görüşmeleri yaptı. Bazı durumlarda, kapasite yetersizliği ya da raporun yazımı esnasında görüşülen kişilerin cezaevinde olması nedeniyle yüz yüze görüşme yapmak mümkün olmadı. Bu türlü imkansızlıkların olduğu vakaları, avukatların sağladığı bilgiler ve sivil toplum kuruluşlarının ve medyada çıkan haberlerin sunduğu verilerle belgeledik.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, 20 erkek ve 16 kadın gazeteciyle görüştü. Bu rapor için yürütölen araştırma sırasında İnsan Hakları İzleme Örgütü, mahkeme belgelerini ve basın ve ifade özgürlüğü alanında çalışan yerel ve uluslararası hükümet dışı kuruluşların hazırladığı verileri de inceledi. Ayrıca bazı medya uzmanlarıyla da görüşmeler yaptık.

Tüm görüşmeler Türkçe yapıldı. Görüşölen kişilerin hiçbirine soruları yanıtlamaları veya bilgi vermeleri karşılığında herhangi bir ödeme yapılmadı ve her biri görüşmenin amacı, raporun hedefi ve niteliği hakkında bilgilendirildi. Bazı durumlarda, görüşölen kişilerin isteği üzerine veya kendi güvenlikleri için isimleri ve kimliklerini ortaya çıkarabilecek detaylar saklı tutuldu.

Kapsam ve kapasite sınırlılıkları itibariyle bu raporda Türkiye'deki uluslararası gazetecilerin ve medya kuruluşlarının karşılaştığı sorunlar ele alınmamaktadır.

I. Arkaplan

Basın Özgürlüğüne Devlet Müdahalesinin Tarihçesi

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk günlerinden bu yana gazeteciler tehdit ediliyor, sansürleniyor, işten çıkarılıyor ve dönemin hükümetini eleştirdikleri ve güçlü aktörlerin karanlıkta kalmasını tercih edeceği konulara ışık tuttıkları için hapsediliyorlar.

2003'ten 2009'a kadar çeşitli Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümetleri, etnik ve dini kökenlerine bakılmaksızın tüm Türkiye vatandaşlarının, ifade özgürlüğünü de içeren siyasi, sosyal ve kültürel haklarına yönelik yasal güvenceleri güçlendirmeyi hedefleyen olumlu yasal reformlar gerçekleştirdiler. Ne var ki, 2011'den bu yana AKP'nin farklı görüşlere, muhalefete ve eleştirel medyaya tahammülsüzlüğü giderek artarken, insan hakları alanında da endişe verici bir gerileme yaşanıyor.

2013 yazında, anaakım TV kanallarından biri Gezi Parkı protestolarını haber yapmak yerine penguenlerle ilgili bir belgesel yayınlamış, hükümetin medya üzerindeki giderek artan müdahalesini ortaya koyan bu durum mizah ve espiyle karşılanmıştı. Ancak 2016 yılına gelindiğinde, Türkiye'de hızla kötüye giden basın özgürlüğünün gülünecek bir tarafı kalmamıştı. Hâlâ gülme cesareti gösterebilenlerse gözaltına alınma riskiyle karşı karşıya.

Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) artık Türkiye'yi 180 ülkenin yer aldığı basın özgürlüğü sıralamasında, Rusya ve Burma'nın da altına, 151'inci sıraya yerleştiriyor.¹ Hükümet dışı bir kuruluş olan Freedom House da, 2016 basın özgürlüğü endeksinde Türkiye'yi art arda üçüncü kez "özgür değil" kategorisinde değerlendirdi. Türkiye, Freedom House'un Basın Özgürlüğü Notu'nda yirmi puan gerileyerek 2010'da bulunduğu 51'inci sıradan 2016'da 71'inci sıraya düştü.²

¹ Sınır Tanımayan Gazeteciler, "World Press Freedom Index 2016," ("Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi 2016") <https://rsf.org/en/turkey>, (erişim tarihi: 20 Haziran 2016).

² Freedom House, "Freedom of the Press 2016," (Basın Özgürlüğü 2016) <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2016/turkey>, (erişim tarihi: 21 Haziran 2016).

Avrupa Parlamentosu 2016’da ülkenin demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarında “kötüye gitmesinin” ciddi biçimde endişe verici olduğunu ifade ederken, Türkiye’de ifade özgürlüğünün hızla gerilediğine özel vurgu yaptı.³ 1987 yılından itibaren resmen Avrupa Birliği üyeliği sürecinde olan Türkiye hakkındaki son beş AB İlerleme Raporu’nda, hükümet yetkililerinin ve görevlilerin medya üzerinde sürekli baskı kurmasına, gazetecilerin terör ve hakaret suçlarından yargılanmalarına dikkat çekiliyor. Ayrıca, medya çalışanlarının korkutulmasının ve medya sahipliği yapılarının şeffaf olmamasının da, yaygın otosansüre ve eleştirel gazetecilerin işten çıkarılmalarına yol açtığı vurgulanıyor.⁴

ABD Dışişleri Bakanlığı’nın yıllık İnsan Hakları raporlarında, hükümetin ifade ve basın özgürlüğüne müdahale etmesi art arda beş yıl boyunca Türkiye’deki en ciddi insan hakları ihlali olarak tespit edildi.⁵

Temmuz’daki Darbe Girişimi Öncesi ve Sonrasında Hükümetin Gülen Hareketi’ne Yönelik Operasyonları

Türkiye’de hükümetin son üç yılda gazetecilere yönelik girişimlerinin birçoğu, Fethullah Gülen etrafındaki dini şebekeyi çökertme çabalarıyla ilişkilidir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, önceleri Adalet ve Kalkınma Partisi’nin önemli bir müttefiki olan Gülen’i ve Gülen Hareketi’ni kendisine komplo kurmakla ve Temmuz 2016’daki darbe girişimini tertip etmek dahil üzere hükümeti devirmeye çalışmakla suçluyor. Türkiye hükümeti Gülen Hareketi’ni Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) olarak adlandırıyor.

³ “Turkey: need of urgent reforms in key areas, say MEPs,” (Türkiye: AP Milletvekilleri temel konularda acil reforma ihtiyaç var diyor”), AB Parlamentosu basın açıklaması, 14 Nisan 2016, <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20160407IPR21789/Turkey-need-of-urgent-reforms-in-key-areas-say-MEPs> (erişim tarihi: 25 Mayıs 2016). Avrupa Parlamentosu 27 Ekim 2016’da Türkiye’deki gazetecilerin durumuna ilişkin bir kararı kabul etti, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-20160423+0+DOC+XML+Vo//EN&language=EN> (erişim tarihi: 2 Aralık 2016).

⁴ Son ilerleme raporları için, bkz: “Avrupa Komisyonu Türkiye 2012 Yılı İlerleme Raporu,” COM(2012) 600, 10 Ekim 2012, http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlirlemeRaporlari/2012_ilerleme_raporu_tr.pdf, (erişim tarihi: 15 Haziran 2016); “Avrupa Komisyonu Türkiye 2013 Yılı İlerleme Raporu,” COM(2013)700, 16 Ekim 2013, http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlirlemeRaporlari/2013_ilerleme_raporu_tr.pdf, (erişim tarihi: 15 Haziran 2016); “Avrupa Komisyonu Türkiye 2014 Yılı İlerleme Raporu,” COM(2014) 700, 8 Ekim 2014, http://www.ab.gov.tr/files/ilerlemeRaporlariTR/2014_ilerleme_raporu_tr.pdf, (erişim tarihi: 15 Haziran 2016); “Avrupa Komisyonu Türkiye 2015 Yılı İlerleme Raporu,” COM(2015) 611, 10 Kasım 2015, http://www.ab.gov.tr/files/000files/2015/11/2015_turkiye_raporu.pdf, (erişim tarihi: 15 Haziran 2016), “Avrupa Komisyonu Türkiye 2016 Yılı İlerleme Raporu, SWD(2016) 366, 9 Kasım 2016 (erişim tarihi: 2 Aralık 2016).

⁵ Bkz. ABD Dışişleri Bakanlığı, Demokrasi, İnsan Hakları ve Çalışma Ofisi, “Country Reports on Human Rights Practices,” (“İnsan Hakları Uygulamaları Ülke Raporları”), <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/>, (erişim tarihi: 15 Haziran 2016).

Türkiye hükümeti, Gülen Hareketi'ne yönelik sıkı tedbirler almaya Aralık 2013'te, cumhurbaşkanının en yakın çevresinin ve ailesinin adının karıştığı ve hükümet bakanlarının oğulları dahil bir takım kişilerin gözaltına alınmasıyla sonuçlanan büyük bir yolsuzluk skandalının patlak vermesini takiben başladı.

Gülen'i devlet içinde yargıyı, polisi ve bürokrasinin bir bölümünü kontrol altında tutan bir "paralel yapı" kurmakla suçlayan Erdoğan, yolsuzluk iddialarıyla bağlantılı yapılan gözaltıları ve soruşturmayı Gülen tarafından kendisine karşı düzenlenmiş bir kompo olarak değerlendirdi. Erdoğan Hükümeti bu yolsuzluk iddialarına, Güleni olduğundan şüphelenilen binlerce polis memuru, savcı ve hakimi yeniden atayarak ve yargı üzerindeki denetimini sıkılaştırarak cevap verdi. Bu skandalın patlak vermesinden bu yana AKP hükümeti, terörle mücadele yasalarına dayanarak Gülen hareketiyle bağlantılı olduğunu iddia ettiği gazetecilere, basın çalışanlarına ve yöneticilerine karşı yasal adımlar attı. İnsan Hakları İzleme Örgütü, bu adımların sıklıkla keyfi olarak yapıldığını ve yasaların kötüye kullanılması olduğunu defalarca dile getirdi.

Türkiye hükümetinin Gülen'le bağlantılı olduğundan şüphelendiği medya kuruluşlarına yönelik tedbirleri, Türk ordusunun bazı unsurlarınca gerçekleştirilen şiddetli ve ölümcül 15-16 Temmuz darbe girişiminin ardından daha da şiddetlendi.

Darbe girişimi sırasında Ankara ve İstanbul sokaklarında askerlere direnmeye çalışırken en az 241 sivil, polis ve askeri personel öldürüldü ve 2.000'den fazla kişi de yaralandı. Cumhurbaşkanı Erdoğan ve AKP hükümeti darbe girişiminden Gülen ve takipçilerini sorumlu tuttu.

Başarısız darbe girişiminden sonraki haftalarda Gülen hareketiyle ilişkili olduğu şüphesiyle on binlerce asker, polis memuru, hakim, savcı, akademisyen, öğretmen ve çeşitli kamu personeli işten atıldı ve raporun yazıldığı sırada 37.000'i aşkın kişi aynı sebeple tutuklu bulunuyordu.

Ancak bu tasfiyeler devlet kurumlarıyla sınırlı kalmadı. 21 Temmuz 2016 tarihinde Erdoğan tüm ülkede üç ay süreli olağanüstü hal (OHAL) ilan etti ve 19 Ocak'ta OHAL üç ay daha uzatıldı. OHAL, Erdoğan liderliğindeki bakanlar kuruluna, Meclis ve Anayasa Mahkemesi

tarafından anlamlı bir denetime tabi tutulmaksızın, ülkeyi kanun hükmünde kararnemelerle (KHK) yönetme yetkisi veriyor.⁶ 23 Temmuz 2016 tarihinde yürürlüğe giren ilk KHK'yla, Gülencilerle bağlantılı olduğundan şüphelenilen binlerce özel eğitim kurumu, hastane, klinik ve dernek kapatıldı.⁷ 668 sayılı ikinci KHK'da ise 131 gazete, haber ajansı, yayımcı, televizyon ve radyo kanalı ile dağıtım şirketinin kapatılmasına karar verildi.⁸ Türkiye yetkili makamları 28 Eylül 2016'da aynı KHK'ya dayanarak ağırlıkla Kürtlerin, Alevilerin ve muhalefet partilerinin destekçilerinin takip ettiği 23 TV ve radyo istasyonunu daha kapattılar.⁹ 29 Ekim'de 675 sayılı KHK ile 15 basın kuruluşunun daha kapatılması kararlaştırılırken, 22 Kasım tarihli 677 sayılı KHK ile dokuz tanesi daha kapatıldı.¹⁰

15 Temmuz'u takip eden birkaç gün içinde Türk yetkililer, Gülen'le bağlantılı olduğu iddia edilen 116 gazeteci, basın çalışanı ve yöneticisi hakkında yakalama kararı çıkardılar. Ayrıca, gazeteciler için birçok mesleki kolaylık sağlayan yüzlerce basın kartını da iptal ettiler¹¹ ve 30'dan fazla websitesini kapattılar.

9 Aralık itibariyle 149 gazeteci ve basın çalışanı hapis hanedeydi. Bu 149 kişinin 131'i terör propagandası yapmak, terör örgütüne yardım etmek, terör örgütü üyesi olmak ve darbe girişimine katılmak gibi suçlardan şüpheli olarak tutuklanmıştı. (Diğer 18 kişi ise daha önce hüküm giymişti.) Bilinmeyen sayıda basın çalışanı ve gazeteci ülkeyi terketti. Bu rapor için görüşülen gazetecilerden, kapatılan Zaman Gazetesi'nin adliye muhabiri Hanım Büşra Erdal da tartışmalı darbe soruşturması kapsamında tutuklanan gazeteciler arasında.

⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü, "Dispatches: Turkey's State of Emergency. New Governmental Powers Allow for Unchecked Executive Action", (Dispatches: Türkiye'de Olağanüstü Hal. Hükümetin Elindeki Yeni Yetkiler Denetimsiz Yürütmeye İzin Veriyor), 22 Temmuz 2016, <https://www.hrw.org/news/2016/07/22/dispatches-turkeys-state-emergency>.

⁷ "Türkiye: Olağanüstü Hal Kararnamesinde İnsan Haklarının Korunması İçin Önlem Yok", İnsan Hakları İzleme Örgütü basın açıklaması, 26 Temmuz 2016, <https://www.hrw.org/tr/news/2016/07/27/292487>.

⁸ "Türkiye: Medya Organları Kapatıldı, Gazeteciler Gözaltına Alındı," İnsan Hakları İzleme Örgütü basın açıklaması, 28 Temmuz 2016, <https://www.hrw.org/tr/news/2016/07/28/292579>.

⁹ "Türkiye: Bağımsız TV Kanalları Kapatıldı," İnsan Hakları İzleme Örgütü basın açıklaması, 7 Ekim 2016 <https://www.hrw.org/tr/news/2016/10/07/295005>.

¹⁰ Detaylar için bkz. <http://bianet.org/bianet/medya/180131-675-sayili-khk-ile-10-gazete-iki-ajans-ve-uc-dergi-kapatildi> ve <http://bianet.org/bianet/insan-haklari/180950-375-dernek-9-basin-kurulusu-kapatildi-15-726-kisi-meslekten-ihrac-edildi> (erişim tarihi: 8 Aralık 2016).

¹¹ "İptal edilen basın kartı sayısı 330'a ulaştı, Milliyet, 29 Temmuz 2016, <http://m.milliyet.com.tr/iptal-edilen-basin-karti-sayisi-gundem-2286174/>, (erişim tarihi: 30 Temmuz 2016).

21 Temmuz günü Gülen'e yakın olan Meydan Gazetesi'ni basan polis binayı mühürledi. Bir gün sonra tanınmış insan hakları avukatı ve son olarak feshedilen Gülen yanlısı Bugün ve Özgür Düşünce gazetelerinde (daha öncesinde Radikal'de) yazan, köşe yazarı Orhan Kemal Cengiz terör örgütü üyesi olduğu iddiasıyla İstanbul Atatürk Havalimanı'nda gözaltına alındı. Dört gün sonra serbest bırakılan Cengiz hakkındaki soruşturma hâlâ sürüyor.¹²

Hükümetin darbeden sonra Kürt medyasının neredeyse tamamını kapatması ve seküler muhalefet partisi CHP'nin seçmeniyle ilişkilendirilen Cumhuriyet Gazetesi'ne yönelik baskıyı artırmasıyla, siyasi yelpazenin neresinde olursa olsun, hükümeti eleştiren tüm bağımsız basın kuruluşları hükümet baskısının hedefi haline geldi.

BM Düşünce ve İfade Özgürlüğü Özel Raportörü David Kaye ve AGİT Basın Özgürlüğü Temsilcisi Dunja Mijatović başarısız darbe girişimini takiben gazetecilik ve medyaya yönelik baskılardan duydukları derin endişeyi dile getirdiler.¹³ Kasım ayındaki ülke ziyaretinden sonraki ilk sonuç ve gözlemlerinde Kaye durumu şöyle anlattı:

Ülkedeki basın özgürlüğü darbe girişiminden önce de krizdeydi: eleştirel basın ve Gülecilerle bağlantılı basın kuruluşları kapatılıyor ve terörle mücadele yasaları gazetecilere karşı kullanılıyordu. Başarısız darbe girişimine tepki olarak, istikrarı tesis etme gerekçesiyle medya özgürlüğüne yönelik kısıtlamaların kapsamı ve genişliği daha önce görülmemiş seviyelere ulaştı.¹⁴

¹² İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün avukat Ali Koç'la yaptığı görüşme, 1 Ağustos 2016.

¹³ "UN Special Rapporteur and OSCE Representative on Freedom of the Media deplore crackdown on journalists and media outlets in Turkey", (BM Özel Raportörü ve AGİT Basın Özgürlüğü Temsilcisi Türkiye'nin gazeteciler ve medya organlarına yönelik baskılarını kınadı) AGİT basın açıklaması, 28 Temmuz 2016, <http://www.osce.org/fom/256836> (erişim tarihi: 22 Ağustos 2016).

¹⁴ Bkz. Preliminary conclusions and observations by the UN Special Rapporteur on the right to freedom of opinion and expression to his visit to Turkey, 14-18 November 2016 (BM Düşünce ve İfade Özgürlüğü Özel Raportörü'nün 14-18 Kasım 2016 tarihleri arasındaki Türkiye ziyaretine ilişkin ilk sonuç ve gözlemleri): <http://ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=20891&LangID=E#sthash.6IsTmL7W.dpuf> (erişim tarihi: 23 Kasım 2016).

II. Gazetecilerin kovuşturulması

Türkiye son on yıldır gazetecileri yargılamak için Türk Ceza Kanunu'nun meşhur 301. Maddesi'nin ısrarla kullanılması uluslararası düzeyde bilinir hale geldi. "Türk milletini aşağılama" suçunu düzenleyen 301. Madde, görüşlerini barışçıl yollarla dile getiren yüzlerce kişiyi soruşturmak ve kovuşturmak ve farklı görüşleri cezalandırmak için kullanıldı. Gazeteci Hrant Dink, 2007'de öldürülmeden önce bu maddeden defalarca yargılanmış ve mahkûm edilmişti.

2008'de hayata geçirilen reform paketinin bir parçası olan yasal değişikliklerle, bu maddedeki "Türklüğü aşağılama" terimi, "Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni, devletin kurum ve organlarını aşağılama" olarak değiştirildi. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, yapılan değişikliklerin bu maddenin ifade özgürlüğüyle uyumlu sayılması için yeterli olmadığına hükmetmişti.¹⁵

Avrupa Konseyi'nin hukuki konulardaki danışma organı olan Venedik Komisyonu, Mart 2016'da Türkiye'den "üslubundaki muğlaklık nedeniyle AİHS'nin 10. Maddesiyle uyumsuz olmaya devam ettiğini" gözlemlediği 301. Maddeyi, "Bu durumun kişilerin, özellikle de medyanın otosansür uygulamasına yol açabileceği ve dolayısıyla bilgi ve fikirlerin serbestçe dolaşması ve paylaşılmasını çok ciddi biçimde etkileyeceği"¹⁶ gerekçesiyle değiştirmesini istedi. İfade özgürlüğünü suç sayan 301. Madde hâlâ kullanılıyor ve Türkiye hükümetinin, gazetecilerin kovuşturulmasına son verecek temel hukuk reformlarını - bu durumla ilgili olarak 301. Madde bakımından maddenin tamamen iptal edilmesini - gerçekleştirmeye karşı direncini simgeliyor.

Bugün, Türkiye'nin kapsamı son derece geniş tutulmuş terörle mücadeleyle ilgili mevzuatı, gazetecileri ve mevcut hükümeti ve icraatlarını eleştiren diğer herkesi kovuşturmak için

¹⁵ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Altuğ Taner Akşam v. Türkiye, 5 Ekim 2011 tarihli karar, Seri A no. 27520/07, <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-107206>, para.77.

¹⁶ Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu, "CDL-AD(2016)002-e Opinion on articles 216, 299, 301 and 314 of the Penal Code of Turkey, adopted by the Venice Commission at its 106th plenary session (Venice, 11-12 March 2016)" ("CDL-AD(2016)002-e Türk Ceza Kanunu'nun 216, 299, 301 and 314 numaralı maddelerine ilişkin görüş, Venedik Komisyonu tarafından 106'ncı genel oturumda kabul edildi (Venedik, 11-12 Mart 2016)'), Strasburg, 15 Mart 2016, [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2016\)002-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2016)002-e) (erişim tarihi 22 Ağustos 2016).

301. Maddeden daha da yaygın kullanılıyor. İnsan Hakları İzleme Örgütü, Türkiye’de terörle mücadele yasalarının ifade özgürlüğünü ihlal ederek, gazeteciler ve eleştirel yazarlar yazarlar dahil olmak üzere, şiddete başvurmayan aktivistleri cezalandırmak için kullanılmasını defalarca eleştirmişti.⁴⁷

Devlet geleneksel olarak, ağırlıklı Kürt ve solcu gazetecileri hedef alırken, son yıllarda Gülen hareketiyle bağlantılı olanların ve hükümeti eleştiren başkalarının da peşine düştü. Bir diğer önemli değişiklik de, casusluk ve devlet sırlarını ifşa etmek gibi devlete karşı işlenen diğer suçların da hükümetin hoşlanmadığı eleştirel haberleri bastırmak için kullanıma sokulmasıydı.

Casusluk ve Devlet Sırlarını İfşa Etmekten Açılan Kovuşturmalar

Gazetecilerin casuslukla yargılanmasının en son örneği, dönemin Cumhuriyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Can Dündar ve Ankara Büro Şefi Erdem Gül’ün davasıydı. Her iki gazeteci de casuslukla suçlandılarsa da sonunda, devletin güvenliği veya iç ve dış siyasi yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri temin edip açıklamak suçundan mahkûm edildiler. Mahkeme casusluk yapma niyetinin kanıtlanamadığına hükmetti.

6 Mayıs 2016’da İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi, Dündar’ı beş yıl 10 ay, Gül’ü de beş yıl hapis cezasına çarptırdı. Aleyhlerindeki deliller, çalıştıkları gazete olan Cumhuriyet’in 29 Mayıs 2015 tarihli sayısında birinci sayfadan yayınlanan ve Türkiye’nin, Suriye’deki silahlı muhalif gruplara silah transferiyle ilişkisi olduğunu iddia eden, kamu yararı bakımından yayınlanması meşru bir haber ve fotoğraflardan ibaretti.

İki gazeteci de hükümeti devirmeye kalkışmak suçlarından beraat ederken, silahlı örgüte yardım etmek suçlaması ana dava dosyasından ayrıldı. Bu suçlama ileride Dündar ve Gül hakkında ayrı bir yargılamanın konusu olabilir.

⁴⁷ İnsan Hakları İzleme Örgütü, “Türkiye’nin İnsan Hakları Alanında Gerilemesi ve Reform Önerileri”, Eylül 2014, <https://www.hrw.org/tr/report/2014/09/29/267934>, İnsan Hakları İzleme Örgütü, “Dünya Raporu 2015: Türkiye”, <https://www.hrw.org/tr/world-report/2015/country-chapters/268139#c64f29>, İnsan Hakları İzleme Örgütü, Dünya Raporu 2016: Türkiye, <https://www.hrw.org/tr/world-report/2016/country-chapters/284990#c64f29>.

Söz konusu haber Dündar'ın imzasıyla yayınlandı. Haberde, Ocak 2014'te Suriye'ye gitmekte olan bir TIR'a gizlenmiş çok sayıda havan mermisi, bomba atar ve mühimmatın olduğunu gösteren fotoğraflar ve online bir videonun linki de yer alıyordu.¹⁸ Cumhuriyet Gazetesi bu haberi ve görselleri yayınlamakla, Türkiye hükümetinin bu TIR'ların Milli İstihbarat Teşkilatı'nca (MİT) yönetilen Suriye'ye insani yardım operasyonunun bir parçası olduğuna dair bir yıldan uzun süredir dile getirdiği iddialara meydan okudu.

Ocak 2014'te Adana cumhuriyet savcılığı TIR'ların Türkiye'den Suriye'ye silah taşıdığına dair iddiaları soruşturmaya çalışmıştı. Bu savcılar önce görevden alındılar, sonra da başka yerlere tayin edildiler ve 2015'te mahkeme "hükümeti devirmeye kalkışmak ve hükümet yetkililerinin görevlerini yapmalarını engellemeye çalışmak"tan tutuklanmalarına karar verdi. Hükümet Suriyeli muhalif gruplara silah sağlamak için Meclis'in onayını almadığından tüm olay büyük bir ihtilafa yol açtı ve Türkiye'nin Suriye'deki çatışmalara ne kadar karıştığına ilişkin soru işaretleri yarattı.

Cumhuriyet'in haber ve fotoğrafları yayımlamasının ardından hem dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu hem de Cumhurbaşkanı Erdoğan, Cumhuriyet'i ve gazetenin genel yayın yönetmeni Can Dündar'ı casuslukla suçladılar. Erdoğan defalarca, haberi yazan kişinin "ağır bir bedel ödeyeceğini" taahhüt etti.¹⁹

Can Dündar ve Erdem Gül 26 Kasım 2015'te tutuklandılar ve 92 gün tutukluluktan sonra, Anayasa Mahkemesi'nin tutukluluğunun hukuk dışı, keyfi ve orantısız olduğuna ve ifade özgürlüğü hakkını ihlal ettiğine hükmetmesiyle, 26 Şubat 2016'da tahliye edildiler.²⁰ Erdoğan mahkemenin kararını sert bir dille eleştirdi ve bu karara "saygı duymadığını" söyledi.²¹ İki gazeteci de serbest ve karara yaptıkları itirazın sonuçlanmasını bekliyorlar. 15 Ağustos 2016 günü, halen yurtdışında bulunan Dündar Cumhuriyet'teki köşesinden, genel

¹⁸ "İşte Erdoğan'ın yok dediği silahlar," Cumhuriyet TV, 29 Mayıs 2015, video, Dailymotion, <http://www.dailymotion.com/video/x2rvuve> (erişim tarihi: 20 Haziran 2016).

¹⁹ "Cumhurbaşkanı'ndan Can Dündar'a: Bu haberi yapan kişi bunun bedelini ağır ödeyecek öyle bırakmam onu," T24, 31 Mayıs 2015, <http://t24.com.tr/haber/cumhurbaskanindan-can-dundara-bu-haberi-yapan-kisi-bunun-bedelini-agir-odeyecek-oye-birakmam-onu,298368> (erişim tarihi: 2 Temmuz 2016).

²⁰ "Can Dündar ve Erdem Gül İçin Tahliye Kararı", Bianet, 26 Şubat 2016, <http://bianet.org/bianet/insan-haklari/172471-can-dundar-ve-erdem-gul-icin-tahliye-karari> (erişim tarihi: 2 Temmuz 2016).

²¹ "Turkey's Erdogan says does not respect court ruling on journalists", (Türkiye'nin Erdoğan'ı mahkemenin gazeteciler hakkındaki kararına saygı duymadığını söyledi"), Reuters, 28 Şubat 2016, <http://www.reuters.com/article/us-turkey-media-erdogan-idUSKCN0W10E6> (erişim tarihi: 2 Temmuz 2016).

yayın yönetmenliği görevinden istifa ettiğini duyurdu. Türkiye'nin adalet sistemine olan inancını kaybettiği için Türkiye'ye geri dönmeyeceğini açıklayan Dünder, "Veda vakti" başlıklı son köşe yazısında "Böyle bir yargıya güvenmek, giyotine kafa uzatmak anlamı taşıyacaktı" dedi.²²

Benzer suçlamalar Taraf Gazetesi eski Genel Yayın Yönetmeni Yardımcısı ve bağımsız gazetecilik platformu P24'ün eş-kurucusu Yasemin Çongar ve Taraf'ın eski Genel Yayın Yönetmeni ve halen P24 Yönetim Kurulu üyesi Ahmet Altan ile eski Taraf muhabiri ve yazar Mehmet Baransu'ya da yöneltildi. Gazeteci Tuncay Opçin ve eski Taraf muhabiri Yıldırım Oğur hakkında da dava açıldı. Haziran 2016'da hazırlanan ve İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün incelediği iddianamede Ahmet Altan, Yasemin Çongar ve Yıldırım Oğur, Türkiyeli yetkililerin, 2003 yılında dönemin Başbakanı Erdoğan'a karşı yapılacağı iddia edilen bir darbe planıyla bağlantılı olduğunu söyledikleri "gizli devlet belgelerini elde etmek, yayımlamak ve imha etmekle" suçlanıyorlar. Bu belgeler Balyoz Darbe Planı olarak bilinen ve kamuoyunda geniş yer bulan bir soruşturmada kullanılmıştı.²³ Baransu ve Opçin ayrıca "terör örgütü kurmak ve yönetmek"le de suçlanıyorlar.

Taraf Gazetesi'nin, bazı üst düzey subayların AKP hükümetine karşı bir darbe planı içinde olduğunu ve planları arasında camileri bombalamanın ve Yunanistan'la bir çatışmayı tetiklemek amacıyla bir Türk savaş uçağını düşürmenin de bulunduğunu yazdığı haber dizisini yayımladığı 2010 yılında Baransu, Çongar, Altan ve Oğur Taraf'ta çalışıyorlardı.²⁴ Tuncay Opçin ve Mehmet Baransu, AKP'ye karşı hazırlandığını iddia ettikleri bir dizi askeri komployu ayrıntılandıkları bir kitap da yayımladılar. Davanın bir numaralı sanığı olan Baransu, Mart 2015'ten beri tutuklu bulunuyor. Baransu'nun 18 Mayıs 2016'da Anayasa Mahkemesi'ne yaptığı tahliye başvurusunun reddedilmesi, Gazetecileri Koruma Komitesi (CPI) gibi basın özgürlüğü kuruluşları tarafından kınanmıştı.²⁵

²² "Can Dünder, Cumhuriyet genel yayın yönetmenliği görevinden ayrıldı", DW, 15 Ağustos 2016, <http://www.dw.com/tr/can-dunder-cumhuriyet-genel-yayin-yonetmenligi-gorevinden-ayrildi/a-19475070> (erişim tarihi: 21 Ağustos 2016).

²³ "Mehmet Baransu tutuklandı", Hürriyet, 3 Mart 2015, <http://www.hurriyet.com.tr/mehmet-baransu-tutuklandi-28345011> (erişim tarihi: 22 Ağustos 2016).

²⁴ A.y.

²⁵ Gazetecileri Koruma Komitesi, "Turkish High Court denies journalist's petition for release from pretrial detention," (Türkiye Anayasa Mahkemesi gazetecinin tutukluluğuna itirazı reddetti), CPI açıklaması, İstanbul, 18 Mayıs 2016, <https://cpi.org/2016/05/turkish-high-court-denies-journalists-petition-for.php> (erişim tarihi: 22 Ağustos 2016).

Eylül 2012’de İstanbul’daki bir mahkeme, tamamı ordu mensubu olan 365 darbe planlayıcısından 331’i hakkında hapis cezaları verdi. Sanıklar arasındaki üç emekli generale verilen ömür boyu hapis cezası daha sonra 20 yıl hapse indirildi. 34 sanık ise beraat etti.²⁶ Ekim 2013’te Yargıtay, cezaların çoğunu onadı.

Anayasa Mahkemesi Haziran 2014’te, tutuklulukları sırasında sanıkların birçoğunun haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle Balyoz Darbe Planı’ndan tutuklu olanların hepsini serbest bıraktı. Aralık 2014 tarihli bir bilirkişi raporuna göre, savcılığın davaya ilişkin sunduğu kanıtların bir bölümü sahteydi. Mart 2015’te yapılan yeniden yargılama sonucunda 236 askeri sanığın hepsi tüm suçlamalardan aklandı.²⁷ Birçoğu, Taraf gazetecilerinin yargılanmasına devam edilen davaya müşteki olarak katıldılar. Yargılanan gazetecilere bir bavul dolusu belgeyi teslim eden muhbire ve kimliğine ilişkin bugüne dek herhangi bir ceza soruşturması açılmadı.²⁸

Taraf Gazetesi yayın yönetmenleri ve muhabirleri, gazeteciliğin, ifşa edilmesinde kamu yararı olduğu açık olan bir malzemenin yayınlanması gerektiği yolundaki ilkesine uygun hareket ettiklerini söylediler. Bu haberler üzerine askerlere karşı başlatılan kusurlu yargı sürecine ilişkin herhangi bir sorumluluk ise üstlenmediler.

Davanın ilk duruşması 2 Eylül, ikinci duruşma ise 23 Kasım 2016’da görüldü. Suçlu bulunmaları halinde Altan, Çongar ve Oğur 52 yıl 6 aya kadar, Baransu ve Opçin ise 75 yıla kadar hapis cezası alabilirler.

Taraf davasından bağımsız olarak, Ahmet Altan, 23 Eylül 2016 günü, 15 Temmuz’daki darbeye teşebbüs ve silahlı örgüt üyesi olmak (FETÖ) şüphesiyle tutuklandı. Medya organlarında, üniversitede profesör olan ve Eylül’de kendisi gibi gözaltına alınan kardeşi Mehmet Altan’la birlikte katıldıkları bir TV programında darbeyi destekleyen “sübliminal mesaj” verdikleri öne sürüldüyse de, son dönemde gazetecilere açılan birçok dava gibi, bu

²⁶ “Mehmet Baransu tutuklandı”, Hürriyet, 3 Mart 2015, <http://www.hurriyet.com.tr/mehmet-baransu-tutuklandi-28345011> (erişim tarihi: 22 Ağustos 2016).

²⁷ “Balyoz davasında beraat kararı” BBC Türkçe, 31 Mart 2015, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/03/150331_balyoz (erişim tarihi: 22 Ağustos 2016).

²⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Yavuz Baydar’la yaptığı telefon görüşmesi, P24, 7 Temmuz 2016 ve İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün avukat Veysel Ok’la yaptığı görüşme, 13 Temmuz 2016.

vakada da, savcılık Altan'ın herhangi bir suç işlediğine dair ikna edici delil sunamadı.²⁹ Altan kardeşlerin ikisi de halen tutuklu bulunuyor.

Terör Propagandası ve Terör Örgütü Üyeliği Kovuşturmaları

2016 yılında birçok gazeteci hakkında terör propagandası suçlamasıyla dava açıldı. Türkiye'de, propaganda yayma suçu on yıllardır sol veya Kürt siyasi hareketiyle bağlantılı gazetecilere, siyasi aktivistlere, öğrencilere ve göstericilere karşı kullanılmaktadır.³⁰ Gazeteci ve yazarlara karşı kullanılan bir diğer suçlama ise örnekleri aşağıda tartışılacak olan "silahlı örgüt üyeliği"dir.

Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. Maddesi'nin 2. fıkrasına göre, terör örgütü propagandası yapmak bir ila beş yıl arasında hapisle cezalandırılır. Kanunda "propaganda," "terör örgütünün; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru göstermek veya övmek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik etmek" olarak tanımlanır.³¹ Propaganda suçunun basın veya yayın yoluyla işlenmesi halinde ceza yarı oranında artırıldığı için, gazetecilerin suçlu bulunması halinde alacakları ceza daha yüksektir.

Bu kanun yıllar içinde siyasi iklime bağlı olarak defalarca değiştirildi. Örneğin, Türkiye hükümetiyle PKK'nın hapisteki lideri arasında görüşmelerin yeni başladığı Nisan 2013'te, Terörle Mücadele Kanunu'nun propaganda suçunu düzenleyen belli hükümleri yumuşatıldı.³² Ancak Mart 2015'te, "terör örgütünün propagandasına dönüştürülen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde" yüzü kısmen ya da tamamen kapatmayı suç haline getiren daha katı hükümler getirildi.³³

²⁹ Bkz. "Altan kardeşlere sübliminal mesaj gözetisi," Hürriyet, 10 Eylül 2016: <http://www.hurriyet.com.tr/altan-kardeslere-sublinal-mesaj-gozaltisi-40221465>.

³⁰ "Türkiye: Terörle Mücadele Yasaları Haklar Alanındaki İlerlemeyi Zayıflatıyor," İnsan Hakları İzleme Örgütü basın açıklaması, 31 Ocak 2013, <https://www.hrw.org/tr/news/2013/01/31/248617>.

³¹ "Terörle Mücadele Kanunu," Kanun No. 3713, 12 Nisan 1991, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf> (erişim tarihi: 22 Ağustos 2016).

³² 2013 yılında TBMM neyin "terör propagandası" sayılacağına dair tanımın kapsamını daralttı. Düzeltilen kanuna göre sadece "cebir, şiddet ve tehdit içeren yöntemlere teşvik etmek" terör propagandası suçunu teşkil ediyordu. Bkz: "Turkey passes anti-terrorism law reform" (Türkiye terörle mücadele yasası reformlarını geçiriyor), Reuters, 12 Nisan 2013, <http://www.reuters.com/article/us-turkey-terrorism-idUSBRE93Bo6V20130412> (erişim tarihi: 22 Ağustos 2016).

³³ "Terörle Mücadele Kanunu," Kanun No. 3713, 12 Nisan 1991, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf> (erişim tarihi: 19 Eylül 2016).

Madde 7/2'nin keyfi kullanımına son örneklerden biri olarak bağımsız haber portalı Bianet'in³⁴ medya gözlem raportörü ve Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü'nün Türkiye Temsilcisi Erol Önderoğlu'nun davası gösterilebilir. Önderoğlu Özgür Gündem Gazetesi'yle dayanışma kampanyasına katılarak, bu gazeteye bir gün boyunca sembolik Genel Yayın Yönetmenliği yaptığı için terör propagandası yapma suçuyla yargılanıyor.

Özgür Gündem'in 3 Mayıs Dünya Basın Özgürlüğü Günü'nde başlattığı dayanışma kampanyasına destek verenler, gazetenin düzenli olarak karşı karşıya kaldığı yargısal tacizi protesto amacıyla, bir günlüğüne gazetede yapılan yazı işleri toplantılarına katılıyorlardı. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi birden çok kez Türkiye'nin Özgür Gündem gibi gazetelerin editörlerini ve gazetecilerini yargılayarak ve gazetelerin yayımlanmasını geçici olarak durdurarak, AİHS'nin ifade özgürlüğünü güvence altına alan 10. Maddesini ihlal ettiğine hükmetmiştir.³⁵

Mayıs 2016'dan bu yana Türkiyeli yetkililer dayanışma kampanyasına katılan gazeteciler, yazarlar, politikacılar ve insan hakları avukatları aleyhine 55'ten fazla ceza soruşturması açtılar ve bunlardan en az 16'sı yargılamaya dönüştü. Önderoğlu İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, 21 yıllık meslek hayatında ilk kez terör suçlarından kovuşturmaya uğradığını söyledi.

20 yıl içinde binlerce haber ve yazıya imzamı koydum ama hiç terör propagandası yapmayı beceremedim. Ne yazık ki şimdi bana yöneltilen suçlama bu. Bu kampanyaya, demokrasinin gereği olan basında çokseslilik Türkiye'de ciddi tehdit altında olduğu için katıldım. Anaakım medya hükümetin sıkı kontrolü altında ve eleştirel haber ve konuları ele alan yalnızca bir avuç küçük günlük gazete kaldı ve bunların desteklenmesi

³⁴ Bianet Türkiye'de basın özgürlüğü izlemesi de yapan bağımsız bir kâr amacı gütmeyen haber websitesidir.

³⁵ Örneğin bkz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Demirel ve Ateş v. Türkiye (10037/03 ve 14813/03 no.lu dosyalar), 29 Kasım 2007 tarihli karar, [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-83632"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Ürper ve diğerleri v. Türkiye, 20 Ekim 2009 tarihli karar, Seri A 14526/07, 14747/07,15022/07,15737/07, 36137/07, 47245/07, 50371/07, 50372/07 ve 54637/07 no.lu dosyalar, <http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-95201&filename=001-95201.pdf> (erişim tarihi 2 Aralık 2016).

gerekiyor. Hükümetin basını ve eleştirileri susturmak için baskıcı kanunları kullanmasını protesto etmek istedim.³⁶

20 Haziran 2016 günü İstanbul'da bir mahkeme, Önderoğlu'yla birlikte Özgür Gündem'in dayanışma kampanyasına katılan tanınmış insan hakları savunucusu Şebnem Korur Fincancı ve yazar Ahmet Nesin'in terör propagandası yapmak suçlamasıyla tutuklanmasına karar verdi. Bu üç kişi, kampanya katılımcıları arasında haklarında tutuklama kararı verilen ilk kişilerdi. Tutuklanmaları uluslararası düzeyde protestolara sebep oldu. BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon, Sınır Tanımayan Gazeteciler'le bir toplantı yaparak Önderoğlu'nun serbest bırakılması çağrısında bulundu.³⁷ Fincancı ve Önderoğlu 30 Haziran'da, Ahmet Nesin de bir gün sonra tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldılar.

16 Ağustos 2016'da İstanbul 8. Sulh Ceza Mahkemesi, terör örgütü propagandası yapmak suçundan soruşturma altında olduğu gerekçesiyle Özgür Gündem Gazetesi'nin geçici olarak kapatılmasına karar verdi.³⁸ Mahkeme kararından birkaç saat sonra polis, gazetenin bürolarına şiddet kullanmak suretiyle baskın yaparak 24 kişiyi gözaltına aldı. Gözaltına alınanlardan 22'si 48 saat sonra serbest bırakıldı ancak gazetenin Genel Yayın Yönetmeni Zana Kaya ve Yazı İşleri Müdürü İnan Kızılkaya, 23 Ağustos 2016 tarihinde tutuklandılar.³⁹ Ağustos ayında aynı ceza soruşturması kapsamında tutuklananlar arasında, gazetenin danışma kurulu üyesi olan iki tanınmış yazar, Aslı Erdoğan ve 70 yaşındaki Necmiye Alpay da bulunuyor. Erdoğan ve Alpay "terör propagandası yapmak", "silahlı örgüt üyesi olmak" ve "devletin birliği ve ülke bütünlüğünü bozmaya teşebbüs" suçlanıyorlar. Kaya ve Kızılkaya'nın yanı sıra, kitap yayıncısı Ragıp Zarakolu, gazeteci Filiz Koçalı, insan hakları avukatı ve köşe yazarı Eren Keskin de aynı suçlamalarla karşı karşıyalar. "Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmaya teşebbüs" suçu ağırlaştırılmış ömür boyu hapis cezası taşır. Bu yedi kişinin ilk duruşması, diğer iki kişiyle birlikte 29 Aralık 2016'da yapılacak.

³⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Sınır Tanımayan Gazeteciler Türkiye Temsilcisi Erol Önderoğlu ile yaptığı görüşme, 17 Haziran 2016.

³⁷ Readout of the Secretary-General's meeting with Reporters Without Borders (Genel Sekreter'in Sınır Tanımayan Gazeteciler'le görüşmesi sırasında okuduğu metin), 21 Haziran 2016: <http://www.un.org/sg/offthecuff/index.asp?nid=4586> (erişim tarihi: 4 Temmuz 2016).

³⁸ Elif Akgül, "Özgür Gündem Gazetesi Kapatıldı," Bianet, 16 Ağustos 2016, <http://bianet.org/bianet/insan-haklari/177831-ozgur-gundem-gazetesi-kapatildi> (erişim tarihi: 23 Ağustos 2016).

³⁹ "Özgür Gündem Yayın Yönetmeni ve Yazı İşleri Müdürü Tutuklandı," Bianet, 23 Ağustos 2016, <http://bianet.org/bianet/insan-haklari/178047-ozgur-gundem-yayin-yonetmeni-ve-yazi-isleri-muduru-tutuklandi> (erişim tarihi: 23 Ağustos 2016).

Özgür Gündem Gazetesi 29 Ekim 2016 tarihli KHK ile kapatıldı.

Terör propagandası suçlamasının kullanılmasına dair bir başka örnek de Hamza Aktan davasıdır. Bağımsız televizyon kanalı İMC TV'nin Haber Müdürü Aktan'ın kişisel Twitter hesabından ülkenin güneydoğusunda durumun kötüye gittiğine dair attığı tweet ve yaptığı retweetler (RT) yüzünden yargılanmasına devam ediliyor ve suçlu bulunması halinde beş yıla kadar hapis cezasına çarptırılma ihtimali bulunuyor. Aktan'ın kişisel hesabından attığı tweetlerin hiçbirinde şiddete tahrik bulunmuyor. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün görüştüğü Aktan, İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün de incelediği iddianamede yer alan 16 tweetten dokuzunu kendisinin yazmadığını, hatta bunları daha önce hiç görmediğini söyledi.⁴⁰ İddianamede yer alan tweetlerin bazıları Twitter'in 140 karakter sınırlamasını aşıyordu.

Aktan 30 Nisan günü, sabahın erken saatlerinde İstanbul'daki evini basan maskeli polislerce gözaltına alındı. İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, 2015 yılında yazdığı dört ve paylaştığı (RT) beş tweetle ilgili olarak sorgulandığını ifade eden Aktan, polisin, hakkında "devletin güvenliğine karşı işlenen suçlar" ve "terör örgütü propagandası yapmak" suçlarıyla soruşturma bulunduğunu ve bu soruşturmanın esas sebebinin BBC'nin, o dönem sokağa çıkma yasağı olan Cizre'den fotoğraf ve bilgi göndermeleri için görgü tanıkları ve kent sakinlerine çağrı yapan tweetini Türkçeleştirip paylaşması olduğunu söylediklerini belirtti.

Bana "Neden böyle şeyler yazdın?" diye sordular, bu hem soru hem de suçlamaydı. Polisler beni BBC'ye 'istihbarat' sağlamakla suçladılar ve benim Türkiye'yi dünyanın gözünde kötü duruma düşürdüğümü söylediler. Ben de onlara sosyal medyada yaptıklarımın gazeteci olarak mesleğimin önemli ve ayrılmaz bir parçası olduğunu, devletin icraatlarını eleştirmenin normal bir gazetecilik faaliyeti olduğunu anlattım ama benim kamuoyunu yönlendirmeye çalıştığımı söylediler.⁴¹

⁴⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün İMC TV Haber Müdürü Hamza Aktan'la yaptığı telefon görüşmesi, 28 Haziran 2016.

⁴¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Hamza Aktan ile yaptığı görüşme, 10 Mayıs 2016.

Gözaltına alındığı gün savcılar “terör örgütü propagandası yapmak” suçundan tutuklanmasını talep etseler de hakim Aktan’ı adli kontrol şartıyla, yani iki haftada bir karakola imza vermesi koşuluyla, tahliye etti.

Aktan İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne artık sosyal medyada yazdığı ve paylaştığı şeyler hakkında “daha dikkatli” olduğunu söyledi.⁴²

Artık [sosyal medyada] yazdıklarım daha dikkat ediyorum, ne de olsa Twitter’da paylaşmadığım bir şey yüzünden yargılanıyorum. Eğer bir gazeteci yazmadığı şeyler için bile yargılanabiliyorsa elbette yazdıkları için de endişelenir.⁴³

ANF ve ETHA haber ajanslarında gazetecilik yapan ve haftalık sosyalist Atılım Gazetesi’ne de yazılarıyla katkı sunan yazar Arzu Demir İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne, düzenli olarak aldığı mahkeme celpleri yüzünden gazetecilik mesleğini yapmaya vakti kalmadığını söyledi. Demir halen gazetede çalışan veya gazeteye katkı yapan 15 gazeteciyle birlikte, terör örgütü propagandası yapmak suçlamasıyla İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi’nde yargılanıyor.

İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün incelediği iddianamede Arzu Demir aleyhine gösterilen tek kanıt, bir Kürt politikacıyla bölgesel özerklik kavramı üzerine yaptığı ve Ağustos 2015’te Atılım Gazetesi’nde basılan bir röportajdan ibaret.

Demir dört ayrı propaganda suçundan yargılanıyor; bunların iki tanesi, biri Kürt meselesine, biri de Suriyeli Kürt silahlı hareketinde kadınların rolüne ilişkin yazdığı kitaplarla,⁴⁴ dördüncüsü ise Atılım’da yayınlanan ayrı bir yazıyla ilgili. Demir ayrıca, Kürdistan İşçi Partisi’ne (PKK) bağlı Kürdistan Topluluklar Birliği (KCK) ile bağlantıları olduğu gerekçesiyle yargılanan 46 gazetecinin arasında bulunuyor.

⁴² İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Hamza Aktan ile yaptığı görüşme, 6 Temmuz 2016.

⁴³ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Hamza Aktan ile yaptığı görüşme, 4 Temmuz 2016.

⁴⁴ “Gazeteci Arzu Demir hakkında 2 dava 3 soruşturma açıldı”, Evrensel, 8 Mayıs 2016, <https://www.evrensel.net/haber/279538/gazeteci-arzu-demir-hakkinda-2-dava-3-sorusturma-acildi> (erişim tarihi: 22 Ağustos 2016).

Arzu Demir İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne şunları söyledi:

Neredeyse 20 yıldır gazeteci olarak çalışıyorum ve artık, düzenli olarak gelen celpler yüzünden gazetecilik bile yapamaz haldeyim. Son zamanlarda tek yaptığım savcılıkta veya mahkemede ifade vermek.⁴⁵

Kadın haber ajansı JİNHA için çalışan gazeteci Beritan Canözer, 16 Aralık 2015'te Diyarbakır'da sokağa çıkma yasağını ve şehrin tarihi Sur ilçesinde süren güvenlik operasyonlarını protesto etmek üzere bildirimden önce düzenlenen bir gösteride haber takibi yaparken gözaltına alındı.⁴⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün incelediği polis tutanağına göre Canözer, "heyecanlı davrandığı" için "makul şüphe" gerekçesiyle gözaltına alınmıştı. Üç gün sonra çıkarıldığı mahkeme tarafından silahlı terör örgütü üyeliği ve propagandası yapmakla suçlanarak tutuklandı. Aleyhinde sunulan deliller, haber için aldığı notlar ve kişisel Facebook ve Twitter hesaplarından yaptığı ve herhangi bir şiddet tahriki olmayan paylaşımlardı. Canözer 29 Mart 2016 günü tahliye edildi.

Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi 10 Mayıs 2016'da Canözer'i "terör örgütü propagandası yapmak" suçundan bir yıl üç ay hapse mahkum ederken, örgüt üyeliği suçundan beraat verdi. Mahkeme cezayı erteledi ve beş yıl suç işlememesi kaydıyla serbest bıraktı. Canözer'in avukatı Cemile Turhallı Balsak İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, sonuçlanan bu davadan sonra Canözer hakkında, bir Kürt politikacıyla yaptığı canlı televizyon röportajıyla ilgili olarak yeni bir soruşturma açıldığını söyledi.⁴⁷ Balsak'a göre,

Hükümet önümüzdeki beş yıl boyunca başka bir suç işlememesi gerektiğini söylerken aslında hiçbir gazetecilik faaliyetinde bulunmaması gerektiğini söylüyor. Verdikleri mesaj çok net.⁴⁸

Canözer'in çalıştığı JİNHA 29 Ekim 2016 tarihli KHK ile kapatıldı.

⁴⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün ETHA muhabiri Arzu Demir ile yaptığı görüşme 12 Mayıs 2016.

⁴⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün JİNHA muhabiri Beritan Canözer'le yaptığı telefon görüşmesi, 18 Mayıs 2016.

⁴⁷ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün avukat Cemile Turhallı Balsak ile yaptığı telefon görüşmesi, 6 Temmuz 2016.

⁴⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün avukat Cemile Turhallı Balsak ile yaptığı telefon görüşmesi, 2 Haziran 2016.

“Kin ve düşmanlığa tahrik” suçundan başlatılan kovuşturmalar:

Türk Ceza Kanunu’nun 216. Maddesinin 1. Fıkrası “halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik etmeyi” suç olarak düzenler ve fiilin “kamu güvenliği açısından açık ve yakın tehlike ortaya çıkarması” halinde 1 ila 3 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasını öngörür.

Gazeteci ve yazar Sevan Nişanyan 2013 yılında, 22 Eylül 2012’de bir blogda yayınlanan Hazreti Muhammed’i eleştiren bir yazıyı AKP hükümetinin yasaklamaya kalkışmasını kınadığı için 216. Maddenin 1. fıkrasından 13 ay hapis cezasına çarptırıldı.⁴⁹ Yargıtay bu kararı bozduğu için Nişanyan yeniden yargılanacak.⁵⁰ İlk yargılama sırasında tutuksuz yargılanan Nişanyan 2 Ocak 2014’te imar yasasına aykırı hareket suçundan aldığı mahkûmiyetle hapsedildi. Türkiye’de imar mevzuatına aykırı hareket ettiği için uzun hapis cezası yatan hiç kimse yok ve İnsan Hakları İzleme Örgütü Sevan Nişanyan’ın ifade ve dini eleştirme özgürlüğüyle ilgili tartışmalı yazıları ve siyasi görüşleri sebebiyle hedef alındığına inanıyor. Nişanyan hâlâ cezaevinde.⁵¹

28 Nisan 2016’da İstanbul’da bir mahkeme, Cumhuriyet Gazetesi’nin iki yazarı, Ceyda Karan ve Hikmet Çetinkaya hakkında, “Her şey affedildi” başlığı altında, elinde “Ben Charlie’yim” (*#JeSuisCharlie*) pankartıyla duran Hz. Muhammed karikatürünü yeniden yayımladıkları için “basın yoluyla halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik ettikleri” suçunu işlediklerine hükmederek, iki yıl hapis cezası verdi. Her iki gazeteci de “dini değerleri alenen tahkir etme” suçundan beraat ederek serbest kaldılar ve halen temyiz başvurularının sonuçlanmasını bekliyorlar.⁵²

Cumhuriyet Gazetesi, 14 Ocak 2015’te, Charlie Hebdo’nun, 12 kişinin ölümüyle sonuçlanan Paris’teki terör saldırısından sonra çıkardığı ilk sayı şerefine dört sayfalık bir ek

⁴⁹ Sevan Nişanyan, “Turkish Court Defends Prophet against Yours Truly,” (Türk Mahkemesi Peygamberi Bu Kulunuza Karşı Koruyor) “Sevan Nisanyan. The Official Website of Sevan Nisanyan” blog yazısı, 22 Mayıs 2013, (erişim tarihi: 20 Ağustos 2016).

⁵⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne bilgi Sevan Nişanyan’ın avukatı Ergin Cinmen tarafından verildi, 29 Kasım 2016.

⁵¹ Freedom House, “Freedom of the Press 2016,” (“Basın Özgürlüğü 2016”), <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/2015/turkey> (erişim tarihi: 20 Temmuz 2016).

⁵² İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Cumhuriyet yazarı Ceyda Karan ile yaptığı görüşme, 11 Mayıs 2016.

yayımlamıştı. Cumhuriyet'in verdiği ekte Hz. Muhammed'in yer aldığı tartışmalı kapak yer almıyordu ama Karan ve Çetinkaya gazetedeki kendi köşelerinde bu kapağa daha küçük boyutta yer vermeyi seçmişlerdi.⁵³

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün incelediği iddianamede, iki gazeteci hakkında şikayette bulunan ve aralarında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın iki kızıyla bir oğlunun ve damadı Enerji Bakanı Berat Albayrak'ın da olduğu toplam 1.280 kişilik bir liste yer alıyordu. Dönemin başbakanı Ahmet Davutoğlu iki gazetecinin karikatürü yeniden yayımlama kararını “ciddi provokasyon” olarak nitelendirdi ve “ifade özgürlüğü, hakaret özgürlüğü demek değildir” dedi. Karan, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne hem kendisinin hem de meslektaşları Çetinkaya'nın ölüm tehditleri aldıklarını ve Ocak 2015'ten bu yana yakın korumayla dolaşmak zorunda kaldığını söyledi.⁵⁴

Türkiye Cumhurbaşkanı'na ve Kamu Görevlilerine Hakaret Davaları ve Mahkûmiyetler

Türkiye'de üst düzey yöneticilerin, eleştirel ve karşıt fikirleri cezalandırmak için hakaret suçunu kullanması giderek arttı. Son 18 ayda Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı eleştirenlere “cumhurbaşkanına hakaret” suçuyla dava açılması eğilimi açıkça görülüyor. Erdoğan'ın Cumhurbaşkanı seçildiği Ağustos 2014'ten bugüne avukatları, cumhurbaşkanına hakaret suçundan, yüzlercesi gazeteciler hakkında olmak üzere yaklaşık 2.000 ceza davası açtılar.

Türk Ceza Kanunu'nun 125. Maddesinde suç olarak düzenlenen hakaret suçu için en fazla iki yıl hapis cezası öngörülüyor. Cumhurbaşkanına hakaret suçunu düzenleyen TCK'nın 299. Maddesine göre ise bu suç en fazla dört yıl hapisle cezalandırılabilir. Türkiye'de yıllardır yürürlükte olan bu kanun maddesine cumhurbaşkanları arasında en fazla başvuransa açık arayla Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan oldu.

Bianet 2015 Medya Gözlem Raporu'na göre, araştırmacının tespit edebildiği vakalar temelinde, hakaret suçundan açılan ceza ve tazminat davalarında önceki yıla göre on kat

⁵³ A.y.

⁵⁴ A.y.

artış görüldü ve bu kapsamda cumhurbaşkanına hakareten yargılananlar arasında 19 gazeteci ve iki karikatürist de bulunuyor. Bianet'in 2016 yılının ilk üç ayına dair raporuna göre de 53'ü gazeteci olmak üzere 86 kişi, eski başbakanı (TCK 125(3). Madde) ve cumhurbaşkanına (TCK 299. Madde) basın yoluyla hakaret veya kişilik haklarının ihlali suçlarından yasal işlemle karşı karşıyalar.⁵⁵ Bianet medya gözlem raportörü ve Sınır Tanımayan Gazeteciler Türkiye Temsilcisi Erol Önderoğlu, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, hakaret davalarındaki bu ani artışın ülkede yargı bağımsızlığının zayıflamasıyla bağlantılı olduğuna inandığını söyledi:

“... Türkiye’de, cumhurbaşkanının hukuksuz uygulamaları hakkında soruşturma yürütecek bağımsız bir yargı kalmadı. İfade özgürlüğünü kullanmayı seçenler, 299. Madde’nin zaten dokunulmaz olan bir başkanın elinde kendilerine yöneltilen bir silah gibi kullanıldığına tanık oluyorlar.”⁵⁶

Akademisyen, yazar ve T24 haber portalında köşe yazarı olan Murat Belge, Taraf Gazetesi'nin 12 Eylül 2015 baskısında yayınlanan ve Erdoğan'ın seçimleri kendi lehine döndürebilmek için PKK ile çatışmaları yeniden alevlendirdiğini öne sürdüğü yazısı yüzünden hâlâ Türkiye Cumhurbaşkanına hakareten yargılanıyor. Bu suçlamaları kabul etmeyen Belge hakkındaki yargılamanın bir sonraki duruşması Mart 2017'de yapılacak.

T24 haber sitesinde yazan gazeteci ve köşe yazarı Hasan Cemal de T24'te yayınlanan iki ayrı yazısında cumhurbaşkanına hakaret ettiği suçlamasıyla iki ayrı davada yargılanıyor. Bu yazılardan Ekim 2015'de yayınlanan ilkinde Cemal, cumhurbaşkanının Eylül 2015'te Hürriyet Gazetesi'ne ve Ahmet Hakan'a yapılan saldırıya sessiz kalmasını eleştiriyor; Ocak 2016'da yayınlanan ikinci yazı ise cumhurbaşkanını anayasayı ihlal etmekle suçluyor. Avukatı Veysel Ok'a göre, suçlu bulunması halinde Cemal sekiz yıl sekiz ay hapis cezasına çarptırılabilir. 20 Mayıs'ta İstanbul 12. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada Cemal mahkeme heyetine, “memleketi yönetenlerin eleştiriye tahammüllü olmaları gerekir” dedi. Her iki davanın bir sonraki duruşması 20 Aralık'ta yapılacak.

⁵⁵ “Erdoğan'ın ‘Yeni Türkiye’si’ Eleştirel Gazeteciliği Sıfırladı”, BIA Medya Gözlem Raporu 2016 Ocak-Şubat-Mart, Bianet, İstanbul, 2 Mayıs 2016, <http://bianet.org/bianet/medya/174344-erdogan-in-yeni-turkiye-si-elistirel-gazeteciligi-sifirladi> (erişim tarihi: 16 Temmuz 2016).

⁵⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Erol Önderoğlu ile yaptığı görüşme, 17 Haziran 2016.

9 Haziran 2016 günü İstanbul'da bir mahkeme gazeteci Mustafa Hoş'u, Erdoğan'ın gayriresmi biyografisi niteliğindeki Big Boss adlı kitabında cumhurbaşkanına hakaret ettiği gerekçesiyle 11 ay 20 gün hapse mahkûm etti. Mahkeme, kararı 10.500 Türk lirası para cezasına çevirdi. Hoş, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, Erdoğan'ın biyografisinden dolayı hakkında cumhurbaşkanına hakarettten beş hukuk davası açıldığını ve sonuçlanan tek davanın yukarıdaki cezanın verildiği dava olduğunu söyledi. Raporun yazımı sırasında diğer dört dava devam etmekteydi.⁵⁷

Mart 2016'da Avrupa Konseyi'nin hukuki konulardaki danışma organı olan Venedik Komisyonu Türkiye'den, ifade özgürlüğüne yönelik baskıların yoğun olduğu bir dönemde, bu maddenin kullanılmasında ciddi bir artış görüldüğüne dikkat çekerek 299. Madde'yi iptal etmesini istedi:

Bu maddenin aşırı ve giderek artan biçimde kullanıldığı göz önüne alınarak, Komisyon, Türkiye bağlamında, ifade özgürlüğünün daha da çok ihlal edilmesini önlemek için tek çözümün bu Madde'nin tamamen iptal edilmesi ve hakarete ilişkin genel hüküme başvurulurken bu kritere uygun hareket edilmesinin sağlanması gerektiğine inanmaktadır.⁵⁸

Erdoğan darbe girişiminin ardından, 29 Temmuz 2016'da, iyi niyet jesti olarak "bir defaya mahsus olmak üzere" açtığı tüm hakaret davalarını geri çekeceğini ilan etti.⁵⁹ Bunun mevcut kovuşturmaları nasıl etkileyeceği bilinmiyor, ancak bunlar kamu davası olduğu için, cumhurbaşkanının kendisine hakaret edenleri affedeceğini işaret etmesi, bu davaların otomatik olarak düşeceği anlamına gelmiyor. Ayrıca, bu açıklamasından sonra da, aralarında gazetecilerin de bulunduğu bazı kişiler hakkında Cumhurbaşkanı Erdoğan'a hakarettten dava açıldı. Örneğin, gazeteci Ayhan Karahan bazı tanınmış HDPLi

⁵⁷ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün gazeteci Mustafa Hoş'la yaptığı telefon görüşmesi, 22 Ağustos 2016.

⁵⁸ Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu, "CDL-AD(2016)002-e Opinion on articles 216, 299, 301 and 314 of the Penal Code of Turkey, adopted by the Venice Commission at its 106th plenary session (Venice, 11-12 March 2016)", ("CDL-AD(2016)002-e Türk Ceza Kanunu'nun 216, 299, 301 and 314 numaralı maddelerine ilişkin görüş, Venedik Komisyonu tarafından 106. genel oturumda kabul edildi (Venedik, 11-12 Mart 2016)", Strasburg, 15 Mart 2016, [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2016\)002-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2016)002-e) (erişim tarihi: 22 Ağustos 2016).

⁵⁹ "Erdoğan: Hakaret davalarını geri çekiyorum", DW, 30 Temmuz 2016, <http://www.dw.com/tr/erdo%C4%9Fan-hakaret-davalarını-geri-çekiyorum/a-19438478> (erişim tarihi: 17 Ağustos 2016).

politikacıların hapsedilmesinin protesto edildiği bir gösteride cumhurbaşkanına hakaret ettiği gerekçesiyle Kasım ayında Bodrum’da tutuklandı.⁶⁰

Türkiyeli yetkililer ısrarla 299. Madde benzeri hükümlerin diğer Avrupa ülkelerinde de mevcut olduğunu ve Türkiye’de böyle bir yasaya ihtiyaç bulunduğunu savunuyorlar. Gerçekten de birçok Avrupa ülkesi hakareti suç sayan benzeri yasalara sahip ve ifadeyle ilgili suçlarla insanlar mahkûm ediliyor. Basın özgürlüğü kuruluşları hakaret suçunu düzenleyen bu yasaların iptal edilmesi için çalışıyor.⁶¹

Ancak, diğer ülkelerde de ihlale yol açan yasaların var olması hakaret davalarının sayısındaki hızlı artışın basın ve ifade özgürlüğü üzerinde felç edici bir etki yaptığı Türkiye’de, ülkeye özgü sorunları perdelememelidir. İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün bu raporu hazırlarken görüştüğü gazetecilerden bazıları, kendilerine karşı bir yasal müeyyide oluşması riskini bertaraf etmek için gerek gazetelerinde gerekse sosyal medyada yazdıklarına özen gösterdiklerini anlattılar.

⁶⁰ “Ayhan Karahan, Cumhurbaşkanına Hakareten Tutuklandı!” Kent TV, 8 Kasım 2016, <http://www.kenttv.net/haber.php?id=36083> (erişim tarihi: 12 Kasım 2016).

⁶¹ Uluslararası Basın Enstitüsü, “IPI special investigation: The application of criminal defamation laws in Europe”, (IPI özel incelemesi: Avrupa’da hakaret suçu kanunlarının uygulanması), 15 Eylül 2015, <http://legaldb.freemedia.at/2015/09/15/ipi-special-investigation-the-application-of-criminal-defamation-laws-in-europe/> (erişim tarihi: 22 Ağustos 2016).

III. Gazetecilere ve Medya Organlarına Yönelik Tehditler ve Fiziksel Saldırıları

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün bu raporu hazırlarken görüştüğü 36 gazeteciden dördü hariç her biri tehditlere ve yıldırma girişimlerine maruz kaldıklarını söylediler. Sekizi ise gazeteci olmalarından kaynaklandığını düşündükleri fiziksel şiddet saldırılarına uğramışlardı.

Görüşülenlerin, yetkililerin bu tehdit ve fiziksel saldırıları kapsamlı olarak soruşturacakları konusunda şüpheleri vardı. Görüşülen kişiler, saldırganların asker veya polis olduğu hallerde herhangi bir adalet veya korunma beklentisi taşıyorlardı ve güneydoğuda çalışan veya Kürt meselesi hakkında haber yapan gazeteciler de genel olarak, özellikle devlet aktörlerinden gelen tehdit ve şiddet karşısında kendilerini savunmasız hissettiklerini söylediler.

Hürriyet Gazetesi'ne Karşı Yürütülen Kampanya

Eylül 2015 başlarında, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 7 Haziran genel seçimlerinde partisinin hükümeti kuracak çoğunluğu elde etmesi halinde, güneydoğudaki şiddetin bu kadar artmayacağına dair bir cümlesini çarpıttığını öne sürerek Hürriyet Gazetesi'ni ve sahibi Aydın Doğan'ı eleştirmesinin ardından, hükümet yanlısı bir grup gazeteci ve köşe yazarı, bu gazeteye karşı yoğun bir karalama kampanyası başlattı.⁶² Bünyesinde CNN Türk'ün de bulunduğu Doğan Medya Grubu o döneme kadar genel olarak hükümeti eleştiren bir haber çizgisi izliyordu ve 7 Haziran seçimlerinden önce Halkların Demokratik Partisi (HDP) eşbaşkanına ekranlarında yer vermişti.

⁶² A Haber TV kanalında gerçekleştirilen ve canlı yayınlanan bir röportajda sunucunun Cumhurbaşkanı Erdoğan'a Hakkari'nin Dağlıca ilçesinde PKK'nın bir askeri konvoyu saldırmasına ilişkin "...bir metro açılışında söylediğiniz '400 vekil istiyorum' sözünüzün bu çatışmalı ortama gelmesinde etkili olduğu söyleniyor" sorusuna Erdoğan'ın cevabı şöyle: "Eğer 400 milletvekili alabilecek veya bir Anayasa'yı inşa edecek sayısı bir siyasi parti yakalamış olsaydı, durum bugün çok daha farklı olurdu." Televizyondaki röportajın tam metnini yayımlayan Hürriyet, şu tweeti attı: "Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Dağlıca açıklaması: '400 milletvekili alınsaydı bunlar olmazdı.'" Bkz: "Hürriyet Dünyası'na saldırının adım adım detayları", Radikal Gazetesi, 7 Eylül 2016, <http://www.radikal.com.tr/turkiye/hurriyet-dunyasına-saldirinin-adim-adim-detaylari-1429577/> (erişim tarihi: 21 Ağustos 2016).

6 Eylül 2015 günü, tanınmış bazı AKP yanlısı yorumcular Twitter üzerinden Hürriyet'i yasadışı PKK örgütüne destek vermek, terör propagandası yapmak ve hükümetin güneydoğudaki güvenlik operasyonları hakkında sahte bilgi yaymakla suçladılar. Ayrıca AKP destekçilerine "demokratik iradelerini" göstermeleri ve Hürriyet'in binası önünde protesto gösterileri yapmaları yönünde çağrı yaptılar.⁶³

Bunu takip eden saatlerde, aralarında AKP milletvekili ve AK Parti Gençlik Kolları Başkanı Abdurrahim Boynukalın'ın da bulunduğu yaklaşık 200 kişilik kalabalık bir grup, gazetenin İstanbul'daki merkezine saldırdı. Grup, binanın dış kapısındaki güvenlik personelini tartakladıktan sonra camları kırarak binaya girmeye çalıştı. Olaydan sonra, Hürriyet Gazetesi, göstericilerin girişteki cam kapılara attıkları taşlar yüzünden giriş katındaki bazı masa ve bilgisayarların da zarar gördüğünü açıkladı. Saldırı esnasında hükümet destekçileri sosyal medya üzerinden saldırganları teşvik eden mesajlar atmayı sürdürdüler.

Saldırının ardından ortaya çıkan bir videoda, binanın önünde saldırganlara hitap eden milletvekili Boynukalın'ın "bizim hatamız bunlara [Hürriyet gazetecilerine] daha önce dayak atmamak olmuş" diyerek pişmanlığını ifade ettiği görülüyordu.⁶⁴

Hükümet olayla ilgili sessiz kalırken, İstanbul Başsavcısı'nın ilk tepkisi Hürriyet hakkında "Cumhurbaşkanı Erdoğan'a hakaret" iddiasıyla soruşturma başlatmak oldu. İki gün sonra Erdoğan, gazeteye ikinci kez laf atarak, Hürriyet muhabirlerini, kendisini yanlış alıntıladıklarını söyleyerek eleştirdi. Bu konuşmanın ardından, ilk saldırıdan yalnızca iki gün sonra, 8 Eylül 2015'te gazeteye ikinci bir şiddet saldırısı oldu. AB Konseyi Başkanı Donald Tusk, Türkiye'ye yaptığı bir ziyaret sırasında bu durumdan duyduğu endişeyi dile getirdi.⁶⁵

Boynukalın, 1 Kasım 2015 genel seçimleri öncesinde AKP'nin milletvekili aday listesinden çıkarıldıysa da, Hürriyet'e yapılan ikinci saldırıdan kısa süre sonra Gençlik ve Spor Bakanı

⁶³ A.y.

⁶⁴ "Mafyaya özenen AK Partili vekilin şok kaydı: 'Hatamız bunlara zamanında dayak atmamak oldu!'", Hürriyet, 16 Eylül 2015, <http://www.hurriyetdailynews.com/akp-mp-complains-of-not-beating-hurriyet-journalists-in-past.aspx?pageID=238&nID=88534&NewsCatID=509> (erişim tarihi: 25 Temmuz 2016).

⁶⁵ "Remarks by President Donald Tusk after his meeting with President of Turkey, Recep Tayyip Erdoğan", ("Başkan Donald Tusk'ın Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile görüşmesinden sonra yaptığı açıklama"), Avrupa Konseyi basın açıklaması, 9 Eylül 2015, <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/09/09-tusk-remarks-turkey-president-erdogan/> (erişim tarihi: 18 Temmuz 2016).

Yardımcılığı'na terfi ettirilmişti. Ekim 2015'te, Mersin'deki AKP Gençlik Kolları toplantısında yaptığı konuşmada saldırının "[Hürriyet'in] dokunulmazlığının kaldırılmasına" hizmet ettiğini söyledi.⁶⁶ Hürriyet binasına 7 Eylül'de yapılan saldırıdaki rolünü net olarak ortaya koyan videoya rağmen, saldırıyla ilgili 15 Aralık 2015 tarihli iddianamede yer alan 26 sanık arasında Boynukalın yoktu.⁶⁷

Savcılık şüpheliler hakkında "suç işlemeye tahrik", "kişiyi özgürlüğünden mahrum kılmak," "yasadışı örgüt üyesi olmak," "halk arasında korku ve panik yaratmak" ve "mala zarar vermek" suçlarından dokuz yıla kadar hapis cezası istedi.

Ancak, dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu, Boynukalın'ın saldırı sırasında "hatamız daha önceden dayak atmamak" yönündeki tehdidini "arkadaşlar arasında, dost meclisinde söylenmiş şeyler" diyerek savundu ve bu sözlerin "genelleştirilmesinin doğru olmadığını" söyledi.⁶⁸ Davutoğlu, Aralık 2015'te yaptığı bir başka konuşmada da Boynukalın'a, AK Parti Gençlik Kolları Başkanı olarak yaptığı hizmetler için "şükranlarını" sundu.⁶⁹ Üst düzey bir hükümet yetkilisinin alenen sağladığı böylesi bir cezasızlık, potansiyel saldırganlara yanlış bir mesaj verecek ve gazeteciler de, saldırılara karşı hükümet güvencesine sahip olmadıklarını düşüneceklerinden basın özgürlüğü üzerinde felç edici bir etki yaratacaktır.

Ahmet Hakan'a saldırı

30 Eylül 2015 gecesi Hürriyet'in köşe yazarlarından ve TV programcısı Ahmet Hakan, İstanbul'daki evinin yakınında fiziksel saldırıya uğradı. Çok sayıda darbe alan Hakan'ın burnu ve kaburgaları kırıldı. İçinde dört kişinin olduğu bir araba Ahmet Hakan'ı, haftalık

⁶⁶ "Boynukalın Hürriyet'e saldırıyı böyle savundu: Bir dokunulmazlığı kaldırdık," Hürriyet, 21 Ekim 2015, <http://www.hurriyet.com.tr/boynukalin-hurriyete-saldiriyi-boyle-savundu-bir-dokunulmazligi-kaldirdik-40004294> (erişim tarihi: 22 Ağustos 2018).

⁶⁷ "AKP MP who threatens journalists enjoys impunity", ("Gazetecileri tehdit eden AKP milletvekiline cezasızlık"), Hürriyet, video klip, <http://www.hurriyetdailynews.com/Default.aspx?pageID=428&VideoID=762p>, [n.d.], (erişim tarihi: 20 Ağustos 2016) ve "Hürriyet saldırısında Boynukalın'a takipsizlik", Cumhuriyet, 23 Aralık 2015, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/453000/Hurriyet_saldirisinda_Boynukalin_a_takipsizlik.html, (erişim tarihi: 2 Aralık 2016).

⁶⁸ "Davutoğlu, gazete basıp gazetecileri tehdit eden Boynukalın'a 'şükran sundu', *Diken*, 20 Aralık 2015, <http://www.diken.com.tr/davutoglu-hurriyeti-basip-Erdoğan-i-baskan-yaptiran-boynukalina-sukran-sundu/> (erişim tarihi 22 Ağustos 2016).

⁶⁹ A.y.

tartışma programını sunduğu Doğan Medya Grubu'na ait CNN Türk'ün binasından çıkıp evine giderken takip etmişti. Saldırıda Hakan'ın koruması da yaralandı.

Polis, saldırıyı gerçekleştirdiğinden şüphelendiği üç kişiyi hemen gözaltına aldı; dördüncü şüpheli ise ertesi sabah yakalandı. Daha sonra saldırının planlanmasına yardım ettikleri şüphesiyle üç kişi daha gözaltına alınarak sorgulandı.

AGİT Basın Özgürlüğü Temsilcisi Dunja Mijatović saldırıyı kınayarak, Türkiyeli yetkililere, “eleştirel seslere yönelik saldırıların kabul edilemez olduğunu ortaya koymaları” için failleri vakit geçirmeden adalet önüne çıkarmaları çağrısında bulundu.⁷⁰ Mijatović, dönemin Başbakan Yardımcısı Numan Kurtulmuş ve yine o dönemde AK Parti Sözcüsü, bugünse Avrupa Birliği Bakanı olan Ömer Çelik gibi önde gelen hükümet üyelerinin saldırıyı kınamalarını memnuniyetle karşıladığını ifade etti.

4 Ekim 2015'te İstanbul'daki bir mahkeme şüphelilerden altısını tahliye ederken, yedinci sanığın “kasten yaralamak” suçundan tutuklu yargılanmasına karar verdi. Mahkeme, olayın “basit yaralama” kapsamında kaldığını, ancak “demokratik toplumun vazgeçilmez unsurlarından olan gazetecilik mesleği ve görüş bildirme özgürlüğüne yapılan bu saldırının hukuk düzeni tarafından kabul edilmez nitelikte olduğunu” vurguladı.⁷¹ Davanın son tutuklu sanığı da 27 Ocak 2016'da tahliye edildi.

Davanın sanıklarından Uğur Adıyaman emniyet ifadesinde, emekli bir özel harekât polisinin kendisine Ahmet Hakan'a saldırması karşılığında “bir çay ocağının işletmesini” teklif ettiğini söyledi. Emekli polisin kendisinden ve diğer şüphelilerden gazeteciyi “bir daha yazı yazamayacak hale gelinceye kadar” dövmelelerini istediğini anlattı. İddiaya göre söz konusu polis Adıyaman'a, ceza almaktan korkmasına gerek olmadığını, talimatın “yukarıdan” geldiğini ve bunun bir “devlet işi” olduğunu söyledi.⁷²

⁷⁰ “OSCE media freedom representative condemns attack on journalist Ahmet Hakan, and calls for improved safety of journalists in Turkey,” (AGİT Basın Özgürlüğü Temsilcisi, gazeteci Ahmet Hakan'a yapılan saldırıyı kınadı ve Türkiye'de gazetecilerin güvenliğinin artırılması için çağrıda bulundu), AGİT basın açıklaması, 1 Ekim 2015, <http://www.osce.org/fom/188216> (erişim tarihi: 22 Ağustos 2016).

⁷¹ “Mahkeme, Ahmet Hakan'a saldıranları tutuklamak için delilleri yetersiz buldu,” Radikal, 5 Ekim 2015, <http://www.radikal.com.tr/turkiye/mahkeme-ahmet-hakana-saldiranlari-tutuklamak-icin-delilleri-yetersiz-buldu-1445617/> (erişim tarihi: 22 Ağustos, 2016).

⁷² Uğur Adıyaman'ın polis memuru Yusuf Erkan tarafından alınan ifadesinin tutanağı, CMK MD. 147, 2 Ekim 2015, s.3f.

Mahkeme, savcının yedi şüphelinin tamamı hakkındaki “suç örgütü oluşturmak ve üyesi olmak” suçundan tutuklu yargılanmaları talebini, yeterli kanıt bulunmadığı gerekçesiyle reddetti. Ahmet Hakan’ın avukatı Aslı Kazan Gilmore, İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne, sanıkların polis ifadeleri ve telefonlarında bulunan silah ve antika kaçakçılığı yaptıklarına dair deliller de göz önünde bulundurulduğunda bu kararın kuşku uyandırdığını söyledi.⁷³

Gilmore ayrıca şüphelilerin, polisin kendilerine kötü muamele ve işkence yaptıklarını iddia ederek ifadelerini değiştirdiklerini ve aslında beşinci bir kişiden talimat almadıkları, bu işi kendi başlarına yaptıkları yönünde ifade verdiklerini belirtti.⁷⁴ Gilmore, buna rağmen, emekli polisin telefonundan gönderdiği mesajların bulunmasıyla, bu kişinin söz konusu dört şüpheliyi yönlendirdiğinin ortaya çıktığını öne sürdü.

Bu raporun yazımı sırasında yedi sanık hakkındaki dava devam ediyordu.⁷⁵

Ahmet Hakan bu saldırıdan önce de bazı ciddi tehditler almıştı. 9 Eylül 2015’te hükümet yanlısı Star Gazetesi’nde çalışan ve Erdoğan’ın bilinen destekçilerinden olan Cem Küçük gazetede köşesinde, Hakan’a hitaben “[ş]izofreni hastaları gibi hâlâ kendini Hürriyet’in Türkiye’yi yönettiği günlerde zannediyorsun. İstersek seni sinek gibi ezeriz. Bugüne kadar merhamet ettik de hâlâ hayatta kalabiliyorsun” diye yazdı.⁷⁶

Savcılık, Küçük’ün Hakan’a yönelik tehditleri hakkında “tehdit” ve “hakaret” suçlarından soruşturma başlattı. Savcıya verdiği ifadede Küçük, Hakan’ı tehdit kastıyla hareket etmediğini, yorumlarının “ironik” olduğunu ve ifade özgürlüğü hakkını kullandığını söyledi.⁷⁷ Avukat Aslı Kazan Gilmore, İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne, Küçük hakkında “tehdit” suçundan dava açıldığını ve hâlâ sürmekte olduğunu söyledi.⁷⁸

⁷³ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün avukat Aslı Kazan Gilmore ile görüşmesi 12 Ağustos 2016.

⁷⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün avukat Aslı Kazan Gilmore ile telefonda yaptığı görüşme, 3 Temmuz 2016.

⁷⁵ A.y.

⁷⁶ “Şizofrenik ve PKK’lı bir hırsız portresi: Ahmet Hakan”, Cem Küçük, Star Gazetesi, 9 Eylül 2015 (erişim tarihi: 3 Aralık 2016).

⁷⁷ “Cem Küçük: Ahmet Hakan’ı tehdit etmedim, ironi yaptım,” Hürriyet, 21 Ekim 2015, <http://www.hurriyet.com.tr/ahmet-hakana-ironi-yapmis-40003937> (erişim tarihi: 2 Kasım 2016).

⁷⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün avukat Aslı Kazan Gilmore ile telefonda yaptığı görüşme, 3 Temmuz 2016.

Can Dündar’a ateş açılması

Cumhuriyet Genel Yayın Yönetmeni Can Dündar, 6 Mayıs 2016 günü İstanbul Çağlayan Adliyesi önünde, kendisi ve gazetenin Ankara Büro Şefi Erdem Gül hakkında açılmış (yukarıda anılan) davada verilecek kararı beklerken silahlı bir kişinin saldırısına uğradı.

İsminin Murat Şahin olduğu tespit edilen 40 yaşındaki saldırgan Dündar’a doğru ilerleyerek “hain” diye bağırdıktan sonra iki el ateş etti. Dündar yara almadan kurtuldu ama NTV muhabiri Yağız Şenkal bacağında hafif şekilde yaralandı. Şahin yakalanarak gözaltına alındı. Yargılanmasına devam edilen Şahin hakkında, İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün incelediği iddianameye göre, "kasten yaralamaya teşebbüs", "kasten yaralama", "silahlı tehdit", "hakaret" ve "ruhsatsız silah bulundurma" suçlarından yaklaşık 13 yıl hapis cezası isteniyor. Olaydan sonra gözaltına alınan diğer iki şüpheli “kasten yaralamaya teşebbüs” ve “silahlı tehdit” suçlarından tutuksuz olarak yargılanıyor.⁷⁹

Cumhuriyet’in MİT tırlarıyla Türkiye’den Suriye’ye silah gönderildiğine dair yaptığı haberin hemen ardından, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Can Dündar’ı tehdit etmiş ve bu haberin “bedelini ağır ödeyeceğini” söylemişti. Erdoğan bu tehdidini tekrarlamıştı: “Bunların derdi Türkiye’nin imajına gölge düşürmek. Bunu özel haber olarak yapan kişi de bunun bedelini ağır ödeyecek öyle bırakmam onu.”⁸⁰

Cumhurbaşkanı 2013 yazındaki Gezi Parkı protestolarından bu yana, eleştirel gazetecileri sıklıkla karalıyordu ama geçtiğimiz yıl tonu daha da keskinleşti. Cumhurbaşkanı Erdoğan, 5 Nisan 2016’da Ankara’da avukatlara hitaben yaptığı bir konuşmada gazeteci, akademisyen veya avukat rolü yapan kimilerinin gerçekte terör örgütü üyesi olabileceğini söyledi.

Akademisyen görünümlü destekçi, gazeteci kimlikli casus, siyasetçi kılıklı eylemci, memur ünvanlı milis olarak, terör örgütünün emrine girenlerin elinde

⁷⁹ İstanbul savcılığınca hazırlanan iddianame , Dosya No. 2016/57622, İddianame No. 2016/20569; ve “Can Dündar davasının sanığı Murat Şahin: Nişancı biriyim, istesem 200 metreden öldürürdüm,” Habertürk, 29 Haziran 2016, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1260685-can-dundar-davasinin-sanigi-murat-sahin-nisanci-biriyim-istesem-200-metreden-oldururdum> (erişim tarihi: 22 Ağustos 2016).

⁸⁰ “Can Dündar’a silahlı saldırı öncesi kim ne demişti?”, Cumhuriyet, 6 Mayıs 2016, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/495760/Can_Dundar_a_silahlı_saldırı_öncesi_kim_ne_demisti_.html (erişim tarihi: 22 Ağustos 2016).

silahı, bombası olan teröristlerden hiçbir farkı yoktur... [A]ynı amaca hizmet ediyorlar. Bu konuda da milletçe dikkatli olmalıyız. Devletine ve milletine ihanet içinde olan hiç kimseyi sırtımızda taşımak zorunda değiliz.⁸¹

Erdoğan bir önceki ay da benzeri iddialarda bulunmuş ve “silahlı bir teröristle eli kalem tutan arasında fark olmadığını” söylemişti. 14 Mart 2016 günü Ankara’da yaptığı bir konuşmada ise “silahsız terörist” olarak adlandırdığı kişilere şöyle tepki gösterdi:

Elinde silahı olan, bombası olan teröristle, konumunu, kalemimi, unvanını, amacına ulaşabilmesi için teröriste emir verenin de hiçbir vasfı yoktur. Akademisyen olması, gazeteci olması, STK yönetici olması, aslında o kişinin terörist olduğu gerçeğini değiştirmez.⁸²

Sınır Tanımayan Gazeteciler Türkiye Temsilcisi Erol Önderoğlu, Can Dündar’a 6 Mayıs 2016 tarihinde yapılan silahlı saldırının, hükümetin bu türden kan dondurucu söylemlerinin doğrudan sonucu olduğunu söyledi.

Ne yazık ki, bu saldırı bekleniyordu. Resmi konuşmalarda ve medyada gazetecilere sürekli terörist ve hain dendiğinde, bunun sonuçları olması beklenir. Bu korkunç kampanyayı sona erdirmenin ve nefret söylemini kesin olarak yasaklamanın zamanı çoktan geldi.⁸³

Can Dündar’a ateş edilmesine ilişkin davanın üç sanığının 29 Haziran 2016’da çıktığı ilk duruşmada, tetikçi Murat Şahin mahkemeye amacının Can Dündar’ı öldürmek değil korkutmak olduğunu ve Türk toplumuna Can Dündar’ın “verdiği zararı” hatırlatmak istediğini söyledi:

⁸¹ “Cumhurbaşkanı Erdoğan: Vatandaşlıktan çıkarılmalı,” Yeni Şafak, 5 Nisan 2016, <http://www.yenisafak.com/gundem/cumhurbaskani-Erdoğan -vatandasliktan-cikarilmali-2445587> (erişim tarihi: 22 Ağustos 2016).

⁸² Mustafa Akyol, “Erdogan vows to punish thought crimes”, (“Erdoğan düşünce suçlarını cezalandırmaya yemin etti”), *Al Monitor*, 17 Mart 2016, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/03/turkey-Erdoğan -introduces-new-thought-crimes.html> (erişim tarihi: 22 Ağustos 2016).

⁸³ Sınır Tanımayan gazeteciler, “Dündar and Gül receive jail terms as Turkey moves closer to criminalizing journalism” (“Türkiye’de gazeteciliğin neredeyse suç sayılacak: Dündar ve Gül’e hapis cezası), basın açıklaması, 6 Mayıs 2016, <https://rsf.org/en/news/dundar-and-gul-receive-jail-terms-turkey-moves-closer-criminalizing-journalism> (erişim tarihi: 22 Ağustos 2016).

Amacım Can Dündar'ı öldürmek ya da yaralamak değildi. Kitleye mesaj vermektir. Can Dündar'ın Türkiye'ye zarar verdiğini unutan insanlara mesaj vermektir. Eylem, korkutmaktan ziyade toplumu bütünleştirmek içindir.

Duruşma sırasında, hükümet yetkililerinin Dündar'a "casus" demelerinin eylemi yapmasında etkili olup olmadığı sorusuna, Şahin "evet" diye cevap verdi.⁸⁴ Şahin 5 ay süren tutukluluğun ardından 21 Ekim 2016 günü serbest bırakıldı. Hakkındaki davanın görülmesine devam ediliyor.

Güneydoğudaki Çatışmayı Takip Eden Gazetecilere Yönelik Şiddet ve Tehditler

Durum çok fena. Bu bölgede çalışan bütün gazeteciler artık başka bir iş arıyor. Herkes korkuyor. Baskı çok yoğun. Haber yapacak çok şey var, ama artık bunları basacak gazete de yok.⁸⁵

Güneydoğudaki çatışmayı takip eden gazeteciler diğerlerinden farklı risklerle karşı karşıya kalıyorlar. Bölgede çalışan gazetecilerin üzerinde zaten var olan baskı, Türkiye'nin Kürt nüfusuyla on yıllardır devam eden çatışmasına son vermek için devletle PKK'nın hapisteki lideri arasında iki buçuk yıl süren barış sürecinin henüz başlangıç aşamasında sona ermesinden dolayı, geçen yıl daha da yoğunlaştı. Güvenlik güçlerinin tüm kenti kapsayan uzun süreli sokağa çıkma yasakları ilan etmesi ve yerleşim bölgelerinde hendekler kazarak mahalleleri kapatan PKK bağlantılı silahlı gruplara karşı operasyonlar yürütmeye başlamasıyla şiddetin arttığı bir ortamda çalışan gazeteciler için güvenlik riski de ciddi ölçüde yükseldi.

Türk Silahlı Kuvvetleri ve emniyet mensuplarının gazetecilere yönelik ihlallerinin önünün alınmaması BM İnsan Hakları Komiseri Zeyd Raad el Hüseyin'in medya "karartması" olarak adlandırdığı duruma yol açtı: "2016 yılında olduğumuz halde, böyle geniş ve coğrafi bakımdan ulaşılamaz bir bölgede neler olduğuna dair bilgi alınmaması hem olağandışı

⁸⁴ Can Dündar davasının sanığı Murat Şahin: Nişancı biriyim, istesem 200 metreden öldürürdüm," Habertürk, 29 Haziran 2016, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1260685-can-dundar-davasinin-sanigi-murat-sahin-nisanci-biriyim-istesem-200-metreden-oldururdum> (erişim tarihi: 22 Ağustos 2016).

⁸⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün (ismi gizli tutulan bir kişiyle) yaptığı görüşme, Diyarbakır, 5 Eylül 2016.

hem de çok endişe verici. Karartmanın tek yaptığı orada neler olup bittiğine dair şüpheleri körüklemek.”⁸⁶ Giderek daha az sayıda gazeteci devam eden şiddetli çatışmaları takip etme riskini göze alabildiği için insan hakları ihlallerinin gözden kaçacağı ve bu yüzden de cezalandırılmayacağı yolundaki endişeler de artmış durumda.

Kadın Haber Ajansı (JİNHA) için çalışan Diyarbakırlı üç kadın gazeteci, İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne, şehirde güvenlik operasyonlarının başlamasıyla birlikte tehditlerin ve şiddetin de arttığını ve kadın gazetecilerin sık sık cinsel şiddet tehditlerine maruz kaldıklarını, hatta tecrübelerine göre polis ve ordunun kadın gazetecileri özel olarak hedef aldığını anlattılar. Bu üç gazeteciden, güvenlik endişeleri nedeniyle isminin açıklanmasını istemeyen biri şunları söyledi:

Elinde silah olan bir adam kadınları erkeklerden daha kolay korkutabileceğini düşünüyor. Kadınlar hem bu bölgede hem Türkiye genelinde zaten günlük hayatlarında büyük bir baskı altındalar ama gazeteci olunca bu riskler daha da büyüyor.⁸⁷

JİNHA muhabiri kadınların üçü de Diyarbakır’da çalışırken sözlü tehditlere maruz kaldıklarını anlattılar.

Silvan’da çalışan DİHA muhabiri Serhat Yüce 2015 sonbaharında, ilçede güvenlik operasyonlarının ve silahlı çatışmaların yaşandığı aylarda gazeteci olarak çalışmanın ne anlama geldiğini ve karşı karşıya kalınan riskleri anlattı. Bir meslektaşıyla birlikte fotoğraf çekmeye çalıştıkları sırada güvenlik güçlerinin “Kobra” adlı zırhlı araçtan üzerlerine ateş açtığını ve bir kişinin yaralandığını aktaran Yüce, İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne, ateş açan güvenlik güçleri hakkında savcılığa suç duyurusunda bulduklarını söyledi. Bir diğer olayda ise, Özgün TV kameramanı Kamil Murat Demir’le birlikte Silvan Belediye Binası

⁸⁶ Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, “Need for transparency, investigations, in light of “alarming” reports of major violations in south-east Turkey – Zeid,” (Türkiye’nin güneydoğusundan gelen “endişe verici” önemli ihlal bilgileri ışığında, daha çok şeffaflık ve soruşturma ihtiyacı – Zeid), basın açıklaması, 10 Mayıs 2016, <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=19937&LangID=E#> (erişim tarihi: 23 Ağustos 2016).

⁸⁷ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün gazetecilerle yaptığı görüşme, JINHA bürosu, Diyarbakır, 24 Şubat 2016.

yakınında çekim yaparlarken polisin saldırısına uğradıklarını kaydetti. Bu vakaya dair video kayıtları da bulunuyordu.

4 Ekim günü Kamil Murat Demir’le birlikte fotoğraf ve video çekerken, bir polis memuru yanında üç sivil polisle birlikte zırhlı araçtan çıktı ve bağırarak fotoğraf veya film çekemeyeceğimizi, sokağa çıkma yasağı olduğunu söyledi. Ben derhal durdum ve kamerayı kapattım. Memurlardan biri kafama silah dayadı ve boğazımı sıktı. Bir diğeri beni tekmeledi ve başka bir tanesi de meslektaşım Kamil Murat Demir’in başına vurdu. Çevik kuvvet bizi dört saat gözaltında tuttuktan sonra serbest bıraktı. Başıma silah dayayıp boğazımı sıkın polis memuru bana o kadar kızmıştı ki, bölgeden ayrılırken havaya ateş açtı. Savcılığa ifade verip şikayetçi oldum.⁸⁸

İnsan Hakları İzleme Örgütü Yüce’nin savcıya verdiği ifadenin kaydını ve olayın videosunu gördü. Ancak, raporun yazımı sırasında polisler hakkında soruşturma başlatıldığına dair herhangi bir işaret olmamasına karşın Yüce, sokağa çıkma yasağını ihlal ettiği gerekçesiyle 208 TL para cezasına çarptırıldı. Yüce cezaya itiraz etti.

Irak sınırındaki Şırnak’ın Silopi ilçesinde çalışan DİHA muhabiri Nedim Oruç, İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne, “terör propagandası yapmak” şüphesiyle gözaltına alınırken polisin kendisini dövdüğünü söyledi. Gözaltı anını şöyle anlattı:

Diğer birçok kişi gibi [bir spor salonunda] tutuldum. Polis etrafı görmeyeyim diye başımı eğerek beni dışarı çıkardı. Bir kapıdan geçerken kasten başımı sertçe kapıya vurdular. Sol gözüm morardı. Polis aracına götürülürken dayak attılar ama sonrasında, Silopi Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi’nde dayak yoktu. Sanırım gazeteci olduğumu fark ettiler. Koridorda, yüzümüz duvara dönük halde saatlerce ayakta durmaya zorlandık, yanımdan geçerken boynumdan içeri soğuk su döküyorlardı. Bizi nezarethaneye koydular; birilerini çağırıyorlardı ve sonrasında sorgu

⁸⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Serhat Yüce’yle telefonda yaptığı görüşme, 1 Temmuz 2016.

sırasında dövülenlerin seslerini duyabiliyorduk. Orada tutulduğumuz süre boyunca bize çok az yemek verildi.⁸⁹

Oruç hakkında silahlı örgüt üyeliği ve terör propagandası suçlamalarından soruşturma açıldı ve 10 Haziran'da görülen ilk duruşmasında serbest bırakıldı. Aleyhindeki kanıtların yalnızca DİHA için yaptığı haberlerden ibaret olduğu anlaşılıyor. Oruç hakkındaki davanın ikinci duruşması 29 Kasım 2016 tarihinde yapıldı. Oruç, savcıya polisin kötü muamele yaptığına dair suç duyurusunda bulundu (İnsan Hakları İzleme Örgütü belgeyi gördü). Oruç, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, tutukluluğunun ikinci ayında Şırnak Cezaevi ile savcılık ofisi arasında kurulan video bağlantısıyla (SEGBİS) kötü muamele şikayetine ilişkin ifade verdiğini söyledi. Savcılığın polis hakkında soruşturma açılması yönünde herhangi bir girişimde bulunup bulunmadığı ise bilinmiyor.

İşkenceye Karşı Birleşmiş Milletler Komitesi, Nisan 2016'da yaptığı Türkiye incelemesinin sonuç gözlemlerinde "2015 yılında barış sürecinin sona ermesinin ardından Türk Silahlı Kuvvetleri ile Kürdistan İşçi Partisi (PKK) arasındaki şiddetin yeniden başlamasıyla... ülkenin güneydoğusunda (ör. Cizre ve Silopi) algılanan ve iddia edilen güvenlik tehdidine karşılık verirken kolluk kuvvetlerinin alıkonulan kişileri işkence ve kötü muameleyle maruz bıraktığına dair bilgiye yer veren çok sayıda güvenilir raporla ilgili ciddi kaygı duyduğunu" ifade ederek, Türkiye'den "Aralık 2015 ila Mart 2016 tarihleri arasında Cizre'de 52 kişinin iddia ettiği ve Komite'nin taraf -Devlet heyetine soru olarak yönelttiği polis istismarı dahil olmak üzere, güvenlik güçlerince gerçekleştirildiği iddia edilen her türlü işkence ve kötü muamele hakkında gecikmeksizin kapsamlı ve tarafsız soruşturma açılmasını" istedi.⁹⁰ Nedim Oruç, Silopi Savcılığı'na bu tür bir resmi şikayet başvurusu yapanlardan biriydi.

⁸⁹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Nedim Oruç'la yaptığı telefon görüşmesi, 2 Temmuz 2016.

⁹⁰ Concluding observations on the fourth periodic reports of Turkey, (Türkiye'nin dördüncü periyodik raporuna ilişkin sonuç gözlemleri) CAT/C/TUR/CO/4, 2 Haziran, 2016, bkz <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G16/109/81/PDF/G1610981.pdf?OpenElement> (erişim tarihi: 1 Temmuz 2016). Türkçe rapor için İnsan Hakları Ortak Platformu'nun gayriresmi tercümesinden faydalanılmıştır: "Türkiye'nin Dördüncü Periyodik Raporu ile ilgili Sonuç Gözlemleri", [ç.n. - Türkçe çeviri için İnsan Hakları Ortak Platformu'nun gayri resmi çevirisinden faydalanıldı. Metnin tamamı için bkz: http://www.ihop.org.tr/wp-content/uploads/2016/06/BMiskenceyeKarsiKomite_Sonuc_Gozlemleri_TUR_2016_070616s.pdf (erişim tarihi: 2 Aralık 2016)].

Ödüllü bir fotoğrafçı ve bağımsız TV kanalı İMC TV’de kameraman olarak çalışan Refik Tekin, 20 Ocak 2016 tarihinde, Cizre’deki sokağa çıkma yasağını ve bunun Suriye ve Irak sınırında yer alan kentte yaşayan halk üzerindeki etkilerini haber yaparken güvenlik güçleri tarafından silahla yaralandı ve dövüldü.

Tekin, İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne, beyaz bayrak taşıyan ve komşu mahalledeki ölü ve yaralıları almak isteyen silahsız bir gruba eşlik ettiği sırada, güvenlik güçlerinin uyarı yapmadan üzerlerine ateş açtığını ve dokuz kişiyi yaralayıp biri belediye meclisi üyesi olmak üzere iki kişiyi öldürdüğünü anlattı. Ateş sırasında Tekin de bacağından vurulmuştu.

Birden silah sesleri duyduk. Başlangıçta mermiler başımızın hemen üstünden geçtiği için insanlar çömelerek ateş hattından kaçmaya çalıştılar; ama iki saniye sonra üzerimize yayılım ateşi açıldı. Mermiler tek bir yönden, yolun doğu tarafından geliyordu. Birdenbire insanlar yere yığılmaya başladılar. Bacağımda bir sıcaklık hissettim ve yere düştüm, sürünmeye başladım. Her yer kan içindeydi, yerde insanlar vardı. Çekim yapmaya devam ettim.⁹¹

Tekin daha sonra polisin, kendisini yakındaki devlet hastanesine götüren ambulansı durdurduğunu, şoför ve yaralılara vurduğunu, hakaret ve tehdit ettiğini söyledi. Basın kartı taşımasına ve ağır yaralı olmasına rağmen Tekin de tekmelenmiş ve dövülmüştü.

Polise basından olduğumu söyledim ve basın kartımı gösterdim, buna rağmen bana vurdular. Bir polis beni yerde sürükleyerek ambulansa götürdü. Yaralı olduğumu görüyordu. Bana küfretti. Polis bana bir yandan vuruyor bir yandan da bağırarak kendisine bakmamamı, gözlerimi kapatmamı söylüyordu. Bana ‘Hepiniz teröristsiniz, Türk’ün gücünü göreceksiniz!’ dedi.⁹²

⁹¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün gazeteci Refik Tekin’le yaptığı görüşme, 26 Şubat 2016.

⁹² A.y.

En az üç ay koltuk değneği kullanmak zorunda kalan ve çalışamayan Refik Tekin, Ocak ayında, biri ateş açan polisler diğeri de kendisine vuran polis memurları hakkında olmak üzere iki resmi şikayet başvurusunda bulunduğunu söyledi. Şikayetlerine ilişkin bir soruşturma açılıp açılmadığına dair kendisine herhangi bir bilgi iletilmemiştir.⁹³

8 Haziran 2016 günü, Mardin'in, Suriye sınırı yakınlarındaki Midyat ilçesi sakinleri üç gazeteciye saldırdılar. Gazeteciler yerel polis karakoluna yapılan ve üç kişinin ölümüne ve 30'dan fazla kişinin yaralanmasına yol açan bir bombalı saldırının hemen ertesinde olay yerinde haber yapıyorlardı.

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün görüştüğü BBC ve Amerika'nın Sesi (VOA) için çalışan Hatice Kamer ile Fransız Basın Ajansı (AFP) ve VOA ile Al-Monitor websitesine haber yapan Mahmut Bozarslan, AFP'ye çalışan meslektaşları Sertaç Kayar'la birlikte patlama alanında çekim yaptıkları esnada, ilçe halkından bazı kişilerin öfkeli bir biçimde çekim yapmamalarını istediklerini anlattı. Olay yerinde polis olmasına rağmen bu kişiler gazetecilere sözlü tacizde bulunmaya devam etmiş ve ardından taş atmaya başlamışlardı. Kamer olayı şöyle anlattı:

Ben çekim yaparken orta yaşlarda bir adam bana içinde kendisinin de olduğu fotoğrafı silmeme istedi. Ben de sildim. Ama bana hakaret etmeye başladı; çekip gitmemi söyledi ve tehdit etmeye başladı. Orada üniformalı bir polis de vardı ama bana yardım edeceğine, beni tehdit eden adamı cesaretlendiriyordu. Polis bana resim çekmenin yasak olduğunu ve oraya zaten hiç gitmemem gerektiğini söyledi. Orada olduğum için zaten gergin olan insanları provoke ettiğimin farkında mıymışım? Daha yaşlı bir adam bana bastonunu fırlattı ama polis müdahale etmedi.

Mahmut yanıma gelerek oradan ayrılmamız gerektiğini söyledi. Yan sokağa gittik ama 10-15 kişilik bir grup peşimizden gelerek bize taş atmaya başladı. Taşlardan bazıları başıma ve ayağıma isabet etti. Kanamam çok fazlaydı, etraftakilerden bize yardım etmelerini, hastaneye götürmelerini istedik ama

⁹³ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Refik Tekin'le yaptığı görüşme, 1 Temmuz 2016.

kimse yardım etmedi. Daha geniş bir caddeye çıktığımızda bize saldıran grup 50-60 kişiye çıkmıştı. Bize yumruklar ve tekmelerle saldırdılar. Bizi iki delikanlı kurtardı ve hastaneye götürdü.

Oradan ayrılmak istediğimizde bir kez daha, bu kez daha küçük bir grubun saldırısına uğradık ama başlarındaki liderler aynıydı. Bize “Kürtçe konuştuğumuzu” ve “bombalanan yerin önünde zafer işareti yaptığımızı”, bizim Roj TV [PKK’yi desteklediğine inanılan bir Kürt TV kanalı; Türkiye’de yasaklandı ve kısa süre önce de, yayın yaptığı Danimarka’da kapatıldı] muhabirleri olduğumuzu söylediler. Polis geldi ve bizi bir zırhlı araca bindirdi, sonra da kalabalığı dağıtmak için havaya ateş açtılar. Zırhlı aracın içindeki polisler bizimle suçlayıcı bir üslupla konuştular. Çok kötü bir deneyimdi.⁹⁴

Mahmut Bozarlan, yere düştükten sonra bile saldırganların vurmaya ve tekmelemeye devam ettiklerini ve kısa süreliğine bilincini kaybettiğini anlattı. Kendisi ve Kamer yaralarından dolayı kısa süreliğine hastanede yatmışlar. Bozarlan, polislerin saldırı sırasında ve sonrasında saldırgan bir tavır gösterdiklerini söyledi:

Hatta polislerden biri ‘Eminim bir şey yapmışsınızdır da sizi o yüzden dövmüşlerdir’ dedi. Bize kim için çalıştığımızı sordular. Hatice Amerika’nın Sesi için alınmış basın kartını gösterince polislerden biri ‘Evet, kimin için çalıştığın anlaşıldı’ dedi. Daha sonra, karakola gittiğimizde tutumları yumuşadı ve hatta davranışları yüzünden özür bile dilediler.⁹⁵

Bozarlan İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne kendisi ve iki meslektaşının 8 Haziran 2016’da Midyat Karakolu’nda resmi şikayette bulduklarını ve bazıları sosyal medyada saldırının reklamını da yapan saldırganlardan en az dördünü teşhis ettiklerini söyledi. Saldırıya uğrayan iki arkadaşıyla birlikte ifade vermek üzere üç kez polis karakoluna çağırıldıklarını

⁹⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün gazeteci Hatice Kamer’le yaptığı görüşme, 2 Temmuz 2016.

⁹⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün gazeteci Mahmut Bozarlan’la yaptığı telefon görüşmesi, 2 Temmuz 2016.

ve görsel kanıt da olmasına rağmen, bu raporun yazımı sırasında, soruşturmada hâlâ herhangi bir ilerleme olmadığını söyledi.⁹⁶

Gazeteciler güneydoğudaki silahlı muhalefetten ve destekçilerinden de zarar görme riskiyle karşı karşıya kalıyorlar. PKK, Nusaybin’de kaçırdığı ve en az 48 saat alıkoyduğu üç Anadolu Ajansı (AA) muhabirini 21 Şubat’ta serbest bıraktı.⁹⁷

Mahmut Bozarlan, İnsan Hakları Örgütü’ne, güvenlik güçlerinin Lice’de el koyduğu kenevir tarlalarını gösteren bir fotoğrafı Twitter’den “Diyarbakır Lice’deki operasyonda 120 ton kubar esrara eşdeğer 6 milyon kök hint keneviri ele geçirildi” diyerek paylaştıktan sonra, PKK yanlısı bir haber kuruluşunda çalışan iki gazeteciden ağır tehditler aldığını söyledi.⁹⁸ Bozarlan gazetecilerden birinin kendisini bir televizyon programında açıkça, diğerinin de sosyal medya üzerinden tehdit ettiğini söyledi.⁹⁹

Devletin Yetersiz Müdahalesinin Sonuçları

Devletin gazetecilere ve medya kuruluşlarına yönelik tehdit ve şiddet eylemlerine gerektiği gibi tepki vermemesi bir cezazsızlık iklimi yaratarak potansiyel faillere gazetecilere saldırmanın ve onları tehdit etmenin genel olarak bir bedeli olmayacağı mesajını verir.

Sınır Tanımayan Gazeteciler gibi basın özgürlüğü kuruluşları gazetecilerin hükümet yetkililerinin konuşmalarında ve medyada ısrarla itibarsızlaştırılmasından duydukları endişeyi dile getirerek ve bu tür nefret söylemleri ve karalama kampanyalarının gazetecilere yönelik şiddeti cesaretlendirdiğini ve geçmişte de saldırılara yol açtığını vurguladılar.

Gazetecilere veya medya kuruluşlarına yapılan saldırıların kovuşturulduğu durumlarda bile Türkiye mahkemelerinin yetersizliği yüzünden davalar uzun süre sürüncemede kalabiliyor. Bu durum, özünde tüm suç mağdurlarını etkilese de, resmi yetkililerin, iş dünyasının ve benzerlerinin suç ve kabahatlerini araştıran gazeteciler için özellikle riskli bir hal alıyor.

⁹⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Mahmut Bozarlan’la yaptığı görüşme, 6 Eylül 2016.

⁹⁷ “AA: 3 muhabirimiz PKK’lılar tarafından kaçırıldı,” Birgün, 21 Şubat 2016, <http://www.birgun.net/haber-detay/aa-3-muhabirimiz-pkk-lilar-tarafindan-kacirildi-104367.html> (erişim tarihi: 23 Ağustos 2016).

⁹⁸ Bkz: <https://twitter.com/mahmutbozarlan/status/746998843343048704> (erişim tarihi: 23 Ağustos 2016).

⁹⁹ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Mahmut Bozarlan’la yaptığı görüşme, Diyarbakır, 6 Eylül 2016.

Bu da yetkili makamlara gazetecilere etkin koruma sağlama sorumluluğu y¼kl¼yor. G¼vencesi olmayan gazeteciler bu t¼r hassas konular¼ araştırmaktan ve haber yapmaktan imtina edebilir ve şiddet veya şiddet tehdidi, gazetecileri, h¼k¼metin ve başkalarının işlediği suçlar, insan hakları ihlalleri ve diğer suistimalleri araştırmak ve haberleştirmekten vazgeçirebilir ya da toptan her t¼rl¼ eleştirel g¼r¼ř¼ seslendirmekten alıkoyabilir. Bazı gazeteciler İnsan Hakları İzleme Örg¼t¼'ne, kendilerini g¼vende hissetmediklerini ve bu y¼zden yazdıkları ve söylediklerine, özellikle de sosyal medyada, “çok dikkat ettiklerini” belirttiler.

IV. İşten Atılan Gazeteciler ve Yazı İşlerine Müdahale

Bazı gazeteciler İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, hükümetin yazı işleri kararlarına müdahale etmesinin ve medya şirketleri sahiplerine ve yayın yönetmenlerine, belli bazı çalışanları işten çıkarmaları ya da haber veya yazılarına medya platformunda yer vermemeleri için baskı yapmasının olağan bir durum olduğunu söylediler.

İşten Atılan Gazeteciler

Görüşülen bir gazeteci, editörlerinin kendisine sosyal medyada “dikkat çekmemesini” söylediklerini, çünkü isminin “Ankara'nın gözüne battığını” anlattı.¹⁰⁰ Gazeteciler İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, AKP'li yetkililerin eleştirel haberleri önlemek için hem yerel hem ulusal düzeyde medya kuruluşlarına baskı yaparak işlerine müdahale etmeye çalıştıklarını söylediler. Görüşülen gazetecilerin çoğunluğu, tecrübelerine göre, bu tür müdahalelerin çok yaygın olduğunu belirtti. Yaptığımız araştırma hükümet yetkililerinin haber merkezlerine ve yazı işleri müdürlerine telefon etmesinin rutin bir uygulama olduğunu düşündürüyor.

National Endowment for Democracy'nin (NED) Uluslararası Medya Destek Merkezi'nin (CIMA) kısa süre önce yayınladığı raporda, Türkiye'de, ağırlıklı kamu ihalelerine dayanan başka iş kollarında da şirketleri olan basın kuruluşu sahipleriyle Türkiye hükümeti arasındaki bu son derece sorunlu ilişkiye vurgu yapılıyor.¹⁰¹ Gazeteci Yavuz Baydar kaleme aldığı detaylı bir analizde, zorla işten el çektirmeler ve çıkarmaların eleştirel gazeteciliği susturmak için giderek daha fazla kullanıldığını söylüyor.¹⁰²

¹⁰⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün gazeteci Fatih Yağmur'la yaptığı telefon görüşmesi, 6 Haziran 2016.

¹⁰¹ Andrew Finkel, “Captured News Media – The Case of Turkey”, (Ele Geçirilmiş Haber Medyası), Center for International Media Assistance (Uluslararası Medya Destek Merkezi), Ekim 2015, <http://www.cima.ned.org/wp-content/uploads/2015/10/CIMA-Captured-News-Media-The-Case-of-Turkey.pdf> (erişim tarihi: 23 Ağustos 2016).

¹⁰² Yavuz Baydar, “The Newsroom as an Open Air Prison: Corruption and Self-Censorship in Turkish Journalism”, (Bir Açık Hava Hapishanesi olarak Haber Odası: Türkiye Gazetecilik Mesleğinde Yolsuzluk ve Oto-Sansür), Harvard Kennedy School, Shorenstein Center on Media, Politics and Public Policy, Sonbahar 2014, <http://shorensteincenter.org/wp-content/uploads/2015/02/Turkish-Journalism-Yavuz-Baydar.pdf> (erişim tarihi: 23 Ağustos 2016).

2013'ten bu yana gazetecilerin işten çıkarılmasında ciddi bir artış görülüyor. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün görüştüğü en az iki gazeteci, "hükümetin ısrarlı baskıları sebebiyle" işten çıkarıldıklarını söyledi.¹⁰³

Bağımsız haber sitesi Bianet'in Medya Gözlem Raporu'na göre 2016 yılının ilk çeyreğinde 174 gazeteci, köşe yazarı ve basın çalışanı istifa etmeye zorlandı veya işten çıkarıldı. Bu rakam 2015'in aynı döneminde sekizdi.¹⁰⁴ Raporun yayımlanmasından bu yana, hükümetin el koyduğu İpek Medya ve Feza Gazetecilik şirketlerinden atılan yüzlerce gazeteciyle birlikte bu sayı önemli oranda arttı.¹⁰⁵ Feza Grubu yüksek tirajlı Zaman Gazetesi'nin de sahibiydi. Temmuz 2016'da KHK ile 131 basın kuruluşu ve yayınevini kapatılmasıyla birlikte 2.308 medya çalışanı işsiz kaldı.¹⁰⁶ Bianet raporunda dokuz gazetecinin sunduğu televizyon programlarının sona erdirildiğine de yer verildi.¹⁰⁷

Gazeteciler Cemiyeti'nin hazırladığı bir rapora göre, 2016 yılının ilk beş ayında 898 gazeteci işten çıkarıldı ve bu yüksek rakamın temel sebebi Feza grubuna kayyım atanmasından sonra, gazetecilere ve diğer basın çalışanlarına yönelik geniş kapsamlı işten çıkarmalardı.¹⁰⁸ 2015 yılında, hükümetin İpek Medya Grubu'na kayyım atmasının ve ardından gruba ait medya organlarının kapatılmasıyla birlikte en az 200 gazeteci işten çıkarılmıştı.¹⁰⁹

Yayın hayatına son veren Radikal Gazetesi'nde uzun süre adliye muhabirliği yapan gazeteci Fatih Yağmur İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, 2014'te işini kaybetmesinin

¹⁰³ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün gazeteci Fatih Yağmur'la 6 Haziran 2016'da ve Kadri Gürsel'le 1 Temmuz 2016'da yaptığı telefon görüşmeleri.

¹⁰⁴ "Erdoğan'ın 'Yeni Türkiye'si Eleştirel gazeteciliği sıfırladı", BIA Medya Gözlem Raporu 2016 Ocak-Şubat-Mart, Bianet, İstanbul, 2 Mayıs 2016, <http://bianet.org/bianet/medya/174344-erdogan-in-yeni-turkiye-si-elestirel-gazeteciligi-sifirladi> (erişim tarihi: 23 Ağustos 2016).

¹⁰⁵ Özgürlük İçin Basın, "İlk beş ayda işini kaybeden gazeteci sayısı 898'e ulaştı; İnternet erişimi rekordan rekora tırmanıyor," Mayıs 2016, <http://tr.pressforfreedom.org/wp-content/uploads/2016/06/Mayis-Raporu.pdf> (erişim tarihi: 23 Ağustos 2016).

¹⁰⁶ "OHAL'de, 2 bin 308 basın emekçisi işsiz kaldı," Agos, 19 Ağustos 2016, <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/16275/ohalde-2-bin-308-basin-emekcisi-issiz-kaldi> (erişim tarihi 23 Ağustos 2016).

¹⁰⁷ "Erdoğan'ın 'Yeni Türkiye'si Eleştirel gazeteciliği sıfırladı", BIA Medya Gözlem Raporu 2016 Ocak-Şubat-Mart, Bianet, İstanbul, 2 Mayıs 2016, <http://bianet.org/bianet/medya/174344-erdogan-in-yeni-turkiye-si-elestirel-gazeteciligi-sifirladi> (erişim tarihi: 23 Ağustos 2016).

¹⁰⁸ Özgürlük İçin Basın, "İlk beş ayda işini kaybeden gazeteci sayısı 898'e ulaştı; İnternet erişimi rekordan rekora tırmanıyor," Mayıs 2016, <http://tr.pressforfreedom.org/wp-content/uploads/2016/06/Mayis-Raporu.pdf> (erişim tarihi: 23 Ağustos 2016).

¹⁰⁹ Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, "Gazeteciler için 2015 zorlu geçti," basın açıklaması, [t.y.], <http://www.tgc.org.tr/32-gundem/419-6-ayda-24-ulkede-71-gazeteci-olduruldu.html> (erişim tarihi: 23 Ağustos 2016).

sebebinin, gazete yönetiminin tabiriyle “çok yoğun hükümet baskısı” olduğunu söyledi.¹¹⁰ Radikal’in 3 Ocak 2014 tarihli sayısında, Yağmur’un hazırladığı ve Türkiye’den Suriye’ye gitmekte olan MİT’e ait silah yüklü TIR’larla ilgili haber yer alıyordu. Haberde, olaylarla ilgili detaylar savcının gözünden aktarılıyor ve savcının olayla ilgili hazırladığı resmi tutanak ile yerel makamlarla subaylar arasındaki telefon trafiğine ait detaylar yer alıyordu.¹¹¹

Dönemin İçişleri Bakanı Efkân Ala o zaman bu haberde yer alan iddiaları reddetti ve TIR’larda sadece Suriye’deki Türkmen halka gönderilen insani yardım olduğunu söyledi. Ancak, bir yıl sonra Cumhuriyet söz konusu TIR’ların Suriye’deki İslamcı isyancı gruplara gönderildiğini iddia ettiği silahlarla dolu olduğunu gösteren fotoğrafları yayımladığında, hükümet silah yüklü kamyonlar hakkında çıkan haberlere yönelik baskısını artırdı. Yukarıda da detaylı olarak anlatıldığı üzere, daha sonra bu haberler yüzünden Cumhuriyet Genel Yayın Yönetmeni Can Dündar ve Ankara Büro Şefi Erdem Gül hapis cezasına çarptırıldılar.

Yağmur, Aralık 2013’te patlak veren ve Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın aile üyelerinin de karıştığı iddia edilen yolsuzluk skandalı hakkında yaptığı kapsamlı haberlerin de durumunu kolaylaştırmadığına inandığını söyledi.

2016’da kapanmadan önce Radikal, Erdoğan ve AKP’yi eleştiren yayın çizgisi yüzünden hükümetle arası bozuk olan Doğan Medya Grubu’na aitti. Holding, 2009 yılında yarım milyar dolarlık bir vergi cezasıyla ciddi darbe aldı. Sonraki yıllarda Doğan Medya’ya ait yayın organlarında çalışan bazı gazetecilerin işlerine son verildi.¹¹² Yağmur İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne, haber müdürlerinin önce finansal sebepler öne sürdüklerini, ama sonunda hükümetten gelen ısrarlı baskıdan dolayı işten çıkarıldığını kabul ettiklerini anlattı.

15 Ağustos 2014 günü haber müdürümün odasına çağırıldım. Bana önce gazetenin maddi zorluklar nedeniyle beni işten çıkarmaya karar verdiğini söyledi. Daha sonra, gazeteye hükümetten benim işten çıkarılmamı talep

¹¹⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Fatih Yağmur ile yaptığı telefon görüşmesi, 6 Haziran 2016.

¹¹¹ Fatih Yağmur, “O TIR 'devlet sırrı' çıktı,” Radikal, 3 Ocak 2014, <http://www.radikal.com.tr/turkiye/o-tir-devlet-sirri-cikti-1169057/> (erişim tarihi: 23 Ağustos 2016).

¹¹² Eski bir Radikal muhabiri (ismi gizli tutuluyor) İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne yüksek vergi cezasından sonra patronların daha “itaatkâr” olduklarını söyledi. Bu gazeteci 2014 yılında, en az iki meslektaşıyla birlikte işten çıkarılmıştı. Gazete resmi olarak maddi sebepler öne sürdüyse de o ve meslektaşları düzenli olarak Erdoğan ve AKP hakkında eleştirel haberler yapıyordu.

eden telefonlar geldiğini kabul etti. Bana ‘İki kez direnebildik ama korkarım bu defa yapabileceğimiz bir şey yok’ dedi. Ayrıca sosyal medyada da fazla dikkat çekmemem için uyardı: ‘Twitter’da yorum yazma. Senin için daha iyi olur. Seni çok yakından izliyorlar.’¹¹³

Yağmur, TIR’larla ilgili haberiyle 2015 AB Araştırmacı Gazetecilik Ödülü’nü kazanmış olmasına rağmen, o günden beri iş bulamadığını da belirtti:

Sanırım kara listeye alındım. Kendimi güvende hissetmiyorum. Ölüm tehdidi dahil çok sayıda tehdit alıyorum.¹¹⁴

Yağmur hakkında, biri cumhurbaşkanına hakaret olmak üzere devam eden dört dava ve yaklaşık 20 ceza soruşturması bulunuyor.¹¹⁵ Türkiye makamlarının 25 Temmuz 2016 tarihinde, darbe girişimini planladıkları iddia edilen kişiler hakkında başlatılan bir soruşturma kapsamında, 42 gazeteci için çıkardığı yakalama emrinde Fatih Yağmur’un adı da yer alıyordu. Yağmur, İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne 15 Temmuz askeri darbe girişiminin hemen ardından sosyal medya üzerinden tecavüz ve ölüm dahil olmak üzere çok yoğun şiddet tehditleri aldığı için ülkeyi terk etmek zorunda kaldığını anlattı. Ülkeyi yakalama emrinin çıkmasından önce terk etmiş olmasına rağmen, artık Türkiye sınırları dışında bile “hayatından endişe ettiğini” söyledi.¹¹⁶

Mart 2016’da hükümet Feza Gazetecilik’e el koydu (bkz. hükümetin özel medya gruplarına el koyması ve kapatması hakkında aşağıda yer alan 5. bölüm). El koyma işlemiyle yaklaşık 600 gazetecinin işten çıkarıldığı bildirildi.¹¹⁷ İşten çıkarılanların birçoğu İş Kanunu’nun, işçinin “ahlâk ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzerleri” sebeplere dayanılarak

¹¹³ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Fatih Yağmur ile yaptığı telefon görüşmesi, 6 Haziran 2016.

¹¹⁴ A.y.

¹¹⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Fatih Yağmur ile yaptığı telefon görüşmesi, 3 Temmuz 2016.

¹¹⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Fatih Yağmur ile yaptığı telefon görüşmesi, 25 Temmuz 2016.

¹¹⁷ “Trustees fired 600 journalists” (Kayımlar 600 gazeteciyi işten çıkarttı), Turkish Minute, June 16, 2016, <https://www.turkishminute.com/2016/06/16/trustees-fired-600-journalists-taking-management-feza-media-group/> (link Türkiye’den erişime kapalı).

iş sözleşmelerinin önceden haber verilmeksizin feshedilebilmesini düzenleyen 25. Maddesini ihlal etmekle suçlandılar.¹¹⁸

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün görüştüğü, daha önce Feza Gazetecilik kurumlarında çalışmış gazeteciler, kayımların bu suçlamalara ilişkin detaylı bir açıklama yapmadıklarını, onun yerine herkese tek tip işten çıkarma belgesi verdiklerini söylediler. Feza Gazetecilik A.Ş.'ye ait günlük İngilizce Today's Zaman Gazetesi'nin eski bir çalışanı İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, 25. Maddenin işten çıkarma veya benzeri her türlü tazminat talebini de imkânsızlaştırdığını belirtti.

Gazeteye el konarak devletin atadığı kayımların gazete yönetimine geçmesinden 25 gün sonra gazeteden atıldım. O zamana kadar kayımlarım emrinde çalışıyordum... İnsan kaynaklarından işten çıkarıldığımı söyleyen bir telefon aldım. Gerekçe olarak “şirketin güvenini suistimal etmek” ve “ahlak dışı davranış”ı öne sürdüler, ama hiçbir ayrıntı vermediler. Aslında işten çıkarma mektupları önceden yazılmıştı; isim ve tarih dışında hepsinde aynı şey yazıyordu. Suçlamaların hiçbir temeli olmasa bile, bu işten çıkarmaları yasal göstermeye çalışıyorlar. Mart ayı maaşım verildi ve gazetede yedi yıl çalıştıktan sonra aldığım son para da bu oldu.

Feza grubundan bazı gazeteciler İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, kayımlar kendilerini 25. Maddeye dayanarak işten atmadan önce, özgeçmişlerinde böyle bir “leke” olursa ileride iş bulma şanslarının tehlikeye girebileceği endişesiyle istifalarını sunduklarını söylediler.¹¹⁹ Bazıları ise, eski Feza grubu çalışanlarından bazılarının başka basın kuruluşlarında iş bulmakta zorlandıklarını bildiklerini, bunun sebebinin de muhtemelen yazı işleri müdürleri ve medya patronlarının daha önce Gülen Hareketi'ne bağlı basın organlarında çalışmış gazetecileri işe almaktan korkmaları olduğunu söylediler.¹²⁰

¹¹⁸ 4857 Sayılı İş Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.5.4857&MevzuatIiski=0&sourceXmlSearch&Tur=1&Tertip=5&No=4857>

¹¹⁹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün gazeteci Buket Güney'le yaptığı görüşme, 9 Mayıs 2016.

¹²⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Hanım Büşra Erdal, Buket Güney ve eski bir Today's Zaman çalışanı ile yaptığı görüşmeler, 9 ve 13 Mayıs 2016.

Zaman Gazetesi'nin eski adliye muhabiri Hanım Büşra Erdal İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, gazeteye el konduktan bir hafta sonra işten atıldığını söyledi. O da tazminatsız işten çıkarılmıştı.

Cumartesi öğle saatinde gazeteye gittiğimde polis içeri girmeme izin vermedi... Ben de dışarıda, kaldırımda oturup beklemeye başladım. Beklerken de, eşi kayımlardan biri olan arkadaşşıma hitaben tweet attım: Kocan gazeteye girmeme izin vermiyor bir şey yapabilir misin? İki saat sonra beni içeri aldılar. Gazetede ki köşemde Zaman'a el konmasının hukuka aykırı olduğunu yazdım, ama bu yazımı basmadılar.

Cuma akşamı saat 6.00 civarında, eve doğru yoldayken gazeteden bir telefon geldi ve gazeteye dönmemi, kayımların benimle konuşmak istediğini söylediler. Ben de gazeteye geri döndüm.

İş Kanunu'nun 25. Maddesine dayanarak işten çıkarıldım. Bunun sebebinin bir önceki hafta sonu attığım tweet olduğunu söylediler.¹²¹

Büşra Erdal 29 Temmuz 2016 tarihinde, aralarında tanınmış gazeteci, yayıncı ve yorumcu Nazlı Ilıcak'ın da bulunduğu 16 gazeteciyle birlikte silahlı örgüt üyesi (FETÖ) olduğu şüphesiyle tutuklandı.

Tanınmış köşe yazarı ve yorumcu Kadri Gürsel'in Milliyet Gazetesi'ndeki işine, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Erdoğan'ın Suriye politikaları hakkında eleştirel yorumlar içeren tweetler atması gerekçe gösterilerek 22 Temmuz 2015 tarihinde son verildi. Suruç'ta 32 kişinin ölümüne yol açan canlı bomba saldırısının ardından Twitter'da "Yabancı liderlerin Türkiye'deki IŞİD terörünün bir numaralı sebebinin oluşturduğu kişiyi arayıp Suruç için başsağlığı dilemeleri utanç verici" diye yazmıştı. Gazete, kamuoyuna yaptığı açıklamada Gürsel'i "gazetecinin etik kurallarını ihlal etmek" ve "tahrip edici tutum"

¹²¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Büşra Erdal ile yaptığı görüşme, 30 Mayıs 2016.

sergilemekle suçladı ve yorumlarının medya grubunun “yayıncılık anlayışı ve sorumluluğuyla ters düştüğünü” söyledi.¹²²

Gürsel İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne, Temmuz ayında işten çıkarılmasının sadece son damla olduğunu, Mayıs 2014’teki cumhurbaşkanı seçimleri kampanyasının başından beri otosansür yapması için yapılan baskının giderek arttığını söyledi. Mayıs 2014 – 22 Temmuz 2015 tarihleri arasında, gazete yönetimi yazdığı dört köşe yazısını “üslubunun fazla muhalif olduğu”nu söyleyerek geri çevirmiş ve “tonunu yumuşatması” gerektiğini belirtmişti. Gürsel söz konusu dört yazısını da geri çektiğini ve hiç değiştirmeden kişisel blogunda yayımladığını söyledi. Mayıs 2015’teki seçimler öncesindeki havayı anlattığı bir köşe yazısını gönderdikten sonra, AKP’yle sıkı bağları olan gazetenin sahibi Erdoğan Demirören’in yanına çağrıldığını söyleyen Gürsel şöyle dedi:

Bana ‘AKP daha dört yıl iktidarda olacak. Yazar egonu kontrol edemeyeceksen [7 Haziran 2015’teki genel] seçimlerden önce hiçbir şey yazmaman daha doğru olacak’ dedi. Ayrıca adımın ‘Ankara’da anıldığını söyledi, yani hakkımda şikayet olmuştu. Ben ‘yazar ego’mun olmadığını söyledim ve işime devam ettim. 22 Temmuz’daki tweetimden sonra köşem gazeteden kaldırıldı ve daha sonra insan kaynakları departmanından kontratımın sonlandırıldığını söyleyen bir telefon aldım.¹²³

Kadri Gürsel Mayıs 2016’da, “tahrip edici tutumları” ve “eleştirel yazıları” sebebiyle başka gazetelerden çıkarılan bazı gazetecileri işe alan Cumhuriyet’te köşe yazarı olarak çalışmaya başladı.¹²⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne, Milliyet Gazetesi’nin işten çıkarma tazminatını ödediğini ve işe geri dönmek için herhangi bir yasal girişimde bulunmadığını söyledi. Gürsel 31 Ekim 2016’da, hem PKK ile, hem Gülencilerle bağlantılı olmakla suçlanan Cumhuriyet Gazetesi hakkındaki “terörle mücadele” soruşturması kapsamında gözaltına alındı ve aralarında Genel Yayın Yönetmeni Murat Sabuncu’nun da bulunduğu sekiz meslektaşıyla birlikte 5 Kasım 2016’da çıkarıldıkları mahkeme tarafından tutuklandı.

¹²² “Milliyet, Kadri Gürsel’in işine son verdi,” T24, 22 Temmuz 2015 <http://t24.com.tr/haber/milliyet-kadri-gurselin-isine-son-verdi,303708> (erişim tarihi: 23 Ağustos 2016).

¹²³ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün gazeteci Kadri Gürsel’le yaptığı telefon görüşmesi, 1 Temmuz 2016.

¹²⁴ Bu gazeteciler arasında Aslı Aydıntaşbaş, Ceyda Karan ve Pınar Ögünç de bulunuyor.

Burcu Karakaş, Amberin Zaman ve Mehveş Evin gibi anaakım medya kuruluşlarından atılan diğer köşe yazarları ve muhabirler de artık T24 ve Diken gibi bağımsız haber siteleri için yazıyorlar. Haberdar gibi bazı bağımsız haber siteleri Gülen hareketiyle bağlantılı oldukları iddiasıyla ya kapatıldılar ya da bunlara erişim engellendi.

Yazı İşlerine Müdahale

Gazeteciler İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne hükümet yetkilileri ve yerel makamların yapılan haberlerin üslup ve içeriğine doğrudan müdahale ettiğini veya en baştan neyin haber yapılmasını istediklerini söylediklerini anlattılar.

1 Haziran tarihinde Gaziantep'teki yerel yetkililerle basın temsilcileri arasında yapılan bir toplantı bu eğilimi ortaya koyuyor. Aralarında vali, belediye başkanı ve ilçe belediye başkanları ile başsavcı ve emniyet müdürünün de bulunduğu yerel yetkililer, son dönemde adı İslam Devleti'nin Türkiye'deki faaliyetleri dolayısıyla anılan Suriye sınırındaki bu şehirle ilgili haberlerin nasıl yapılması gerektiğini tartışmak üzere yerel gazetecilerle bir araya geldiler. Gaziantep'teki bir yerel gazete için çalışan bir muhabir İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne şunları anlattı:

Bizi bir basın toplantısına çağırıp şunları söylediler: 'Eğer IŞİD'in şehirde faal olduğunu yazmaya devam ederseniz şehre hiç ziyaretçi gelmez ve yerel turizm ciddi yara alır.' Son derece suçlayıcı ve sevimsiz bir tonda konuştular. Bize 'iyi bir şey olduğunda sesiniz çıkmıyor' dediler.¹²⁵

Muhabir, yetkililerin toplantıdaki gazetecilerden "tüm haberleri onay için [yetkililere] sunmalarını" istediklerini ve aynı gün bu amaçla valinin basın danışmanının da dahil olduğu bir WhatsApp grubu kurulduğunu söyledi. Ayrıca yerel yetkililerin hükümeti ve hükümet politikalarını eleştiren haber yapanları cezalandırmak amacıyla gazetelerin kamu ilanlarını kestiğini ve 1 Haziran'daki toplantıda haklarında soruşturma açılan muhabirlerin isimlerine atıfta bulunarak bu gazetecileri dolaylı olarak tehdit ettiklerini ekledi.¹²⁶

¹²⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün güvenlik sebebiyle ismi gizli tutulan Gaziantep'teki bir gazeteciyle yaptığı telefon görüşmesi, 1 Temmuz 2016.

¹²⁶ A.y.

Şubat 2016'da dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu, daha sonra "Birlik, Huzur ve Demokrasi Planı" olarak anılan ve terörle mücadele için 10 maddelik eylem planının bir parçası olan "Etkin İletişim Stratejisi"ni görüşmek üzere büyük medya şirketlerinin patronları ve CEO'larıyla bir araya geldi.

Hükümete yakın Milliyet Gazetesi, bu toplantı sırasında Davutoğlu'nun medya yetkililerine güneydoğuda devam eden çatışmalara dair "hükümetin hassasiyetleri"ni anlattığını yazdı.¹²⁷

İnsan Hakları İzleme Örgütü toplantıda neler söylendiğini bağımsız kanallardan teyit edemedi, ancak hükümetin süregelen güvenlik operasyonlarıyla bağlantılı bir iletişim stratejisi sunduğuna ve medya patronlarına olayları nasıl haber yapacakları, nelerden kaçınılması gerektiği ve kimlerin söylediklerini gözardı etmelerini net olarak söylediğine dair duyular aldı.¹²⁸

Redhack aldı hack grubunun sızdırdığı e-postalar o dönem Doğan Medya Grubu Başkanı'nın, Erdoğan'ın damadı da olan Enerji Bakanı Berat Albayrak'a düzenli olarak yazı işlerinin kararlarıyla ilgili bilgi verdiğini gösteriyor.¹²⁹

Hükümetin yazı işleri kararlarına müdahalesi Türkiye televizyon kanallarının muhalefet partilerine ayırdığı yayın süresini de etkiliyor. Halkların Demokratik Partisi (HDP) eşbaşkanı Selahattin Demirtaş İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, 7 Haziran 2015 seçimlerinden sonra Türkiye'deki büyük TV kanallarından hiçbirinin HDP milletvekillerini yayına çıkarmadığını söyledi ve yapımcıların kendisine, kanallarındaki programlara Demirtaş'ı davet etmeye "cesaret edemediklerini" söylediğini aktardı.¹³⁰ Bu durum İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Ağustos ayında katıldığı özel bir toplantıda, saygın bir TV haber kanalının yöneticisi tarafından da doğrulandı. Demirtaş ve HDP Eşbaşkanı Figen Yüksekdağ, 3 Kasım günü,

¹²⁷ "Başbakan Davutoğlu medya kuruluşu temsilcileriyle görüştü," Milliyet, 7 Şubat 2016, <http://www.milliyet.com.tr/basbakan-davutoglu-medya/siyaset/detay/2190842/default.htm> (erişim tarihi: 23 Ağustos 2016).

¹²⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün ismi gizli tutulan bir kişiyle yaptığı görüşme, İstanbul, 12 Haziran 2016.

¹²⁹ Gazeteci Yavuz Baydar sızdırılan e-postalar hakkında yazmıştı: <https://yavuzbaydar.wordpress.com/2016/09/30/dogangate-how-turkeys-biggest-media-group-kneels-before-president-erdogan/>.

¹³⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün HDP Eşbaşkanı Selahattin Demirtaş ile yaptığı görüşme, 13 Mayıs 2016.

darbe sonrası yürütölen operasyonlar kapsamında gözaltına alındılar. İki lider ve 8 HDP milletvekili PKK propagandası yapmak suçlamasıyla 5 Kasım'da tutuklandılar.

Uzun zamandır Erdoğan müttefiki ve iktidardaki AKP'nin kurucularından, eski başbakan yardımcısı Bülent Arınç, CNN Türk'e verdiği bir röportaj sırasında "TRT de dahil bazı kanallar bana ambargo uyguluyor" dedi ve televizyonlarda partiyi eleştirdiği için partiden bazı arkadaşlarının hoşnutsuzluklarını dile getirdiklerini söyledi.¹³¹

¹³¹ "Bülent Arınç: TRT de dahil bazı kanallar bana ambargo uyguluyor," Hürriyet, 24 Ekim 2015, <http://www.hurriyet.com.tr/bulent-arinc-bazi-kanallar-bana-ambargo-uyguluyor-40005377> (erişim tarihi: 20 Ağustos 2016).

V. Hükümetin Özel Medya Gruplarına El Koyması ve Kapatması

21 Temmuz'dan bu yana yürürlükte olan, olağanüstü hal zamanında ülkeyi kanun hükmünde kararnamelerle (KHK) yürütme yetkisinden faydalanan hükümet, "ulusal güvenlik kaygıları"na atıfta bulunarak 169'dan fazla basın ve yayın kuruluşunu kalıcı olarak kapattı.

Kapatmalara ilişkin KHK Resmi Gazete'de yayımlansa da bu karardan etkilenen kuruluşlarda çalışan bazı gazeteci ve yöneticiler İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, kapatmalardan önce bürolarına hiçbir resmi ya da yasal bildirim ulaşmadığını söylediler. İMC TV Haber Müdürü Hamza Aktan İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne şunları söyledi:

Haber Anadolu'da [Ajansı] gördük; bizim kanalın kapatılacağını söylüyordu. Bir yanlışlık var diye düşündük. Bazı yerleri aradık ve sonunda İMC TV'nin gerçekten de kararnameyle kapatılacağını öğrendik. Bizi neden kapattıklarına dair ne bir resmi belge ne de bir delil gördük.¹³²

Bağımsız TV kanalı İMC TV, 4 Ekim 2016 günü polis tarafından basıldı ve kapatıldı.

Ancak, medya kuruluşlarının kalıcı olarak kapatılması özel şirketlere yapılan baskının sadece son adımıydı. Türkiye hükümeti geçtiğimiz yıl boyunca, yetkilileri eleştiren özel şirketlere ait medya gruplarına fiilen el koymak için bu şirketlere kayyım atama yetkisini kullandı. Kayyım atandıktan sonra birçok çalışan işten çıkarıldı ve bu özel gruplara ait gazeteler kapatıldı veya yayın politikaları yetkililer lehine değişti.

Mahkemeler 2015 ve 2016'da iki özel medya şirketi için devletin seçtiği kayyımları atadı.¹³³

¹³² İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Hamza Aktan'la yaptığı görüşme, 4 Ekim 2016.

¹³³ Ufuk Şanlı, "Why does Turkey suddenly need so many bankruptcy trustees?", (Türkiye neden aniden bu kadar çok iflas kayyımına ihtiyaç duydu?) Al Monitor, 13 Haziran 2016, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/06/turkey-unemployed-youth-demand-trustee-post.html> (erişim tarihi: 23 Ağustos 2016).

Koza İpek Holding'e Ait Medya Grubuna El Konması ve Kapatılması

28 Ekim 2015 günü polis İpek Medya Grubu'nun Kanaltürk TV, Bugün TV, Kanaltürk Radyo ve Bugün ve Millet gazetelerinin faaliyet gösterdiği İstanbul'un Şişli ilçesindeki binasına zorla girdi. Bazı gözlemcilerin bir ortaçağ kalesine baskını andırdığını söylediği olayda, polis söz konusu medya grubunun tesislerinin girişindeki demir kapıları kırarak Kanaltürk ve Bugün TV'nin canlı yayınlarını durdurdu. Ayrıca kapının önünde, binaya şiddet kullanarak zorla girilmesini protesto eden insanlara da biber gazı ve TOMA'yla saldırdı.

Ankara'daki bir mahkeme, 26 Ekim 2015 günü, hükümetin bir özel holdingi ilhak etmesi diye tarif edilebilecek bir şekilde, (medya organları dışında da farklı sektörlerde birçok şirketi olan) Koza İpek Grubu'nun tamamının yönetiminin hükümetin atadığı kayyım heyetine devredilmesine karar verdi. Mahkeme kararın gerekçesinde, kayyım atanmasının "suçu önlemek ve kanıtları korumak" için lüzumlu olduğu öne sürdü. Mahkeme kararında Koza İpek Grubu'nun "Fethullahçı Terör Örgütü"nü (FETÖ) finanse ettiği belirtiliyor.¹³⁴

Koza İpek Grubu'na ait medya kuruluşlarının başına gelenler, kayyım atama kararının arkasındaki niyeti ortaya koyuyor. Kayyımların işbaşına gelmesiyle birlikte grubun medya kuruluşlarından çok sayıda çalışan işten çıkarıldı; Bugün Gazetesi'nin yayın çizgisi ansızın hükümeti destekleyen bir niteliğe dönüştü ve televizyon kanallarındaki eleştirel tartışma programları kaldırılarak yerine belgeseller ve yalnızca devlet kontrolündeki Anadolu Ajansı'nın yayımladığı içerikle hazırlanan haberler yayımlanmaya başlandı. Şubat 2016 sonuna geldiğinde İpek Medya Grubu'nun tamamı iflas ilan ederek kapandı ve yüzlerce gazeteci işten çıkarıldı.¹³⁵

Feza Gazetecilik A.Ş.'ye El Konması

İstanbul 6. Sulh Ceza Hakimliği, 4 Mart 2016 günü, İstanbul Savcısı'nın talebiyle Feza Grubu'nun yönetimine hükümetin belirlediği kayyımları atadı. Zaman ve kardeş yayını, İngilizce yayımlanan Today's Zaman gazetelerinin de bulunduğu Feza Gazetecilik A.Ş.'ye

¹³⁴ "Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, Koza-İpek grubunun yönetimine kayyum atanmasına karar verdi!", T24, 26 Ekim 2015, <https://t24.com.tr/haber/ipek-koza-holdinge-kayyum-atanacak,314255> (erişim tarihi: 8 Aralık 2016).

¹³⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün adı gizli tutulan eski bir Bugün çalışanıyla yaptığı telefon görüşmesi, 4 Temmuz 2016.

kayım atanması, hükümetin fiilen medya şirketine el koyması anlamına geliyordu. Savcının, grubun Gülen hareketiyle bağlantıları hakkında yürüttüğü bir soruşturma halen sürüyor.

4 Mart akşamı polis binaya baskın yaptı ve şirkete el konulmasını protesto etmek için dışarıda toplanan gruba biber gazıyla müdahale etti. O gece binada bulunan Zaman muhabirleri İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, polislin “tamamen orantısız şiddet kullandığını” söylediler. O dönem Today's Zaman'da çalışanlardan biri, 4 Mart'tan sonra da gazetenin hem içinde hem dışında polislin varlığının devam ettiğini anlattı:

Gazetenin yazar ve gazetecilerine suçlu muamelesi yapıldı. Kimlik kontrolü yapılıyordu ve binaya her girişimizde, hatta kısa bir sigara molasından dönerken bile isimlerimizi yazmak zorunda bırakılıyor ve kontrol ediliyorduk. O zamanlar Zaman Grubu'nda Zaman, Today's Zaman, Aksiyon ve Turkish Review olmak üzere, yaklaşık 800 kişi çalışıyordu. Park alanında TOMA ve zırhlı araçlar bekliyordu. Bazen insanlar bizim binayı yolun birkaç yüz metre aşağısındaki karakolla karıştırıyordu. Trajikomik bir durumdu.¹³⁶

Zaman'ın Yorum sayfası eski editörü Buket Güney İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, polislin bürodaki günlük akışa da müdahale ettiğini söyledi.

Polislin ofisteki varlığı büyük bir baskı oluşturuyordu ve herkesin psikolojisini kötü etkiliyordu. İnsanlara emirler veriyorlardı. Örneğin 'örgütleneceğimizden' korktukları için kafeteryada üç kişiden kalabalık grupların birlikte oturmasına izin verilmiyordu.¹³⁷

Şirkete el koyulmasından iki gün sonra, hükümetin atadığı üç kayyım Zaman ve Today's Zaman'ın 20 yıllık röportaj, makale, haber ve köşe yazılarından oluşan geniş online arşivine erişimi yasakladı. İlaveten gazete çalışanlarına danışmadan tüm editöryel çalışmayı da devraldılar. Today's Zaman'ın eski bir çalışanına göre:

¹³⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün eski bir Today's Zaman çalışanıyla yaptığı görüşme, 9 Mayıs 2016.

¹³⁷ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Buket Güney'le yaptığı görüşme, 9 Mayıs 2016.

Devirden önce teslim saatimiz akşam 7.30'du. Kayımlar bunu 4.30'a çektiler ve kalan üç saat boyunca gazeteyi kendi yeni 'çizgilerine' uygun hale getirmek için sansürleyip değiştirdiler. Mesela, Rıza Zarrab'ın iş ortağının İran'da ölüm cezasına çarptırıldığı haberi tamamen çıkarıldı. Bu kararlardan benim haberim olmadı. Yapılan değişiklikleri ancak ertesi gün gazetede gördüm. Bazı kelimeler tabu haline geldi; mesela 'yolsuzluk' gibi. Zaman'a el konması haberlerinin yanı sıra, 8 Mart'ta Kadıköy'de kadınlara yönelik polis şiddeti üzerine hazırladığımız birinci sayfa haberimiz de sansürlendi. [Dönemin Başbakanı Ahmet] Davutoğlu'nu iyi ya da başarılı gösteren hiçbir yazıdan hoşlanmıyorlardı. Bu haberler çıkarılmadı ama gazetede planladığımızdan çok daha az yer verildi. Aramızda kimin haberi, fotoğrafı ve manşeti sansürlenecek, hangileri ertesi günkü gazetede yer alacak diye iddiaya giriyorduk.¹³⁸

15 Temmuz darbe girişimini takiben Türkiye yetkilileri Zaman'ı ve Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddia edilen diğer tüm basın-yayın kuruluşlarını tamamen kapattılar.¹³⁹ İlan edilen üç aylık olağanüstü hal kapsamında çıkartılan 668 sayılı KHK uyarınca 131 gazete, haber ajansı, yayıncı, televizyon ve radyo istasyonu ve dağıtım şirketinin kapatılmasına karar verildi.¹⁴⁰

Özel medya şirketlerinin, bu şirketlerin suç fiillerine karışmış olduğuna ilişkin somut delillere dayanan kesinleşmiş mahkeme kararı olmadan devlete devredilmesi yoğun devlet sansürü anlamına geliyor ve Türkiye'deki medya çeşitliliğini daha da daraltıyor. Dahası, bu örnekler medya sektörü patronları üzerinde felç edici bir etki yaparak otosansüre yol açıyor ve hükümeti eleştiren tüm haberlerin yayımlanmasını engelliyor.

¹³⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün eski bir Today's Zaman çalışanıyla yaptığı görüşme, 9 Mayıs 2016.

¹³⁹ "Olağanüstü Hal'de Gazeteciler – 5," P24, 31 Temmuz 2016, <http://platform24.org/medya-izleme/1657/olaganustu-hal-de-gazeteciler---5> (erişim tarihi: 23 Ağustos, 2016).

¹⁴⁰ "Türkiye: Medya Organları Kapatıldı, Gazeteciler Gözaltına Alındı", İnsan Hakları İzleme Örgütü, basın açıklaması, 28 Temmuz 2016, <https://www.hrw.org/tr/news/2016/07/28/292579>.

VI. Eleştirel TV Kanallarının Susturulması

Türkiye nüfusunun büyük çoğunluğu haberleri gazetelerden değil televizyondan takip ediyor. 2015 yılında yapılan bir araştırmaya göre, ülke nüfusunun %62'si TV izliyor ve bunların %57'si de TV haberlerini takip ediyor.¹⁴¹ Bu nedenle Türkiye'de demokrasinin ve demokratik siyasi hayatın işleyebilmesi için gerekli olan fikirlerin ve bilginin serbest dolaşımı açısından televizyon yayıncılarının çeşitliliği ve bağımsızlığı çok büyük bir önem arz ediyor. Ne var ki son yıllarda bu tür yayıncıların sayısı ürkütücü bir hızla azaldı ve 15 Temmuz darbe girişiminden sonra TV kanallarının kapatılmasıyla bağımsız haber yayıncılığını fiilen sona erdirdi. Bir medya uzmanı, kamu yayıncılığı yapmakla görevli TRT'nin bilgilendirme görevini neredeyse tamamen terk ederek hükümetin sözcüsü haline geldiğine dikkat çekti.¹⁴²

Eleştirel TV Kanallarının Dağıtımdan Çıkarılması

Uydu yayın platformlarından TV kanallarının çıkarılması, hükümetin muhalif basını susturmak için giderek daha fazla kullandığı bir yöntem haline geldi.

Türkiye'nin en büyük ücretli uydu ağı ve TV operatörü olan Digitürk, Ekim 2015'te, Gülen hareketiyle ilişkilendirilen yedi TV kanalını, "yasal zorunluluk" gerekçesiyle yayından kaldırdı.¹⁴³ Karardan sonra Digitürk'ün yayımladığı açıklamada, şirkete Ankara Başsavcılığı'ndan gelen bir yazıyla, yürütülen bir soruşturma gereği söz konusu kanalların uydu hizmetinden kaldırılmasının tebliğ edildiği ifade edildi.¹⁴⁴

¹⁴¹ Esra Can Sinav, "Türkiye'yi Anlama Kılavuzu 2015", Gazete Vatan, 31 Mart, 2016, <http://www.gazetevatan.com/turkiye-yi-anlama-kilavuzu-2015-929944-yasam/> (erişim tarihi: 23 Ağustos 2016).

¹⁴² Yavuz Baydar, "The Newsroom as an Open Air Prison: Corruption and Self-Censorship in Turkish Journalism", ("Bir Açık Hava Hapishanesi Olarak Haber Merkezi: Türk gazeteciliğinde Yolsuzluk ve Otosansür"), 2014 (erişim tarihi: 23 Ağustos 2016).

¹⁴³ Bu kanallar -Kanaltürk, Samanyolu TV, Mehtap TV, S Haber, Bugün TV, Irmak TV, ve çocuk kanalı Yumurcak TV – haklarında Fethullah Gülen hareketiyle ilişkileri olduğu iddiasıyla soruşturma yürütülen İpek, Samanyolu Medya and Feza Medya şirketlerine aitti.

¹⁴⁴ Açıklamada "Söz konusu yazının gereği yasal zorunluluktan dolayı, Kanaltürk, Samanyolu TV, Mehtap TV, S Haber (Samanyolu Haber), Bugün TV, Yumurcak TV and Irmak TV kanalları platformumuzdan çıkarılmıştır," deniyordu.

Daha önce Feza Gazetecilik'te çalışmış bir gazeteci İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, bu tür platformdan çıkarmaların etkilerinin derhal görüldüğünü; tüm bu kanalların, izleyicilerinin önemli bir kısmını kaybettiklerini ve çeşitli dağıtım platformlarında yasaklı oldukları için ciddi bir reklam kaybı da yaşadıklarını anlattı.¹⁴⁵

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun (RTÜK) 16 Kasım 2015'te yayımladığı, kanalların platformlardan çıkarılmasının yayın platformu işletmecilerinin tarafsız olması şartını ihlal ettiği ve standart hukuki prosedüre aykırı bir işlem olduğu yolundaki uyarıya rağmen, ülkenin en büyük ve devlete ait frekans sağlayıcısı olan TÜRKSAT yedi kanalı hizmet dışı bıraktı.

27 Temmuz 2016 tarihinde yayınlanan bir KHK ile, yukarıda sözü edilen kanallar kalıcı olarak kapatıldı.¹⁴⁶

24 Şubat 2016'da TÜRKSAT, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'ndan gelen ve yapılan soruşturma sonucunda küçük ölçekli İMC TV'nin PKK adına terör propagandası yaptığının anlaşıldığını ifade eden bir yazıdan sonra, bu küçük ölçekli, bağımsız muhalif televizyon kanalının frekansını iptal etti.

Savcılık açıklamasında, 155 Polis İmdat Hattı'na yapılan şikayetlere cevaben, kanalın 3 Mayıs - 4 Eylül 2015 tarihleri arasındaki yayınlarının incelendiği ve bu incelemede İMC TV'nin terör propagandası yaptığının anlaşıldığı ifade ediliyordu.¹⁴⁷

TV kanalının canlı yayını, yeni tahliye edilen Can Dündar ve Erdem Gül'le röportaj yapıldığı sırada kesildi.

İMC TV Haber Müdürü Hamza Aktan İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, kanal TÜRKSAT platformundan çıkarıldıktan sonra "izleyicilerinin yaklaşık %60'ını" kaybettiklerini söyledi.¹⁴⁸ İMC TV internet üzerinden online yayın yapmaya ve Hotbird uydu platformu

¹⁴⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Büşra Erdal'la yaptığı görüşme, 13 Mayıs 2016. 2013 itibarıyla Türkiye'de altı adet ücretli televizyon platformu arasında Digitürk, D-Smart, TeleDünya, Türksat KabloTV ve Tivibu bulunuyor.

¹⁴⁶ "Türkiye: Medya Organları Kapatıldı, Gazeteciler Gözaltına Alındı," İnsan Hakları İzleme Örgütü basın açıklaması, <https://www.hrw.org/tr/news/2016/07/28/292579>, (erişim tarihi: 22 Ağustos 2016).

¹⁴⁷ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün İMC TV gazetecileriyle yaptığı konuşma, 1 Ağustos 2016.

¹⁴⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Hamza Aktan ile yaptığı telefon görüşmesi, 1 Ağustos 2016.

üzerinden ulaşılmaya devam ettiyse de, 4 Ekim 2016 tarihli KHK uyarınca diğer kanallarla birlikte tamamen kapatıldı.¹⁴⁹

Bağımsız bir yerel TV istasyonu olan Can Erzincan TV de benzer bir kapatılma sürecinden geçti. 10 Haziran 2016 tarihinde İstanbul Başsavcılığı TÜRKSAT'a bir yazı göndererek, AKP'nin, Türk hükümetini devirmeye çalışan bir terör örgütünün lideri olmakla suçladığı Fethullah Gülen'in görüşlerini yaydığı gerekçesiyle Can Erzincan TV'nin frekanstan ve tüm kablo yayınından çıkarılmasını talep etti.¹⁵⁰

Savcı ayrıca, Can Erzincan TV'nin sahibi Recep Aktar'ın, daha önce devlet tarafından kayyım atanan ve kapatılan Bugün TV ve Kanaltürk'ten çıkarılan gazetecileri kanalında çalışmaya davet ettiğini, dolayısıyla artık bu küçük ölçekli TV kanalının da söz konusu kanalların işledikleri propaganda yapmak suçundan suçlu olduğunu söyledi.

TÜRKSAT noter aracılığıyla Can Erzincan TV'ye gönderdiği - ve İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından görülen - bir tebligatla, TV kanalının sözleşmesini "yasal zorunluluk" nedeniyle 30 gün sonra sona erdireceğini bildirdi.

Can Erzincan TV, Gülen hareketiyle bağlantılı oldukları iddiasıyla 131 medya kuruluşunun kapatılmasına karar veren 668 sayılı KHK uyarınca 27 Temmuz 2016 tarihinde kapatıldı.¹⁵¹

Eleştirel TV Kanallarına Verilen Para Cezaları

Eleştirel basın kuruluşları orantısız sayıda yüksek para cezalarına ve yaptırımlara da maruz kaldı. 1994 yılında, yayın kuruluşlarını izleme organı olarak geniş ve muğlak bir görevlendirmeye kurulan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), hükümete yönelik eleştiri

¹⁴⁹ "Türkiye: Bağımsız TV Kanalları Kapatıldı," İnsan Hakları İzleme Örgütü basın açıklaması, 7 Ekim 2016, <https://www.hrw.org/tr/news/2016/10/07/295005>.

¹⁵⁰ Nazif Karaman, "Frekans iptal edilecek," Sabah, 12 Haziran 2016, <http://www.sabah.com.tr/gundem/2016/06/12/frekansi-iptal-edilecek> (erişim tarihi 23 Ağustos 2016); "Can Erzincan TV'den kapatılma kararına ilişkin açıklama," Birgün, 22 Haziran 2016, <http://www.birgun.net/haber-detay/can-erzincan-tv-den-kapatilma-kararina-iliskin-aciklama-117290.html> (erişim tarihi 23 Ağustos 2016).

¹⁵¹ "Türkiye: Medya Organları Kapatıldı, Gazeteciler Gözaltına Alındı," İnsan Hakları İzleme Örgütü basın açıklaması, 28 Temmuz 2016, <https://www.hrw.org/tr/news/2016/07/28/292579>.

niteliğinde içerik yayımlayan TV kanallarını haksız ve keyfi para cezaları ve yayın yasakları ile cezalandırdı.

Bianet'e göre, RTÜK 2016 yılının ilk çeyreğinde, yayımladıkları haberleri, filmleri ve programları "sorunlu" gördüğü 24 TV kanalına 51 ayrı para cezası uyguladı.¹⁵² RTÜK'ün aynı dönemde, çeşitli radyo ve televizyon kuruluşlarına verdiği idari para cezası toplam 3.046.000 Avro'ye ulaştı.¹⁵³

RTÜK 16 Haziran tarihli kararında, muhalefet partisi CHP'nin 24 Mayıs'taki Meclis grup toplantısında milletvekillerinin attığı sloganların Cumhurbaşkanı Erdoğan'a hakaret olduğuna hükmederek, grup toplantısını canlı yayınlayan yedi özel TV kanalına TCK'nın 299. Madde'sine dayanarak para cezası verdi. İnsan Hakları İzleme Örgütü, Habertürk, CNNTürk, Can Erzincan TV, Ulusal TV, Bengütürk ve NTV kanallarına verilen idari para cezalarının miktarını doğrulayamadı. Türkiye basınında çıkan haberlere göre, Almanya'dan Türkçe yayın yapan HTV Hayat da RTÜK tarafından cumhurbaşkanına hakaret ettiği gerekçesiyle para cezasına çarptırıldı.¹⁵⁴

RTÜK 10 Haziran'da Diyarbakır'daki küçük ölçekli bir Kürt kanalı olan Özgür Gün TV'ye, 20 Ocak 2016 tarihinde sokağa çıkma yasağının uygulandığı ve güvenlik güçleriyle silahlı Kürt militanları arasında şiddetli çatışmaların yaşandığı Cizre'den sunduğu bir canlı haberle ilgili olarak 24 saat kapatma cezası verdi. İMC TV kameramanı Refik Tekin'in kaydettiği haber görüntüsünde, güvenlik güçlerinin yakındaki bir sokakta bulunan ölü ve yaralıları almak isteyen bir gruba aniden ateş açtığı ve biri belediye meclis üyesi olan iki kişiyi öldürüp dokuz kişiyi yaraladığı görülüyordu.¹⁵⁵

Yazılı tebligatında RTÜK, yayın yasağının gerekçesini Özgür Gün'ün yayımladığı haberde "güvenlik güçlerine iftira dili kullanıldığı", "[PKK] terör örgütünün faaliyetlerinin görmezden

¹⁵² "Erdoğan'ın "Yeni Türkiye"si Eleştirel Gazeteciliği Sıfırladı", BIA Medya Gözlem Raporu 2016 Ocak-Şubat-Mart, <http://bianet.org/bianet/medya/174344-erdogan-in-yeni-turkiye-si-elestirel-gazeteciligi-sifirladi> (erişim tarihi: 23 Ağustos 2016).

¹⁵³ A.y.

¹⁵⁴ "RTÜK, CHP Grubu'nda atılan sloganları 'Erdoğan'a hakaret' sayıp, kanallara ceza yağdırdı," Birgün, 16 Haziran, 2016, <http://www.birgun.net/haber-detay/rtuk-chp-grubu-nda-atilan-sloganlari-Erdogan-a-hakaret-sayip-kanallara-ceza-yagdirdi-116437.html> (erişim tarihi: 23 Ağustos 2016).

¹⁵⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Özgür Gün TV Haber Müdürü Ömer Tur ile yaptığı görüşme, 1 Ağustos 2016.

gelindiği”, “halkı devletin meşruiyetine dair kışkırttığı” ve “kanalın tutumunun devletin vatandaşları ile olan bütünlüğünü bozduğunun açık olduğu” şeklinde sıraladı.¹⁵⁶ Bu, Özgür Gün TV’ye on ay içinde verilen ikinci 24 saatlik yayın yasağıydı ve RTÜK, kuralların üçüncü kez ihlal edilmesi halinde, kanalın yayın lisansının iptal edileceğini ve televizyonun kapatılacağını belirtti.¹⁵⁷

Özgür Gün TV’ye 11 Ocak 2016 tarihinde yayınlanan bir tartışma programına katılan bir akademisyenin, RTÜK’ün kararına göre “devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ilkesini” ve “Türkiye Cumhuriyeti’nin varlık ve bağımsızlığını” ihlal ettiği gerekçesiyle 14.359 TL idari para cezası verildi. Ağustos 2015’ten bu yana Özgür Gün TV’nin toplamda 73.000 TL para cezası ödemesi kararlaştırıldı.¹⁵⁸

RTÜK diğer muhalif yayıncılara da “tarafsızlık ve doğru haber yapma ilkelerini ihlal etmek”, ve “halkı toplumsal cinsiyet, sınır, dil, din ve bölge farkı gözeterek halkı kin ve düşmanlığa tahrik etmek” gibi çeşitli suçlardan para cezaları kesti.¹⁵⁹ Hedef alınanlar arasında İMC TV, Azadi TV, yerel Van TV ve TÜRKSAT yayın lisansı almış ilk Kürtçe isimli kanal olan Jiyan TV bulunuyordu. Bu kanalların tamamı Eylül sonundaki ve Ekim başındaki KHK’larla kapatıldılar. Hükümete yakın basın kuruluşları haber ve manşetlerinde ayrımcı dil kullanmalarına rağmen herhangi bir yaptırım görmedikleri gibi, burada tarif edilene benzer bir incelemeye de nadiren tabi tutuluyorlar.

RTÜK Ocak ayında, Diyarbakır’da öğretmen olduğunu söyleyen bir kadının Beyazıt Öztürk’ün sunduğu “Beyaz Show” adlı programa bağlanarak, izleyicilere güvenlik güçleriyle PKK arasında süren şiddetli çatışmalar sırasında birçok insanın öldürüldüğünün “farkına varmalarını” söylemesinin ardından Kanal D’ye Ocak ayında 850.000 TL para cezası kesti.

¹⁵⁶ “RTÜK, Özgür Gün TV’nin ekranını kararttı”, Demokrat Haber, 10 Haziran 2016, <http://www.demokrathaber.org/medya/rtuk-ozgur-gun-tv-nin-ekranini-karartti-h68240.html> (erişim tarihi: 2 Aralık 2016).

¹⁵⁷ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Özgür Gün TV Genel Yayın Koordinatörü Tayip Temel ile telefonda yaptığı görüşme, 1 Ağustos 2016.

¹⁵⁸ “Özgür Gün TV’ye yayın durdurma cezası,” İMC TV, 10 Haziran 2016, <http://www.İMCtv.com.tr/ozgur-gun-tvye-yayin-durdurma-cezasi/> (erişim tarihi: 23 Ağustos 2016).

¹⁵⁹ “RTÜK terör sevici kanallara ceza yağdırdı”, Yeni Şafak, 13 Nisan 2016, <http://www.yenisafak.com/hayat/rtuk-teror-sevici-kanallara-ceza-yagdiridi-2450804> (erişim tarihi: 23 Ağustos 2016).

Çatışmaların son bulmasını istediğini söyleyen öğretmen telefonda şöyle demişti:
“Türkiye’nin doğusunda yaşananların farkında mısınız? Burada insanlar susuzlukla açlıkla mücadele ediyor, özellikle çocuklar... Anneler, çocuklar ölüyor. Lütfen hassasiyetle yaklaşın ve sessiz kalmayın.” RTÜK, verdiği para cezasına gerekçe olarak, telefon eden kişinin “terör örgütünün kullandığı lisanı kullanması”nı gösterdi. Kurul söz konusu kadının PKK’nın eylemlerini meşru göstermeyi amaçladığını söyledi ve programın sunucusu Öztürk’ü de konuşmaya müdahale etmemekle ve söz konusu kişiyi seyircilere alkışlattırmakla suçladı.¹⁶⁰

RTÜK daha sonra da Kanal D’ye, bazı dizilerde ve hatta bir yemek programında gizli reklam yapıldığı gerekçesiyle, Türkiye basınının ifadeyle “idari para cezası yağdırdı”.¹⁶¹ TV kanallarının dağıtım platformlarından çıkarılması, izleyiciden ve gelirden mahrum bırakılması ve para cezaları verilmesi ifade özgürlüğü üzerinde son derece caydırıcı bir etki yapmaktadır. Bu durum en çok da kaynakları sınırlı, küçük ölçekli bağımsız kanallar üzerinde etkili oluyor. Bu uygulamalar yayıncıları hükümete ve AKP’yle ilişkileri olan güçlü aktörlere yönelik eleştirileri yumuşatmaya teşvik ediyor. Türkiye hükümeti, darbe girişiminden sonra 28 TV kanalını KHK’larla kapatarak ülkedeki bağımsız televizyon yayıncılığını fiilen sona erdirmiş oldu.

¹⁶⁰ RTÜK’ün olayla ilgili kararı ve ilgili konuşma metninin tamamı için bkz: <https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-d-bendinin-ihlali-nedeniyle-ipc-kanal-d-dtv-haber-ve-gorsel-yayincilik-a-s/6279>, 28 Ocak 2016. Ayrıca bkz Mustafa Akyol, “The latest high in Turkey’s political madness,” (Türkiye’de siyasi çılgınlıkta son zirve), Hurriyet Daily News, 13 Ocak 2016, <http://www.hurriyetdailynews.com/the-latest-high-in-turkeys-political-madness.aspx?pageID=449&nlD=93774&NewsCatID=411> (erişim tarihi 8 Aralık 2016).

¹⁶¹ “RTÜK Kanal D’ye ceza yağdırdı”, Milliyet, 2 Şubat 2016, <http://www.milliyet.com.tr/rtuk-kanal-d-ye-ceza-yagdirdi-gundem-2187925/> (erişim tarihi: 23 Ağustos 2016).

VII. Türkiye'nin Ulusal ve Uluslararası Hukuk Bakımından Yükümlülükleri

Düşünce ve ifade özgürlüğü demokratik toplumların mihenk taşıdır. Bu özgürlük, yalnız kabul gören değil, rencide, şok ve rahatsız eden “bilgi” ve “fikirleri” de kapsar.

Basın özgürlüğü, medyada çeşitlilik ve gazetecilerin korunması ifade özgürlüğünün etkin olarak kullanılmasında merkezi bir yer iştigal eder. Her ne kadar devletin ulusal güvenlik, kamu düzeni ve kamu güvenliği ya da kamu sağlığı gibi yaşamsal önemdeki belli çıkarlarının korunması amacıyla basına kimi kısıtlamalar getirilebilse de, basının siyasi konular hakkındaki görüşleri ve bilgileri, bölücü nitelikte olanlar dahil olmak üzere, iletme ve toplumun da bunlara erişme olanağına ve hakkına sahip olmasını sağlama rolü ve sorumluluğu vardır.

Haksız engellemelere uğramadan gazetecilik yapabilmek, hükümeti barışçıl biçimde eleştirmek ve eleştirel görüşleri ifade etmek diğer birçok başka hak ve özgürlüğü kullanmak için de önemlidir.

Türkiye, ifade özgürlüğü hakkını garanti altına alan ve devletlere ifade ve bilgiye erişim haklarını koruması için yasal sorumluluklar yükleyen Uluslararası Medeni ve Siyasi Hakları Sözleşmesi'ne (UMSHS) ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (AİHS) taraftır.

İfade özgürlüğü Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın koruması altındadır ve Anayasa'da bu hakkın sınırlandırılmasına ilişkin ifade, AİHS'nin 10. Maddesi'nde yer alan ifadeyle büyük ölçüde örtüşmektedir. T.C. Anayasası'nın 26. Maddesi şöyledir:

Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.¹⁶²

Ancak uygulamada, Türkiye'nin ifade özgürlüğünü sınırlayıcı ve engelleyici mevzuatı - örneğin hakaret yasası ve terör suçlarını düzenleyen aşırı kapsamlı yasa - uluslararası insan hakları hukukunun izin verdiği meşru sınırlandırmaların çok daha ötesine geçiyor. Devletlerin UMSHS'ne uygun davranıp davranmadığını izleyen BM İnsan Hakları Komitesi, ifade özgürlüğüne ilişkin 34 Numaralı Genel Yorum'unda “[g]örüş ve ifade özgürlükleri, geniş bir alana yayılan diğer insan haklarından eksiksiz yararlanılmasının zeminini oluşturur. Örneğin, ifade özgürlüğü, toplantı ve örgütlenme özgürlüğü ile oy hakkını yaşama geçirmenin ayrılmaz bir parçasıdır” der.¹⁶³ Komite, hükümet yetkililerinin eleştirilmesine ilişkin, kamuya açık tartışmalar söz konusu olduğunda ise, “Sözleşme'nin, sınırsız ifade serbestliğine özel değer verdiğini” tespit etmiştir.” Dolayısıyla, “[i]fade biçimlerinin tanınmış bir kişiye hakaret edici sayılması, kendi başına, ceza gerektirici bir neden sayılamaz. Dahası, devlet ve hükümet başkanları gibi en üst siyasal konumda bulunanlar dahil olmak üzere kamuda tanınan herkesin eleştiriye ve siyasal muhalefete konu olması meşrudur.”¹⁶⁴

¹⁶² Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm> (erişim tarihi: 20 Ağustos 2016). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. Maddesi şöyle der: “1) Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir. 2) Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir.” [ç.n. - Türkçe çevirisi için bkz: http://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf (erişim tarihi: 2 Aralık 2016)].

¹⁶³ İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 34, Fikir ve İfade Özgürlükleri, CCPR/C/GC/34 (2011), para.4, <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf>, (erişim tarihi: 20 Ağustos 2016). [ç.n. Türkçesi için bkz: İnsan Hakları Ortak Platformu, http://ihop.org.tr/wp-content/uploads/2007/04/IHK-Genel_Yorum-No34.pdf].

¹⁶⁴ A.y. para. 38.

Ek olarak, İnsan Hakları Komitesi “hakaretle ilgili yasal düzenlemeler titizlikle yapılıp, bunların [...] pratikte ifade özgürlüğünü boğucu bir işlev görmemesi sağlanmalıdır [...] Taraf Devletler hakareti suç olmaktan çıkarma konusunu değerlendirmeli ve her durumda, ceza yasasının uygulanması yalnızca en ciddi durumlarda uygulanmalı, hapis ise hiçbir zaman uygun cezalandırma yöntemi sayılmamalıdır” der.¹⁶⁵

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de tanınmış kişiler, özellikle de siyasetçiler ve hükümette görev alan başkaları söz konusu olduğunda, kabul edilebilir eleştirinin sınırlarının özel kişilere ilişkin sınırdan daha geniş olduğunu açıklıkla ortaya koymuştur.¹⁶⁶ Mahkeme, siyasi konuşmaya ilişkin olarak, “siyasi tahkir genellikle kişisel alana da yayılır ve bunlar demokratik bir toplumun garantisi olan siyasetin ve fikirlerin özgürce tartışılabilmesinin riskleri”¹⁶⁷ olduğuna ve “abartılı ve hatta kışkırtıcı bir dil kullanılmasının basın özgürlüğüne kapsamına”¹⁶⁸ girdiğine hükmetmiştir. Basın, kamuyu ilgilendiren ciddi bilgileri açığa çıkarmakta “kamusal gözlemci” olarak yaşamsal bir rol üstlenmektedir ve bu rolü icra etmesi kısıtlanmamalı ve engellenmemelidir.¹⁶⁹

Başkalarının itibarını korumak amacını güdüyorsa, hakaret suçuyla ilgili yargılamalar AİHS’te ele alındığı haliyle ifade özgürlüğünü ihlal eder nitelikte olmasa da, hakaret suçları, demokratik bir toplumda olması gerektiği gibi, yasalarla düzenlenmeli ve öngörülecek cezalar itibarıyla de orantılı olmalıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bugüne kadar defalarca, verilen yanlış mahkûmiyetler veya cezalar neticesinde AİHS’nin ihlal edildiğine hükmetmiştir. Ayrıca, mahkemenin gazetecilere verilen cezaların ifade özgürlüğünün ihlali olmadığına dair kararları da mevcuttur ve bu kararlar, gazetecilerin de kamusal tartışmanın ve eleştirinin meşru hedefleri olabileceklerine ve ifadeyle ilgili suçlardan tam bir ceza muafiyetleri olmadıkları, ancak bu tür suçların yasalara uygun ve ifade ve basın özgürlüğünü zayıflatmayacak şekilde düzenlenmesi gerektiğini göstermektedir.

¹⁶⁵ A.y., para. 47.

¹⁶⁶ Örneğin ilk dava olan *Lingens v. Avusturya*, Başvuru No. 9815/82, Karar tarihi: 8 Temmuz 1986, Seri A no. 103.

¹⁶⁷ *Lopes Gomes da Silva v. Portekiz*, Başvuru No. 37698/97, Karar tarihi: 28 Eylül 2000, Hüküm ve Karar Raporları 2000-X, para. 34.

¹⁶⁸ Bkz. Diğerlerinin yanı sıra *Oberschlick v. Avusturya* (No. 2), Başvuru No. 20834/92, Hüküm ve Karar Raporları 1997-IV; *Dalban v. Romanya*, Başvuru No. 28114/95, Hüküm ve Karar Raporları 1999-VI; *Arslan v. Türkiye*, Başvuru No. 23462/94, Karar tarihi: 8 Temmuz 1999.

¹⁶⁹ Örneğin bkz. *Bladet Tromsø ve Stensaas v. Norveç*, Başvuru No. 21980/93, 20 Mayıs 1999.

Ek: Türkiye'deki Tutuklu ve Hükümlü Gazeteciler ve Basın Çalışanları

149 gazeteci ve basın çalışanın isminin yer aldığı aşağıdaki liste P24 Bağımsız Gazetecilik Platformu tarafından hazırlanmıştır ve düzenli olarak güncellenmektedir (www.platform24.org). Listedeki gazetecilerin 18'i hükümlü olarak cezaevinde bulunuyorlar. Diğerlerinin tamamı tutuklu olarak yargılanıyorlar.

Olağanüstü Hal'in başlangıcından 9 Aralık 2016 tarihine kadar görünürde darbe soruşturmasında ve Gülen hareketiyle bağlantıları nedeniyle tutuklanan gazeteciler (82)

Abdullah Kılıç, Meydan Gazetesi köşe yazarı
Abdullah Özyurt, Zaman Gazetesi muhabiri
Ahmet Altan, Gazeteci-yazar
Ahmet Memiş, Gazeteci, Haberdar internet sitesi
Ahmet Metin Sekizkardeş, Zaman Gazetesi, gazeteci-yazar
Ahmet Turan Alkan, eski Zaman yazarı
Ahmet Yavaş, TRT (Erzurum)
Alaattin Güner, eski Cihan medya direktörü
Alaattin Kaya, Zaman eski imtiyaz sahibi
Ali Akkuş, eski Zaman Gazetesi genel yayınlar editörü
Ali Babur Boysal, eski Zaman Gazetesi tasarımcısı
Ali Bulaç, eski Zaman Gazetesi yazarı
Ali Ünal, Zaman köşe yazarı
Atilla Taş, Meydan Gazetesi köşe yazarı
Ayşe Nazlı Ilıcak, Yarına Bakış yazarı
Ayşenur Parıldak, Zaman
Aytekin Gezici, gazeteci-yazar
Aziz İstegün, Diyarbakır Zaman bölge temsilcisi
Bayram Kaya, Zaman Gazetesi muhabiri
Bünyamin Köseli, Aksiyon Dergisi muhabiri

Bayram Parlak, Radyo Cihan (Diyarbakır)
Cemal Azmi Kalyoncu, Gazeteci ve Yazarlar Vakfı
Cihan Acar, Bugün Gazetesi muhabiri
Cihat Ünal, Antalya Zaman gazetesi muhabiri
Cuma Kaya, Zaman Gazetesi, gazeteci-yazar
Cuma Ulus, Millet Gazetesi yayın koordinatörü
Cumali Önal, Zaman Arapça servis sorumlusu
Eda Şanlı, Antalya yerel gazete sahibi, Bizim Antalya Gazetesi yazarı
Emre Soncan, eski Zaman savunma muhabiri
Ercan Gün, Fox TV haber editörü
Erdal Şen, eski Meydan gazetesi yazı işleri müdürü
Faruk Akkan, Cihan Ajansı
Fevzi Yazıcı, Zaman Gazetesi
Gökçe Fırat Çulhaoğlu, Türksolu Gazetesi yazarı
Gültekin Avcı, eski Bugün yazarı
Habip Güler, eski Zaman muhabiri
Hakan Taşdelen, Zaman gazetesi
Halil İbrahim Mert, TRT (Erzurum)
Hanım Büşra Erdal, eski Zaman muhabiri ve köşe yazarı
Haşim Söylemez, eski Aksiyon Dergisi yazarı
Hüseyin Aydın, Cihan muhabiri
Hüseyin Turan, Zaman Gazetesi, gazeteci-yazar
İbrahim Balta, eski Zaman ekonomi editörü
İbrahim Kareyeğen, eski Zaman gazetesi yazı işleri müdürü
İsa Siyi, Haberdar haber sitesi
Kenan Baş, Antalya Zaman muhabiri
Lokman Erdoğan, Çorum Manşet
Mehmet Altan, iktisat profesörü, gazeteci-yazar
Mehmet Dener, Şanlıurfa.com sitesi yayın yönetmeni
Mehmet Kuru, Zaman Gazetesi Eskişehir muhabiri
Mehmet Özdemir, Zaman Gazetesi
Muhammet Taşçılar, Sanliurfa.com haber sitesi yayın yönetmeni.
Murat Aksoy, Yeni Şafak eski yazarı

Murat Avcıoğlu, Zaman Gazetesi, gazeteci-yazar.
Murat Öztürk, Çorum Manşet sorumlu yazı işleri müdürü
Mustafa Erkan Acar, Bugün Gazetesi haber müdürü
Mustafa Ünal, Zaman Gazetesi eski Ankara temsilcisi
Mutlu Çölgeçen, Millet gazetesi yazı işleri koordinatörü
Mümtazer Türköne, Zaman Gazetesi köşe yazarı
Nuri Durna, TRT
Nurullah Kaya, Gaziantep Zaman bölge temsilcisi
Olgun Matur, Antalya yerel gazeteci
Osman Yakut, Zaman Antalya
Özkan Mayda, Antalya Zaman Gazetesi muhabiri
Ramazan Alkan, Yeni Akit muhabiri
Resul Cengiz, eski Zaman Denizli muhabiri
Seyid Kılıç, TRT Haber
Şahin Alpay, Zaman Gazetesi yazarı
Şeref Yılmaz, Irmak TV
Tahsin Kürklü, eski Zaman gazetesi ulaştırma sorumlusu
Tuncer Çetinkaya, Zaman Antalya bölge temsilcisi
Ufuk Şanlı, eski Vatan yazarı
Vahit Yazgan, İzmir Zaman bölge temsilcisi
Vedat Beki, Çankırı Sözcü 18 haber sitesi
Vedat Demir, eski Yarına Bakış yazarı
Yakup Çetin, Eski Zaman muhabiri
Yakup Şimşek, eski Zaman pazarlama müdürü
Yalçın Güler, TRT (Erzurum)
Yener Dönmez, Habervaktim sitesi
Yetkin Yıldız, Aktif Haber
Zafer Özsoy, Zaman gazetesi

5 Kasım 2016 tarihinde Cumhuriyet Gazetesi'ne yapılan operasyon kapsamında tutuklanan gazeteciler (10)

Akın Atalay, Cumhuriyet Vakfı icra kurulu başkanı (12 Kasım tarihinde tutuklandı)

Murat Sabuncu, genel yayın yönetmeni
Kadri Gürsel, yayın danışmanı, köşe yazarı
Turhan Günay, Kitap eki genel yayın yönetmeni
Musa Kart, karikatürist
Güray Tekin Öz, yazar
Hakan Karasinir, yazar
Mustafa Kemal Güngör, Cumhuriyet Vakfı yönetim kurulu üyesi
Önder Çelik, Cumhuriyet Vakfı yönetim kurulu üyesi
Bülent Utku, Cumhuriyet Vakfı yönetim kurulu üyesi

Olağanüstü Hal'in başlangıcından 9 Aralık 2016 tarihine kadar, darbe veya Gülen hareketiyle bağlantılı oldukları iddialarına ilişkin soruşturmalar dışındaki soruşturmalar kapsamında tutuklanan gazeteciler (28)

Ali Aşık, Azadiya Welat
Arap Turan, Azadiya Welat
Aslı Erdoğan, Özgür Gündem Gazetesi yazarı, danışma kurulu üyesi
Ayhan Karahan, Bodrumlu yerel gazeteci
Aysel Işık, JİNHA
Cemil Uğur, Evrensel Mersin muhabiri
Erdem Mühirci, DİHA
Ferit Toprak, Azadiya Welat
Hülya Karakaya, Özgür Halk Dergisi yazı işleri müdürü
İdris Sayılğan, DİHA
İlker İlkan, Azadiya Welat
İnan Kızılkaya, Özgür Gündem Gazetesi yazı işleri müdürü
Mehmet Anıl, ETHA
Metin Bekiroğlu DİHA
Mizgin Çay, Radyo Karacadağ
Necmiye Alpay, Özgür Gündem danışma kurulu üyesi
Nizamettin Yılmaz, Azadiya Welat
Özgür Tokay, Özgür Gelecek
Perihan Kara, gazeteci

Rabia Özkaya, Özgür Halk
Sadık Demir, Radyo Karacadağ
Salih Erbekler, Radyo Karacadağ
Sebahattin Koyuncu, DİHA
Şirin Çoban, Azadiya Welat
Zana (Bilir) Kaya, Özgür Gündem Gazetesi yayın yönetmeni,
Zehra Doğan, JİNHA editor
Zeynel Abidin Bulut, Azadiya Welat gazetesi editörü
Mehmet Güleş, DİHA

Olağanüstü Halden önce tutuklanan ve hükümlü olan gazeteciler (30)

Abdulkadir Turay, Dicle Haber Ajansı (DİHA) muhabiri
Ali Konar, Azadiya Welat Gazetesi temsilcisi, hükümlü
Arafat Dayan, Demokratik Ulus Gazetesi eski yazı işleri müdürü
Cebrail Parıltı, Anadolu Ajansı (AA) Derik muhabiri
Emin Demir, serbest gazeteci
Erdal Süsem, Eylül Dergisi editörü, hükümlü
Erol Zavar, Odak Dergisi sahibi ve yazı işleri müdürü, hükümlü
Ferhat Çiftçi, Azadiya Welat Gazetesi Gaziantep temsilcisi, hükümlü
Gurbet Çakar, Hevi Kadın Dergisi, hükümlü
Hamit Dilbahar, Azadiya Welat Gazetesi yazarı, hükümlü
Hatice Duman, Atılım Gazetesi sahibi ve yazı işleri müdürü, hükümlü
Hidayet Karaca, Samanyolu Yayın Grubu başkanı
Kamuran Sunbat, DİHA Çukurova eski muhabiri, hükümlü
Kenan Karavil, Radyo Dünya genel yayın yönetmeni, hükümlü
Mazlum Dolan, DİHA muhabiri
Mehmet Baransu, Taraf Gazetesi yazarı
Mikail Barut, Özgür Halk Dergisi eski editörü, hükümlü
Miktat Algül, Mezitli FM genel yayın koordinatörü, hükümlü
Muhammed Doğru, DİHA muhabiri
Mustafa Gök, Ekmek ve Adalet Dergisi Ankara temsilcisi, hükümlü
Nedim Türfent, DİHA muhabiri
Nuri Yeşil, Azadiya Welat Gazetesi Tunceli temsilcisi, hükümlü

Özgür Amed (Ethem Çağır), Özgür Gündem Gazetesi yazarı, hükümlü
Sami Tunca, Mücadele Birliği Dergisi yazı işleri müdürü, hükümlü
Serkan Aydemir, Bitlis Aktüel gazetesini muhabiri
Seyithan Akyüz, Azadiya Welat Gazetesi Adana, hükümlü
Şahabettin Demir, DİHA muhabiri, hükümlü
Şerife Oruç, DİHA muhabiri
Yılmaz Kahraman, Özgür Halk Dergisi editörü, hükümlü
Ziya Ataman, DİHA stajyer muhabiri

TÜRKİYE BASININI SUSTURMAK

Hükümetin Eleştirel Gazeteciliğe Karşı Derinleşen Saldırısı

Temmuz ayındaki başarısız darbe girişiminin ardından hükümet bağımsız basın üzerinde bir yıldan uzun bir süredir uyguladığı baskıyı ve kısıtlamaları hızlandırdı ve yoğunlaştırdı.

Hükümet, darbe girişiminin ardından ilan ettiği olağanüstü hal süresince, bağımsız basın kuruluşlarını kapatarak ve çok sayıda gazeteciyi tutuklayarak, işleyen her demokrasinin vazgeçilmez dayanaklarından olan özgür ve bağımsız basının varlığını fiilen ortadan kaldırdı.

Türkiye Basını Sosturmak Türkiye'nin bağımsız basın üzerindeki baskı kampanyasının sergilediği beş önemli eğilimi ortaya koyuyor: 1) gazetecileri terör, kamu görevlilerine hakaret veya devlete karşı işlenen suçlar gibi ithamlarla kovuşturmak için ceza adalet sisteminin kullanılması; 2) gazetecilere ve basın kuruluşlarına yönelik tehditler ve fiziksel saldırılar; 3) hükümetin editöryel bağımsızlığa müdahale etmesi ve eleştirel gazetecilerin işten atılması için basın kuruluşlarına baskı yapılması; 4) hükümetin özel medya şirketlerine el koymas; ve 5) dağıtımın kısıtlanması, para cezaları ve eleştirel televizyon kanallarının kapatılması.

Bu rapor, hükümetin basına karşı aldığı baskıcı tedbirlerin yalnızca Temmuz ayındaki darbe girişiminin arkasında olduğu iddia edilen Gülen hareketiyle bağlantılı medya kuruluşlarını ve gazetecileri değil, Kürt basını ve Cumhuriyet Gazetesi ile Cumhuriyet'te çalışan gazeteciler gibi, hükümeti eleştiren bağımsız sesleri de hedef aldığını gösteriyor.

Bu rapor, Türkiye yetkililerini, gazetecilere ve medya organlarına yönelik her türlü sindirme girişimini derhal sona erdirmek ve basına yönelik her türlü saldırı ve tehdidi daha etkin soruşturmak ve failleri adalet önüne çıkarmak için gerekli adımları atmaya çağırıyor.

(kapak) Türkiye'de basına yönelik baskı kampanyasında hedef alınan gazeteciler.

*Sol üstten başlayarak: Aslı Erdoğan, Ahmet Altan, Kadri Gürsel, Necmiye Alpay;
Erdem Gül, Ceyda Karan, Can Dündar, Hatice Kamer;
Refik Tekin, Hanım Büşra Erdal, Nedim Oruç, Nazlı Ilıcak*

© 2016 Private